

Museossa lapsikin on asiakas

*Museo Aboa Vetus & Ars Novan koululaisryhmille tarjoamat pedagogiset
palvelut.*

Kirsi Hurmerinta

Pro gradu -tutkielma

Turun yliopisto

Historia, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma

Kulttuuriperinnön tutkimus

Helmikuu 2016

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck-järjestelmällä

HURMERINTA, KIRSI: Museossa lapsikin on asiakas. Museo Aboa Vetus & Ars Nova koululaisryhmille tarjoamat pedagogiset palvelut.

Pro gradu-tutkielma, 83 s., 7 liites.

Kulttuuriperinnön tutkimus

Helmikuu 2016

Tutkimus tarkastelee, millaiset edellytykset museo tarjoaa koulujen identiteettityölle sekä millaisia museopedagogisia palveluja ammatillisesti hoidettu museo tarjoaa koululaisryhmille. Tutkimuksen tavoitteena on osoittaa kouluille suunnattujen museopedagogisten palvelujen monipuolisuus ja monimuotoisuus sekä tuoda esiin niin palvelujen tuottajan, ammatillisesti hoidetun museon kuin palvelujen käyttäjien, luokanopettajien ja oppilaiden näkökulmat. Olen rajannut tutkimusaiheeni koskemaan vain museon peruskouluille tarjoamia museopedagogisia palveluja säilyttääkseni tutkimuksen sopivan kokoisena ja hallittavana kokonaisuutena. Tutkimuksen teoreettisena viitekehyksenä toimii omaksuvan, monumentalisoivan ja historioivan identiteettityön teoria.

Tutkimuksen tapaustutkimuskohteena toimii Turussa sijaitseva historian ja nykytaiteen museo Aboa Vetus & Ars Nova. Tapaustutkimuskohteeksi valittiin museo, jolla oli jo useampi toimintavuosikymmen takanaan. Kohteen valinnassa oli tärkeää myös se, ettei tutkimuskohteeksi valittava museo tai sen tarjoamat museopedagogiset palvelut olleet minulle työympäristönä entuudestaan tuttuja. Näin ollen pystyitin tutkimaan museon tarjoamia palveluja ulkopuolisena ja puolueettomana tahona.

Työni kannalta keskeisiä metodeja aineiston kokoamiseksi olivat haastattelu, havainnointi ja kysely. Tutkimukseni aineistona käytän museo Aboa Vetus & Ars Novan palveluja esittelevien esitteiden ja kotisivuosuoiden lisäksi itse tuottamaani tutkimusaineistoa. Tähän kuuluvat kahden nykyisen ja yhden entisen Aboa Vetus & Ars Nova -museon henkilökunnan jäsenen haastattelut, kolmen museossa vierailleen koululaisryhmän museo-opastuskierroksen havainnointi, näiden koululaisryhmien opettajien lyhyet haastattelut sekä oppilailla teettämäni anonymi kysely. Aineiston kokoaminen tapahtui kevättalven 2015 aikana.

Tutkimukseni tulosten mukaan museot ovat erinomaisia paikkoja koulujen identiteettityön kannalta. Museopedagogiikalla on nykyisin monenlaisia muotoja, joita museot hyödyntävät yleisötyössään. Tapaustutkimuskohteena toimineen museon koululaisille suunnatut pedagogiset palvelut on suunniteltu alkujaan niin, että suuria muutoksia ei ole tarvinnut tehdä. Museo markkinoi palvelujaan opettajille lähinnä sähköisiä markkinointiväyliä käyttäen ja osallistumalla sekä järjestämällä opettajille suunnattuja tapahtumia. Opettajat olivat tyytyväisiä museon tarjoamiin luokkaretkipaketteihin ja oppilaat kokivat pääasiassa museovierailun positiiviseksi.

Tulevaisuudessa museoilla voi olla haasteita vastata opetussuunnitelmien ja koulujen opetustavoitteiden vaatimuksiin sekä tavallisten museokävijöiden mahdollisesti suurelisiin odotuksiin museoelämysten suhteen.

Asiasanat: Museot, museopedagogiikka, identiteettityö

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta, tutkimusmenetelmät ja -aineisto	1
1.2 Teoreettinen viitekehys, tutkimuskysymykset ja aikaisempi tutkimus	10
2 MUSEO OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ	22
2.1 Museot, museologia ja museoammattilaiset Suomessa	22
2.2 Yleisötyön kehittyminen ja kohderyhmät	26
2.3 Museopedagogiikan tavoitteet ja tarkoitukset	29
2.4 Kulttuuriperintö ja museopedagogiikan muodot	30
3 MUSEOPEDAGOGIIKKA MUSEO ABOA VETUS & ARS NOVASSA	35
3.1 Museon esittely	35
3.2 Museo Aboa Vetus & Ars Novan koululaisryhmille suunnatut palvelut	37
3.3 Museopedagogisten palveluiden markkinointi kouluille	41
3.4 Koululaisryhmien museo-opastusten havainnoinnit	43
3.4.1 Yhdistetyn kolmannen ja neljännen luokan opastuksen havainnointi	44
3.4.2 Kuudennen luokan opastuksen havainnointi	47
3.4.3 Seitsemännen luokan opastuksen havainnointi	50
3.5 Opettajien näkemys museovierailusta	54
3.6 Oppilaiden näkemys museovierailusta	59
4 PÄÄTELMÄT	64
4.1 "Uusia asioita on kiva oppia." Tutkimustulokset	64
4.2 Tutkimusprosessin arviointi	67
4.3 Mitä seuraavaksi?	69
LÄHTEET	71
LIITTEET	77
Liite 1. Nykyisten museotyöntekijöiden haastattelurunko.	
Liite 2. Museon entisen työntekijän haastattelurunko.	
Liite 3. Oppilaiden kyselylomake.	
Liite 4. Koululaisryhmien museo-opastuskierrosten havainnointilomake.	

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta, tutkimusmenetelmät ja -aineisto

Oletko ollut joskus luokkaretkellä museossa? Luultavasti moni vastaa edellä olevaan kysymykseen myöntävästi. Harvoin nuoret luokkaretkeläiset tai mukana olevat aikuiset museovierailijat tulevat ajatelleeksi, että mukavaan retkipäivään kuuluvan museokierroksen ja työpajan eteen on pitänyt käyttää ensin paljon aikaa ja suunnittelutyötä, ennen kuin ideasta on saatu aikaiseksi valmis, museopedagoginen tuote ja -palvelu.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on osoittaa kouluille suunnattujen museopedagogisten palvelujen monipuolisuus ja monimuotoisuus sekä tuoda esiin niin palvelujen tuottajan, ammatillisesti hoidetun museon museopedagogiikasta ja asiakaspalvelusta vastaavan henkilökunnan kuin palvelujen käyttäjien, luokanopettajien ja oppilaiden näkökulmat koskien museopedagogisia palveluja. Riina Hänninen toteaa kandidaatin tutkimuksessaan *Näkökulmia museoon oppimisympäristönä. Katsauksia tutkimuksiin koulujen museokäynneistä* (2013) tulleen siihen lopputulokseen, että museo-opastukset ovat oppilaiden kannalta sellaisia, ettei heillä ole valinnan vapautta opastukseen liittyen. Opas käyttää vaikeasti ymmärrettävää sanastoa, mikä vaikuttaa osaltaan kierroksen mielenkiintoon. Hänninen kuitenkin korostaa aineistonsa koostuneen ulkomaalaisista artikkeleista kotimaisen tutkimusaineiston puuttuessa.¹ Tähän tarpeeseen haluan vastata omalla tutkimuksellani. Museossa työskennelleenä ja koululaisryhmiä opastaneena olen Hännisen kanssa eri mieltä museoiden opastusten tasosta, sillä monessa suomalaismuseon opastustarjonnassa huomioidaan peruskouluissa kulloinkin voimassa oleva opetussuunnitelma. Varsinaisilla opastuskierroksilla koululaisryhmiä osallistetaan muun muassa luomalla keskustelutilanteita ja esittämällä heille kysymyksiä. Näyttelyssä olevilla aktivointipisteillä oppilaiden annetaan koskettaa ja kokeilla konkreettisia asioita näyttelykierroksen aikana.

Kiinnostukseni tähän aiheeseen syntyi työelämän kokemuksistani. Olen työskennellyt museoalalla niin ammatillisesti hoidetussa, säätiön ylläpitämässä museossa, kuin kotiseutuhistoriaharrastajien yhdistyksen ylläpitämässä museossa. Työnkuvaani on kuulunut muun muassa ryhmien opastaminen ja työpajojen ohjaaminen. Opastettavista ryhmistä suosikkejani ovat olleet päiväkotijäsenryhmät ja koululaisryhmät. Opastamillani museokierroksilla

¹ Hänninen 2013, 2; 26.

pyrin olemaan keskusteleva ja esittämään lapsille kysymyksiä, jotta he voisivat kokea oivaltamisen riemun ja sisäistäisivät kuulemansa asiat sitä kautta paremmin.

Tutkiakseni ja tarkastellakseni lähemmin museopedagogisia palveluja ja niiden tuottajia, tarvitsin tapaustutkimuskohteeksi museon, jolla olisi jo useampi vuosikymmen toimintaa takanaan. Viimeisen noin 25 vuoden aikana museot ovat alkaneet markkinoida koululaisille suunnattuja palvelujaan suoraan kouluille. Tämän seikan vuoksi tapaustutkimuskohteen toiminnassa oloaika tuli olla pitkäaikainen, jotta saisin selkeämmän kuvan tapaustutkimuskohteen museopedagogisten palvelujen kehittämisestä ja palvelujen sisällön muutoksista sekä tietoa palvelujen markkinoinnista. Vaikka koululaiset ovat olleet tervetulleita museoihin jo 1890-luvulla, lapsiin ja nuoriin koululaisiin alettiin suunnata erityistä huomiota vasta 1970-luvulla ja nuorisoon 1990-luvulla. 1990-luvun ja Internetin markkinointimahdollisuuksien myötä museot aloittivat panostuksen markkinointiviestintään, mikä kaupallisuudessaan oli ollut aiemmin niin sanottu mörkö museomaailmassa.²

Valinnassa oli tärkeää sekin, ettei tutkimuskohteeksi valittava museo tai sen tarjoamat museopedagogiset palvelut olleet minulle työympäristönä entuudestaan tuttuja. Näin ollen pystyin tarkastelemaan ja tutkimaan museon tarjoamia palveluja ulkopuolisena ja puolueettomana tahona. Toivottavaa oli myös se, että yhteistyökumppaniksi ryhtyvä museo olisi innostunut tutkimusaiheestani ja antaisi minun tutustua tarkemmin museopedagogiseen toimintaansa. Vaihtoehtoja kartoitettuani lähestyin Turussa sijaitsevaa historian ja nykytaiteen museo Aboa Vetus & Ars Novaa ja pyysin heitä ryhtymään tutkimukseni yhteistyökumppaniksi joulukuussa 2014. Ilokseni museo suostui mielellään mukaan tutkimusprojektiini.

Tutkimukseni aineistona käytän museo Aboa Vetus & Ars Novan palveluja esittelevien esitteiden ja kotisivusioiden lisäksi itse tuottamaani tutkimusaineistoa. Tähän kuuluvat kahden nykyisen ja yhden entisen Aboa Vetus & Ars Nova -museon henkilökunnan jäsenen haastattelut, kolmen museossa vierailleen koululaisryhmän museo-opastuskierroksen havainnointi, näiden kolmen koululaisryhmän opettajien lyhyet haastattelut sekä oppilailla teettämäni anonymi kysely. Aineiston kokoaminen tapahtui keväätalven 2015 aikana. Olen rajannut tutkimusaiheeni koskemaan vain museon peruskouluille tarjoamia museopedagogisia palveluja kaikille kohderyhmille tarjottavien palvelujen sijaan, säilyttääkseni tutkimuksen sopivan kokoisena ja hallittavana kokonaisuutena.

² Levanto 2010, 101-102; 104; 106.

Työni kannalta keskeisiä metodeja, eli tutkimusmenetelmiä aineiston kokoamiseksi olivat haastattelu, havainnointi ja kysely. Metodien lisäksi on syytä myös määritellä tapaustutkimus - ja tapaustutkimuskohde-käsitteet.

Tapaustutkimus-termiä on hankala määrittää, koska tapaustutkimusta tehdään monella eri tieteenalalla. On tapauksesta riippuvaista, onko kyseessä tapaustutkimus vai ei. Päivi Eriksson ja Katri Koistinen määrittelevät tapaustutkimuksen olevan sitä, kun "tarkastellaan yhtä tai useampaa tapausta, joiden määrittely, analysointi ja ratkaisu on tapaustutkimuksen keskeisin tavoite".³ Maria Saarela-Kinnusen ja Jari Eskolan mukaan tärkeää on se, että tutkimusaineisto muodostaa jollakin tavalla kokonaisuuden, tapauksen ja vastaa kysymyksiin kuinka ja miksi. Tämän tutkimustyyppin vahvuutena on sen kokonaisvaltaisuus.⁴ Saarela-Kinnunen ja Eskola puolestaan kertovat Leena Syrjälän ja Merja Nummisen luonnehtivan tapaustutkimukselle olevan tyypillistä kuitenkin monitieteellisyys lisäksi yksilöllistäminen, kokonaisvaltaisuus, luonnollisuus, vuorovaikutus, mukautuvuus ja arvosidonnaisuus.⁵ Hypoteesin vahvistaminen tapaustutkimuksen avulla ajatellaan olevan mahdotonta, koska yhtä tai muutamaa tapausta ei voi yleistää. Sen sijaan hypoteesia voidaan tämentää. Poikkeavat tapaukset ovat oivallisia täsmennyksen kannalta, koska niiden avulla voidaan osoittaa universaalina tarkoitettu tai pidetty asia virheelliseksi.⁶ Niin Eriksson ja Koistinen kuin Saarela-Kinnunen ja Eskola painottavat, ettei tapaustutkimus ole automaattisesti kvalitatiivista, eli laadullista tutkimusta.⁷

Tapaustutkimuskohde voi puolestaan olla henkilö, yhteisö, organisaatio, tilanne tai jokin paikka, jossa tapaustutkimusta tehdään. Luonteeltaan tutkittava tapaus voi olla joko 1. tyypillinen tai tavanomainen, 2. rajatapaus, 3. ainutlaatuinen tai poikkeuksellinen tai 4. esiintuova ja paljastava. Tutkimuskohteen valinta perustuu teoreettiseen tai käytännölliseen kiinnostukseen. Tehty valinta ja rajausta pitää kuitenkin perustella.⁸

Katsoin tarpeelliseksi saada niin sanottua sisäpiiritietoa suoraan museokentältä. Otin sähköpostitse yhteyttä museo Aboa Vetus & Ars Novan henkilökuntaan. Lähetin haastattelupyynnön museonjohtaja Johanna Lehto-Vahteralle, asiakaspalveluamannuessi Juha Sillanpäälle, museolehtori Janna Jokelalle sekä markkinointivastaava Katri Juvalle. Loppujen lopuksi haastatteluun suostuivat Sillanpää ja Jokela. Lehto-Vahtera ja Juva

³ Eriksson & Koistinen 2014, 4.

⁴ Saarela-Kinnunen & Eskola 2001, 160.

⁵ Saarela-Kinnunen & Eskola 2001, 159.

⁶ Laitinen 1998, 14.

⁷ Eriksson & Koistinen 2014, 1; 5. Katso myös Saarela-Kinnunen & Eskola 2001, 159.

⁸ Saarela-Kinnunen & Eskola 2001, 158-163.

vetosivat työkiireisiin, mutta sovimme, että mikäli tarvitsisin myöhemmin jostakin asiasta tarkempaa tietoa, olisin voinut olla heihin yhteydessä.

Lisäksi haastattelin museon entistä museolehtoria, nykyisin Humanistisen ammattikorkeakoulun lehtorina toimivaa Minna Hautiota. Hän on työskennellyt museo Aboa Vetus & Ars Novassa vuosina 1997-2009. Hautio vastasi tuolloin museon pedagogisten palvelujen kehittämisestä ja myös koulutti museon oppaat tehtäviinsä. Näiltä oman työnsä asiantuntijoilta sain tietoa muun muassa siitä, millaisia museon erilaiset opastuskierrokset ja työpajat ovat olleet ja millaisia palveluja Aboa Vetus & Ars Nova tarjoaa kouluille tänä päivänä. Lisäksi he kertoivat myös yleisesti museon tarjoamista museopedagogisista palveluista ja projekteista. Tarkoituksenani oli saada haastattelujen avulla mahdollisimman kattava kuva museon peruskouluryhmille tarjoamista museopedagogisista palveluista, niiden vaiheista ja tavoista, joilla palveluja markkinoidaan opettajille ja kouluille. Haastatteluajankohdat sovittiin helmikuulle 2015.

Haastattelin Jokelaa ja Sillanpäättä heidän työpaikallaan Aboa Vetus & Ars Nova -museolla. Minna Hautiota haastattelin hänen työpaikallaan Humanistisen ammattikorkeakoulun Turun kampuksen tiloissa Logomo Byråssa Turussa. Heitä haastatellessani käytin puolistrukturoitua haastattelumallia sekä ryhmähaastattelua. Jokelan ja Sillanpään yhteishaastattelun kesto oli noin tunnin ja kuusi minuuttia, kun taas Haution haastattelu oli tunnin ja 19 minuuttia.

Minulla oli museohenkilökunnan haastatteluja varten valmiit kysymyskokonaisuudet (16 kpl, liitteet 1 & 2), joihin haastateltavat vastasivat omin sanoin ja niin laajasti, kuin he itse halusivat. Haastattelujen aihealueita olivat haastateltavien perustietojen keräämisen lisäksi museopedagogiset palvelut ja niiden muodot ennen ja nykypäivänä, museopedagogisten palvelujen markkinointi, koululaiset kohderyhmänä ja palvelunkäyttäjinä sekä palvelujen tulevaisuus. Äänitin haastattelut sanelimella ja jälkeenpäin litteroin ne. Lisäksi tein haastattelujen aikana muistiinpanoja. Puolistrukturoidulle haastattelutyypille on tunnusomaista, ettei haastatteliija anna valmiita vastausvaihtoehtoja, kuten strukturoidussa haastattelussa.⁹ Haution haastattelu päättyi kahteen eri tiedostoon, koska jouduimme vaihtamaan haastattelutilaa kesken haastattelun. Yllättävästä tilanteesta johtuen sekoitin sanelimen näppäimet ja ensimmäinen tallenne päättyi. Haastattelusta ei kuitenkaan jäänyt mitään osaa tallentumatta äänitteelle tilanvaihdoksen takia.

⁹ Eskola & Vastamäki 2001, 26.

Olin aikonut haastatella museossa nykyisin työskenteleviä Jokelaa ja Sillanpäää erikseen, mutta saapuessani haastattelupaikalle, he toivoivat tulevansa haastatteluiksi samanaikaisesti. Ryhmähaastattelutilanne ei siis ollut etukäteen suunniteltu, mutta ehdotus sopi minulle, koska olisin esittänyt heille kuitenkin samat kysymykset. Näin menetellen haastateltavat pystyivät täydentämään toistensa vastauksia haastattelun aikana. Myös sekä minun että heidän työaikaansa säästy. Ryhmähaastattelu on tehokas tapa kerätä tietoa, koska samalla kertaa saadaan tietoja useammalta henkilöltä. Tämän tyyppinen haastattelu onnistuu parhaiten silloin, kun ryhmän koko rajoittuu kahteen tai kolmeen haastateltavaan. Tällöin haastateltavat eivät puhu liikaa toistensa päälle ja jälkikäteen haastattelijan on suhteellisen helppo erottaa haastatteluja litteroidessaan, kuka haastateltavista puhuu milloinkin.¹⁰

Hautio, Jokela ja Sillanpää kertoivat osittain samoista asioista, koska haastattelukysymykset olivat kaikille haastateltaville lähes samoja. Hautio muistelee tapahtumia hieman laajemmin ja kuvailee esimerkiksi museon erilaisia hankkeita kattavasti, kuten maahanmuuttajien kanssa toteutettuja projekteja, koska on itse ollut ideoimassa ja toteuttamassa niitä. Jokela ja Sillanpää puolestaan kertovat museon tämän hetkisestä tilanteesta ja museopedagogisten palvelujen tarjonnasta enemmän. Vertailun avulla sain täydennettyä näistä haastatteluista saamiani tietoja.

Haastattelutilanteessa on huomioitava tilanteen tunnelma ja ilmapiiri. Haastattelutilanne saattaa jännittää niin haastateltavaa kuin haastatteliakaan. Siksi onkin tärkeää saada jännitys laukeamaan alun rennolla jutustelulla ennen varsinaisen haastattelun alkua. Jutustelun aikana toisiaan entuudestaan tuntemattomat haastattelun osapuolet voivat myös hieman tutustua toisiinsa ja tunnustella toistensa temperamentteja. Yleensä haastattelun aikana osapuolet rentoutuvat, minkä voi haastattelun aikana huomata haastateltavan elekielestä ja kuulla haastattelutallenteesta jälkeen päin.¹¹ Rupattelinkin haastateltavien kanssa aluksi niitä näitä lähinnä oman jännitykseni helpottamiseksi. Tämä tapa toimi hyvin. Äänitallenteilta huomaa, että myös haastateltavat olivat aluksi hieman hermostuneen kuuloisia, mutta haastattelun edetessä haastateltavien puhenopeus hidastuu, heidän kielellinen ilmaisunsa rentoutuu ja he naurahtelevat enemmän.

Nähdäkseni tapaustutkimuskohteeni kouluille tarjoamien palvelujen toimivuuden käytännössä, osallistuin toukokuussa 2015 kolmelta eri paikkakunnalta tulevan koululuokan

¹⁰ Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 1998, 207.

¹¹ Eskola & Vastamäki 2001, 24-25.

opastuskierrokselle. Ajankohdaksi valikoitui toukokuu, sillä se on maamme museoissa luokkaretkisesonkiaikaa. Havainnointia varten kehitin apuvälineekseni havainnointilomakkeen (liite 4), jonka avulla pystyin huomioimaan jokaisella kierroksella samoja seikkoja. Halusin havainnoida kolmen koululaisryhmän opastuskierrosta, joista jokainen luokka olisi eri luokka-asteelta: 1.-3. -luokkalaisia, 4.-6. -luokkalaisia sekä 7.-9. -luokkalaisia. Päädyin tähän ratkaisuun, jotta voisin analysointivaiheessa vertailla esimerkiksi iän vaikutusta aktiivisuuteen kierroksella sekä vuorovaikutusta niin luokan kesken, luokan ja opettajan, luokan ja oppaan kuin oppaan ja opettajan välillä.

Havainnoitavat koululaisryhmät ja opastuskierrokset valikoituivat sattumanvaraisesti. Museo ei valitettavasti voinut luovuttaa minulle koulujen tai opettajien yhteystietoja salassapito- ja luottamuksellisista¹² syistä. Sen sijaan sain tiedot päivistä, jolloin museoon oli tulossa luokkaretkiryhmiä ja näiden saapuvien ryhmien luokka-asteet. Niinpä päivystin museolla kahtena päivänä. Ryhmän saapuessa paikalle esittäydyin opettajille, kerroin tutkimuksestani ja pyysin luvan osallistua heidän kierrokseensa tarkkailijana. Lisäksi kerroin opettajille, että haastattelisin heitä lyhyesti opastuksen jälkeen ja teettäisin oppilailla anonyymien kyselyn, mikäli se kävisi opettajalle. Opettajat olivat ystävällisiä ja suhtautuivat tutkimukseeni erittäin positiivisesti ja myönteisesti. Seurasin lopulta yhdistetyn kolmas - ja neljäsluokkalaisten (yht. 20 oppilasta), kuudesluokkalaisten (23 oppilasta) ja seitsemäsluokkalaisten (25 oppilasta) ryhmää. 7. -luokkalaisten ryhmä oli luokkaretkipäivän ajaksi koulunsa rinnakkaisluokista sekoitettu ryhmä. Havainnoin 3.- 4. -luokkalaisten sekä 6. -luokkalaisten ryhmiä samana päivänä ja 7. -luokkalaisia erikseen seuraavalla viikolla. Jokaisella opastuskierroksella oli eri opas.

Seurasin luokkien museo-opastuskierroksia kirjaten ylös tekemiäni havaintoja. En itse osallistunut tilanteeseen, vaan seurasin opastusta ulkopuolisena henkilönä havainnoitavan ryhmän tiedostaessa, että heitä tutkitaan. Tein siis havainnointia ilman varsinaista osallistumista.¹³ Havainnoitiin liittyä tutkijaeettisiä kysymyksiä. Tutkijan on päätettävä, kuinka toteuttaa havainnointinsa ja kertooko hän siitä havainnoitavassa tilanteessa tai ilmiössä mukana oleville henkilöille etukäteen. Mikäli tutkija ei anna itseään ja tutkimustaan havainnoitaville henkilöille ilmi, hän tekee piilohavainnointia, mikä voi aiheuttaa tutkijalle ikäviä jälkiseurauksia tutkimuksen julkaisun jälkeen, jos havainnoitavat henkilöt eivät ole etukäteen tienneet osallistuvansa tutkimukseen. Havainnointi voi myös olla osallistuvaa havainnointia, jolloin tutkija pyrkii vaikuttamaan havainnoita-

¹² Henkilötietolaki 523/1999, §2; §3; §33.

¹³ Grönfors 2001, 130.

vaan tilanteeseen omalla toiminnallaan tai osallistavaa havainnointia, jolloin kyseessä on toimintatutkimuksen toteuttaminen.¹⁴

Havaintojen kirjaamisen apuna käytin kehittelemääni havainnointilomaketta, jotta joksella havainnoimallani kierroksella muistaisin kiinnittää huomiota samoihin asioihin. Martti Grönfors korostaa havainnointilanteessa tehtävien muistiinpanojen tärkeyttä, koska tilanteen jälkeen tehtävät muistinvaraiset muistiinpanot eivät ole valikoivan muistin takia luotettavia. Hänen mukaansa tarvitaan ainakin kahdenlaisia muistiinpanoja: varsinaisia vuorovaikutukseen keskittyviä (osallistujat, mitä he tekevät tai sanovat, reaktiot sekä muu tilanteeseen liittyvä välitön informaatio) ja kontekstietojen kirjaamista (päivä, kellonaika ja olosuhdetekijät).¹⁵

Äänitin havainnoinnin tueksi opastuskierrokset sanelimella, mihin opettajat ja oppaat antoivat suullisesti luvan. Äänite toimi lomakkeen ohella havainnoinnin tukena. Kierrosten aikana yritin olla mahdollisimman vähän huomiota herättävä ja hiljaa, jotta oppilaat eivät kiinnittäisi minuun liikaa huomiota, vaan keskittyisivät oppaan kertomiin asioihin ja käyttäytyisivät mahdollisimman tavallisesti. Havainnoitujen museokierrosten äänitteitä en ole litteroinut. Pohdin olisiko se ollut aiheellista, mutta tulin siihen tulokseen, etteivät litteroinnit olisi olleet loppujen lopuksi hyödyllisiä ja niiden tekeminen olisi vienyt liikaa aikaa. Opastuskierroksilla kerrotut asiat eivät myöskään juuri muuttuneet, vaan opastuspohja oli sama, joten tästäkin syystä hylkäsin ajatuksen äänitteiden litteroinnista.

Otin kaksi kuvaa kultakin havainnointikierrokselta iPhone 5 -puhelimella, kun siihen tarjoutui tilaisuus. Kuvista ei tullut laadullisesti hyviä, mutta kuitenkin sellaisia, joista sai hieman käsitystä havainnoitavasta tilanteesta. Yritin ottaa kuvat niin, etteivät oppilaiden kasvot näy. Jos olisin ottanut kuvat julkaisemistarkoituksessa, kuvaamista varten olisi pitänyt pyytää oppilaiden vanhemmilta etukäteen kuvauslupa. Kun käytin kuvia vain oman havainnointini ja huomioideni tukena, ei kuvien ottamiseen tarvinnut erillistä lupaa.

Opastuskierrosten jälkeen haastattelin lyhyesti luokanopettajia tiedustellen heiltä syytä, miksi luokka oli valinnut juuri Aboa Vetus & Ars Nova -museon luokkaretkikohteeseen, oliko luokka käsitellyt opastuskierroksen teemoja etukäteen koulutunneilla, aset-

¹⁴ Eskola & Suoranta 1998, 100-103.

¹⁵ Grönfors 2001, 134-135.

taako nykyinen opetussuunnitelma tai opettajat itse joitakin tavoitteita museokäynnille sekä mitä mieltä opettajat olivat kierroksesta ja sen sisällöstä. Opettajia haastattelin yksitellen. Myös niissä haastatteluissa käytin puolistrukturoitua haastattelumallia. Äänitin haastattelut sanelimella. Joidenkin haastattelujen aikana oppilaat välillä keskeyttivät haastattelun kysyäkseen opettajaltaan toimintaohjeita.

Haastatelluista kolmesta opettajasta yksi oli nainen ja kaksi miestä. Nainen opetti 6. -luokkalaisia, miehistä toinen yhdistettyä 3.-4. - ja toinen 7. -luokkalaisia. Litteroin haastattelut analyysivaihetta varten. Niissä toistuvat kutakuinkin samankaltaiset vastaukset. Tähän vaikutti osaltaan se, että esitin kaikille opettajille samat kysymykset. Haastattelujen kestot ovat noin kolmesta viiteen minuuttia riippuen siitä, miten laajasti haastateltavat vastasivat. Haastattelut toteutettiin anonymisti. Päädyin anonymiteettiin, koska arvelin sen madaltavan opettajien kynnystä suostua haastateltaviksi. Lisäksi anonymiteetti suojaa haastateltavia tunnistautumiselta, vaikka haastattelujen tai havainnointikierrosten aikana kävikin selväksi, miltä paikkakunnalta opettajat luokkineen ovat saapuneet Aboa Vetus & Ars Novaan.

Haastatellessani opettajaa oppilaat täyttivät anonymimin kyselyn (liite 3), johon ohjeistin heidät ennen opettajan haastattelun alkua. Painotin ohjeistuksessani sitä, etteivät oppilaat saaneet kirjoittaa kyselylomakkeeseen omaa nimeään, kuten oppilailla on koulussa tapana tehdä esimerkiksi kokeisiin tai tehtävämonisteisiin. Lisäksi kerroin heille toivovani heidän vastaavan kysymyksiin enemmän kuin yhdellä sanalla. Kyselyn taustatiedoksi ei kerätty kuin oppilaan sukupuoli ja luokka-aste. Näin siksi, että mikäli taustatietoja olisi kerätty enemmän, olisi oppilaiden vanhemmilta pitänyt pyytää etukäteen erillinen kirjallinen lupa kyselyyn vastaamista varten. Luvan kysyminen ei ollut mahdollista, koska museo ei voinut luovuttaa minulle opettajien tai koulujen yhteystietoja. Museon henkilökunta ei myöskään ollut valmis ottamaan kouluihin yhteyttä asian tiimoilta ilmeisesti ylimääräisestä työstä johtuen. Mahdollisimman vähäinen, mutta silti informatiivinen taustatiedon kerääminen oli näin ollen paras ratkaisu. Kyselyssä oli kolme kysymystä, joista jokainen oli avoin kysymys ja niihin pystyi vastaamaan omin sanoin. Aikaa kyselyyn vastaamiseen kului noin kolme minuuttia. Kyselyllä selvitin oppilaiden mielipidettä opastuskierroksesta, mitkä asiat heille jäivät kierrokselta mieleen, olivatko käsitellyt asiat heille entuudestaan tuttuja koulutunneilta sekä mitä uutta he oppivat kierroksella.

Sain kolmen ryhmän oppilailta yhteensä 30 täytettyä kyselylomaketta. Yhdistetyn 3.-4.-luokan oppilailta sain 20 vastausta, 6. -luokan oppilailta 23 vastausta ja 25 hengen 7. -luokkalaisten ryhmästä vastuksen palautti seitsemän oppilasta. 7. -luokan palautettujen vastausten määrä oli vähäinen, koska osa luokasta ehti hajaantua tutkimaan museonäyttelyä itsenäisesti opettajan unohtaessa läsnäoloni kierroksella. Suurin osa oppilasta kuuli ohjeistukseni kyselyn täyttämistä varten, mutta heillä ei enää siinä vaiheessa ollut suurtakaan motivaatiota täyttää kyselyä, ja minulle palautettiin myös tyhjiä lomakkeita.

Kysely on yksi tapa kerätä aineistoa ja se tunnetaan survey-tutkimuksen keskeisenä menetelmänä. Survey-termillä tarkoitetaan "sellaisia kyselyn, haastattelun ja havainnoinnin muotoja, joissa aineistoa kerätään standardoidusti ja joissa kohdehenkilöt muodostavat otoksen tai näytteen tietyistä perusjoukosta" ¹⁶. Kysely on hyvä aineiston keruun menetelmä, kun halutaan saada vastauksia suurelta joukolta moniin kysymyksiin. Tutkija ei vaikuta olemuksellaan, läsnäolollaan tai äänenpainoillaan vastauksiin samalla tavalla kuin esimerkiksi haastattelussa. Menetelmä säästää myös tutkijan aikaa, kun välttyään matkustamiselta jokaisen vastaajan luo erikseen. Vastaaja taas voi pohtia rauhassa vastauksiaan. Kyselyä laadittaessa pitää kuitenkin ottaa huomioon kyselyn rakenne, kysymysten asettelu ja se, ettei kysely ole vastaajan kannalta liian pitkä. Kysymysten muoto suositellaan olevan sellainen, että ne puhuttelevat vastaajaa. ¹⁷

Kyselyn huonona puolena on se, ettei voida olla täysin varmoja siitä, kuinka vakavasti tai tosissaan vastaajat ovat esitettyihin kysymyksiin vastanneet. Haittana on myös epävarmuus vastaajan aiheeseen perehtyneisyydestä ja väärinymmärrysten mahdollisuus, jos vastaaja on ymmärtänyt kysymyksen eri tavalla, kuin tutkija on sen ajatellut. Vastausprosentti voi jäädä alhaiseksi, jolloin saatu aineisto ei ehkä ole tarpeeksi kattava. Tällaista tilannetta kutsutaan vastauskadoksi. ¹⁸

Koodasin kyselyvastaukset oppilaan sukupuolen, luokka-asteen sekä sen mukaan, kuinka mones mikäkin vastauspaperi on luokka-asteen oppilasmäärästä (esimerkiksi T6 3/23 tarkoittaa: tyttö, kuudesluokkalainen, vastauspaperi 3/23). Koodauksen jälkeen vastaukset on kirjoitettu puhtaaksi siten, että yhden luokan vastaukset ovat yhdessä tiedostossa ja kukin kyselylomake on käsitelty omalla vuoronumerollaan kokonaisuutena. Kaikkien

¹⁶ Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 1998, 189.

¹⁷ Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 1998, 191. Katso myös Valli 2001, 101.

¹⁸ Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 1998, 191. Katso myös Valli 2001, 101-102.

luokkien vastauksissa ilmeni samankaltaisuuksia, joten myös kyselylomakkeiden analysoinnissa käytän menetelmänä vertailua. Pystyin vertailemaan oppilaiden vastauksia niin saman ikäluokan kuin eri luokka-asteidenkin kesken. Aineiston analyysien tuloksista kerron luvussa kolme ja neljä.

1.2 Teoreettinen viitekehys, tutkimuskysymykset ja aikaisempi tutkimus

Tutkimukseni teoreettisena viitekehysenä käytän kulttuuriperinnön tutkimuksen professori Anna Sivulan kehittämää teoriaa kulttuuriperintöyhteisön käyttämistä identiteettityökaluista. Sivulan mukaan kulttuuriperintöprosessia ylläpitävä kulttuuriperintöyhteisö¹⁹ tekee identiteettityötään kolmella identiteettityökalulla, joita ovat omaksuva, monumentalisoiva ja historioiva identiteettityö.²⁰

Monumentalisovalalla identiteettityöllä tarkoitetaan sitä, kun kulttuuriperintöyhteisölle merkityksellisiä historiallisia todisteita tai symboleja valitaan, tuotetaan, suojellaan, säilytetään ja arvotetaan. Omaksuva identiteettityö perustuu historiatietoisin subjektin rakentamiseen. Tällä työkalulla yhteisö vahvistaa osallisuuskokemusta menneisyyden jälkeen tai symboliin. Omaksuva identiteettityö voi vaikuttaa Sivulan mukaan muutosvastarinnalta. Tähän identiteettityön lajiin tulee kiinnittää huomiota, kun halutaan ymmärtää kulttuuriperintöprosessien luonnetta. Historioiva identiteettityö vahvistaa toimijan käsitystä itsestään yhteisön menneisyyden, nykyisyyteen ja tulevaisuuden kannalta. Tämän identiteettityön tuloksena on historiatietoinen subjekti.²¹

Ensimmäisen työkalun avulla yhteisön jäsenet tulkitsevat menneisyyttä, jonka he jakavat keskenään ja esittelevät ulospäin omana historianaan. Yhteisö luo kehyskertomuksen, joka vahvistaa merkityksen menneisyyden aineettomalle tai aineelliselle jäljelle. Toinen identiteettityössä käytetty työkalu on osallisuuskokemus.²² Kolmantena työkaluna ovat sellaisen menneen jäljet tai menneisyyden symbolit, jotka "toimivat jaetun historian todisteina, joiden kulttuuriperintöarvon ja merkityksen kehyskertomuksena

¹⁹ Kulttuuriperintöyhteisö on ryhmä, jota kulttuuriperintö yhdistää. Kulttuuriperintö kiinnittyy yhteisön hyväksymiin menneisyyden tulkintoihin. Ryhmään kuulumisen on vapaaehtoista. Sivula 2015, 57. Katso myös Grahn 2013, 312.

²⁰ Sivula 2015, 64.

²¹ Sivula 2015, 65-67.

²² Sivula 2015, 64.

toimiva jaettu historia vahvistaa, ja joista yhteisön jäsenet kokevat olevansa osallisia" ²³. Sivulan mukaan omaksuva identiteettityö "vahvistaa kulttuuriperintöyhteisön oikeutta pitää omanaan kohdetta, joka liittyy yhteisöä yhdistävään historiaan" ²⁴.

Kuvio 1. Osallisuuden kokemuksen ja menneen jäljen kohtaaminen Sivulan (2015) mukaan.

Koululaisryhmien museovierailut ovat osa osallisuuskokemusta ja ne kuuluvat omaksuvan identiteettityön piiriin. Museovierailuilla oppilaat saavat osallisuuden kokemuksen kiertäessään oppaan kanssa museossa ja oppaan välittäessä heille tietoa kulttuuriperinnöstä, kuten esimerkiksi kertoessaan oppilaille museoesineisiin liittyvää tietoa. Jos oppilaat voivat kuuntelemisen lisäksi kokeilla itse jotakin näyttelyssä olevaa aktiviteettia, he saavat siitäkin osallisuuden kokemuksen, joka liittyy menneisyyden jälkeen. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi lantin heittäminen museossa olevaan, 500 vuotta vanhaan toivomuskaivoon tai viljajyvien jauhaminen perinteisillä käsikivillä.

Sivulan teorian mukaan kulttuuriperintö on yhteisöllisen prosessin tulosta ja koostuu "osallisuuskokemuksista, jaetusta historiasta ja omaksi ajatellun tai koetun menneisyyden aineettomista tai aineellisista jäljistä" ²⁵. Kulttuuriperintöyhteisön liittyy toisiinsa omaksuva, historioiva ja monumentaalinen identiteettityö. Kulttuuriperintöprosessilla taas tarkoitetaan aineellista tai aineetonta esinettä tai asiaa, eli artefaktia, joka käy läpi muodon tai käyttötarkoituksen muutoksen, jolloin artefaktin alkuperäinen tehtävä väistyy. ²⁶ Sivulan suunnittelemassa kuviossa kulttuuriproessin osatekijöinä ovat osallisuuden kokemuksen ja menneen jäljen lisäksi jaettu historia. ²⁷

²³ Sivula 2015, 65.

²⁴ Sivula 2015, 65.

²⁵ Sivula 2015, 57; 66.

²⁶ Sivula 2015, 57.

²⁷ Sivula 2015, 66.

Kuvio 2. Ympyröiden leikkauspisteessä on käynnissä kulttuuriperintöprosessi. Kulttuuriperintöprosessin syntyminen ja osatekijät Sivulan (2015) mukaan.

Museokontekstissa kulttuuriperintöprosessin on läpikäynyt esimerkiksi museonäyttelyssä esillä oleva esine tai sen osa. Esimerkiksi Aboa Vetus -näyttely perustuu keskiaikaisiin rakennusten raunioihin, jotka on jätetty sellaisiksi, kuin ne löydettyinä olivat. Vanhimmat kellarit sijoittuvat 1300-luvulle ²⁸. Keskiajalla nämä rakennusten pohjakerrokset olivat aikalaisille tavallisia kellareita, mutta kun ne löydettiin noin 600 vuotta myöhemmin, rakennuksista tuli osa museonäyttelyä. Näin ollen rakennusten alkuperäinen käyttötarkoitus on muuttunut varastotilasta osaksi museokokoelmia ja näyttelyesineistöä, jolloin rakennukset ovat läpikäyneet kulttuuriperintöprosessin. Tätä kulttuuriperintöä ylläpitävä museo ja sen henkilökunta ovat osa kulttuuriperintöyhteisöä.

Identiteettityön teoriaa mukaillen tutkimukseni päätutkimuskysymys on: millaiset edellytykset museo tarjoaa koululaisten identiteettityölle? Koululaisilla tarkoitan tässä tapauksessa peruskoulun 1.-9. -luokkien oppilaita. Alakysymyksiä ovat: Millaisia muotoja ja tavoitteita museopedagogisilla palveluilla on? Miten museot ja koulut ovat vuorovaikutuksessa keskenään ja kuinka museot markkinoivat palvelujaan kouluille? Miten palveluiden kohderyhmänä olevat opettajat ja oppilaat kokevat palveluiden sisällön?

Yleisesti ottaen museokenttään liittyvää tutkimustyötä löytyy ilahduttavan paljon ja kirjallisuutta on jo pelkästään suomeksi valtavasti. Kun tähän liitetään vielä ulkomaalainen kirjallisuus, tutkijalla on suorastaan runsauden pula. Tällöin tutkimuskirjallisuuden rajaaminen ja fokusointi on tärkeää.

²⁸ Aboa Vetus. Näyttelytilat. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.
<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/nayttelyt/nayttelytilat/aboa-vetus>>.

Museopedagogiikasta puhuttaessa keskeiseen asemaan nousevat erilaiset oppijat ja oppimisteoriat. Kalle Kallio kuvaa toimittamassaan *Museo oppimisympäristönä* -kirjassa erilaisia oppimisteorioita ja -käsityksiä, jotka yleensä jaotellaan behavioristiseen, kognitiiviseen ja konstruktivistiseen oppimiskäsitykseen.²⁹

Behavioristisen oppimiskäsityksen mukaan oppiminen on prosessi, jossa oppija reagoi ympäristöönsä saaden siitä joko kannustavaa ja vahvistavaa tai hillitsevää ja vaimentavaa palautetta, jonka perusteella oppija korjaa käyttäytymistään. Yksilö omaksuu ulkopuolellaan olevia tiedonpalasia, jotka hän sisäistää ja painaa mieleensä. Kognitiivinen oppimiskäsitys kuvaa oppimisen olevan tiedon aktiivista käsittelyä, jossa oppija vastaanottaa ja valikoi tietoa sekä käsittelee sitä henkilökohtaisissa kognitiivisissa prosesseissaan. Oppija yhdistelee, vertailee ja täydentää uutta tietoa jo olemassa olevan tiedon kanssa. Tieto on tällöin oppijan itsensä tuottamaa.³⁰

Konstruktiiivinen oppimiskäsitys on samankaltainen kuin kognitiivinen oppimiskäsitys. Sen mukaan oppiminen on myös yksilön aktiivista havaintojen ja kokemusten tulkintaa sekä niihin liittyvien uuden tiedon merkityksien rakentamista. Oppija liittää uutta tietoa valmiina olevaan tietoon, mutta uusi tieto ei kuitenkaan ole irrallista. Liittäessään uutta tietoa vanhaan, oppija myös muokkaa aiempia käsityksiään uuden tiedon pohjalta. Konstruktivistisen ja kognitiivisen oppimiskäsityksen ero on siinä, että konstruktivistinen oppimiskäsitys korostaa miten opiskeltavaa asiaa on mielekkäintä opiskella ja opettaa.³¹

Museopedagogiikan tutkija ja kehittäjä George E. Hein on kehittänyt nelikenttämallin tieto- ja oppimisteoriasta, jossa hän käsittelee edellä kuvailtuja oppimisteorioita omalla tavallaan. Hänen mukaansa kaikissa museossa oppimista käsittelevissä näkökulmissa meidän pitää kysyä, mikä on tietoteorian sovellettu sisältö ja suhde museonäyttelyihin? Meidän pitää esittää kysymys myös oppimisteoriaan liittyen: miten uskomme ihmisten oppivan? Nämä museo-opetusteorian osatekijät johdattavat tutkimaan asiaa neljän erilaisen oppimis- ja tietoteorian yhdistelmän perspektiivistä.³²

²⁹ Kallio 2004, 43.

³⁰ Kallio 2004, 43-44.

³¹ Kallio 2004, 44.

³² Hein 1999, 75-76.

Kuvio 3. Museopedagogiikan oppimis- ja tietoteoreettiset suuntaukset Heinin (1995; 1997) mukaan. Väitöskirjaansa suomentanut Sanna Asikainen (2003).

Sanna Asikainen on suomentanut yllä olevan George E. Heinin suunnitteleman kuvion (kuvio 3) väitöskirjassaan³³. Heinin muodostaman mallin pystyakselissa olevan tietoteorian (Theory of knowledge) ääripäinä ovat oppijan ulkopuolella oleva tieto (Realism, knowledge exists independent of knower) ja oppijan sosiaalisesti konstruoima, eli muodostama tieto (Knowledge constructed by individual and socially). Vaaka-akselilla olevan oppimsteorian (Learning theory) ääripäissä ovat taas tilanteet, joissa oppija on omaksunut omia pohjatietojaan täydentävän tiedon (Incremental learning, add to passive mind, tabula rasa) ja muodostaa tiedon (Learner constructs knowledge from experiences, and/or innate ideas).³⁴

Kuvion jokainen neljännes edustaa oppimisen lähestymistapaa. Hein kertoo nelikenttämallin ensimmäisessä yläneljänneksessä olevan, systemaattisen museon (The Systematic museum) perustuvan uskomukseen, joka mukaan museon sisältö pitäisi olla ilmaisutuna siten, että se heijastaa asioiden todellista rakennetta. Museon pitäisi olla esitettynä kävijälle niin, että se auttaa kävijää ymmärtämään näkemänsä helposti. Systemaattisin periaattein järjestetyt museonäyttelyt ovat Heinin mukaan yleisiä. Yhtä yleistä on myös se, että näyttelyiden viesti ja punainen lanka on helposti museokävijän hahmotettavissa.³⁵ Käsikädessä systemaattisen museon kanssa käy traditionaalinen oppiminen, eli perinteinen luento tai teksti (Traditional lecture and text). Tässä kohdin opettajalla on kaksi eri vastuuta. Hänen pitää ymmärtää aiheen rakenne, tieto, jonka hän on aikeissa

³³ Asikainen 2003, 10.

³⁴ Hein 1999, 77.

³⁵ Hein 1999, 76.

opettaa. Toinen opettajan vastuu on esittää tieto asiallisesti niin, että oppija voi oppia asian helposti.³⁶

Kuvion oikea yläneljännes edustaa keksivää museota (The Discovery museum) ja keksivää oppimista (Discovery learning). Mielestäni parempi ja kuvaavampi sana Asikaisen käyttämälle keksivä-sanalle olisi kuitenkin oivaltava. Tämä oppimistapa on samankaltainen kuin perinteinenkin oppimistapa, mutta niiden erona on se, kuinka tieto tarjotaan ja tuodaan oppijan tietoisuuteen. Keksivän, tai oivaltavan oppimisen ajatuksena on se, että oppiakseen oppija tarvitsee kokemuksen, oivalluksen. Oppijan pitää itse tehdä, keilla ja nähdä oppiakseen. Ei niinkään, että tieto kerrottaisiin hänelle.³⁷

Nelikentän oikeassa alaneljänneksessä kuvattu konstruktivistinen museo on vastakkainen näkökulma systemaattisesti järjestetylle museolle. Tämän oppimiskäsityksen mukaan museokävijä muodostaa näyttelyn annista omia henkilökohtaisia tulkintojaan ja karttuvan tiedon prosessi itsessään on konstruktivistinen toimi. Tällaisen näyttelymallin omaavia museoita on vaikeampi löytää, mutta juuri ne näyttelyt, jotka antavat kävijän itse muodostaa omat johtopäätöksensä ja tulkintansa, perustuvat konstruktivistisiin periaatteisiin. Yhä useampi näyttely kuitenkin on suunniteltu niin, että oppijan, eli museo-kävijän on mahdollista valita itse, missä järjestyksessä hän tutustuu näyttelyyn, eikä kävijöitä varten ole tehty valmista, etukäteen määriteltä reittiä.³⁸

Heinin mukaan konstruktivistinen museoon liittyvä konstruktivismi (Constructivism) vakuuttaa, että molemmat, sekä tieto että miten se on saatu, riippuvat oppijasta. Konstruktivismin kannattajat väittävät oppijoiden rakentavan ja luovan tietoa oppiessaan. He eivät lisää uutta faktatietoa siihen, mitä he jo tietävät, vaan jatkuvasti tunnistavat ja luovat sekä ymmärrystä että kykyä oppia, ollessaan vuorovaikutuksessa maailman kanssa.³⁹

Viimeinen neljännes vasemmalla alhaalla esittää järjestettyä museota (The Orderly museum) ja behavioristista oppimiskäsitystä (Behaviourist learning). Kuten Kallion, myös Heinin mukaan ne perustuvat käsitykseen, jonka mukaan tieto kasvaa vähitellen oppijan sisäistäessä ulkopuolellaan olevia tiedonpalasia.⁴⁰

³⁶ Hein 1999, 74.

³⁷ Hein 1999, 75.

³⁸ Hein 1999,

³⁹ Hein 1999, 75-76.

⁴⁰ Hein 1999, 76. Katso myös Kallio 2004, 43.

Eritasoisia akateemisia museo-aiheisia lopputöitä löytyy jonkin verran, joista osa sivuaa omaa tutkimusaiheittani. Tutkimusta on tehty niin kandidaatin-, pro gradu- kuin väitöskirjatutkimuksen tasolla. Näistä monista valitsin lähempään tarkasteluun Petja Aarnipuun *Turun linna kerrottuna ja kertovana tilana* (2008)- ja Sanna Asikaisen *Prosessi-draaman kehittäminen museossa* (2003) -väitöskirjat, Sari Malkin pro gradu – tutkielman *Museo oppimisympäristönä. Kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden museopedagoginen tarjona* (1999) sekä Riina Hännisen kandidaatintyön *Näkökulmia museoon oppimisympäristönä. Katsauksia tutkimuksiin koulujen museokäynneistä* (2013).

Petja Aarnipuun tutkii väitöskirjassaan Turun linnan kulttuuriperintöprosessia, eli miten linnasta on tullut ja miten se on sellainen, kuin se on tänä päivänä. Aarnipuu lähestyy Turun linnaa rakennuksena, kertomusten aiheena ja kerronnan välineenä. Hän lisäksi kuvaa sen sisällä olevaa ja tapahtuvaa elämää. Aarnipuu kertoo olevansa kiinnostunut kerronnasta ja kommunikaatiosta, erilaisten kielellisten, mutta myös arkkitehtonisten rakenteiden avulla tapahtuvasta merkitysten tuottamisesta ja välittämisestä. Tutkimuksessaan Aarnipuu selvittää ja vastaa asettamaansa kysymykseen, mikä linna on.⁴¹

Aarnipuun tutkimusaineisto on laaja ja monitahoinen. Hän on tehnyt kenttätöitä linnassa seuraamalla erilaisia opastuksia, jotka hän on myös äänittänyt oppaiden suostumuksella, haastatteleamalla Turun maakuntamuseon henkilökuntaa sekä pitämällä kenttäpäiväkirjaa. Lisäksi hän on tutustunut Turun linnaa käsittelevään tutkimus- ja kaunokirjallisuuteen, vuosikertomuksiin, opaskirjoihin ja matkaesitteisiin. Aarnipuu korostaa, että kaikki hänen käyttämänsä ja luomansa aineistot ovat tulkintoja Turun linnasta.⁴² Aarnipuun käyttämät tutkimusmenetelmät ovat osittain samankaltaisia kuin itse käyttämäni ja hän myös kuvailee Turun linnan käyttämiä museopedagogiikan muotoja tutkimuksessaan. Tästä syystä koin hänen väitöskirjansa mielenkiintoiseksi ja lähempää tarkastelua vaativaksi.

Aarnipuun haastatteluaineistossa ilmenee samantapaisia asioita kuin omastani. Sekä Aarnipuun haastattelema Turun maakuntamuseon tutkija Nina Lepokorpi että itse haastattелеmani Hautio⁴³, Jokela ja Sillanpää⁴⁴ korostivat sitä, että oppaan kierroksella kerrotut asiat pitää olla totta ja pohjautua faktatietoon. Aarnipuun tutkimuksessa huomau-

⁴¹ Aarnipuu 2008, 13.

⁴² Aarnipuu 2008, 39-42.

⁴³ Haution haastattelu 24.2.2015.

⁴⁴ Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

tetaan, että koska Turun linnassa tehdään pitkälti draamapohjaisia opastuksia, voi roolissa oleva opas välillä kertoa keskiajalla totena pidettyjä uskomuksia, kuten että rautalehti palauttaa neitsyyden.⁴⁵ Aarnipuu on lisäksi havainnoinut 11 opastuskierrosta.⁴⁶

Opastuksista kertoessaan Aarnipuu kuvailee oppaiden omaehtoista keskiaikaisen roolin ottamista, mikä on korostunut eritoten lastenkierroksilla.

"Oppaat voivat valita itselleen keskiaikaisen nimen ja muutenkin koettaa itse eläytyä johonkin keskiaikaiseen rooliin. (...) Keskiaikaiseen rooliin eläytyminen ei kuitenkaan kuulu aikuisille suunnatun peruskierroksen käytäntöön. (...) Sen sijana pikkuritarikierroksilla oppaat ottivat käyttöön keskiaikanimensä ja muutenkin eläytyivät astetta enemmän linnaneidon rooliin."⁴⁷

Sen lisäksi että oppailla on rooli ja keskiaikaista vaatetusta, lastenkierroksilla myös lapset ovat saaneet pukeutua valintansa mukaan joko ritariksi tai linnanneidoksi rooliin viittaavan vaatekappaleen avulla. Lapsia kannustetaan myös eläytymään ritarikoulutuksensa aloittavien poikien ja tyttöjen rooliin. Kierroksen lopuksi lapset niin sanotusti lyödään ritareiksi ritarisalissa.⁴⁸ Tämän tapainen kannustaminen oletettavasti luo lapsille uusia mukavia kokemuksia ja mahdollisesti saa myös innostumaan historiasta lisää.

Tutkimuksen tuloksia pohtiessaan Aarnipuu toteaa, että Turun linna on kulttuuriperintöä, jota ei saa unohtaa, eikä se saa hävitä, vaikka linnaa käytetään nykyään enemmän kaupallisiin tarkoituksiin. Linnan ympäristö ja maisema on muuttunut vuosisatojen aikana sellaiseksi, että alkuperäistä linnaa olisi vaikea tunnistaa nykyisestä eri aikakausien laajennustöiden ja restauroinnin takia. Hän myös pohtii, onko restauroinneilla linnasta tehty jollakin tavalla epäaito.⁴⁹

Sanna Asikaisen väitöskirjatutkimuksessa kehitettiin prosessidraamatyöskentelymenetelmää museokontekstissa, mikä oli Suomessa vielä 1990-luvun lopulla tuntemattomampi museopedagoginen menetelmä. Tutkimus toteutettiin toimintatutkimuksena ja prosessidraamatyöskentelyyn osallistui viisi ryhmää: kolme peruskoululaisryhmää (osallistujia 52 hlö), yksi yliopisto-opiskelijaryhmä (osallistujia 12 hlö) sekä museotyöntekijöiden ryhmä (osallistujia 7 hlö). Asikaisen aineistona ovat jokaista ryhmää varten laaditut ja muokatut pohjatekstit (5 kpl) sekä varsinainen prosessidraamatyösken-

⁴⁵ Aarnipuu 2008, 154.

⁴⁶ Aarnipuu 2008, 40.

⁴⁷ Aarnipuu 2008, 151-152.

⁴⁸ Aarnipuu 2008, 153.

⁴⁹ Aarnipuu 2008, 219-222.

tely (5 kpl), eli museokierrokset. Asikaisen mukaan prosessidraamatyöskentelyä analysoidaan osallistuvan havainnoinnin pohjalta.⁵⁰ Kierrokset toteutettiin vuosien 2000-2001 aikana.⁵¹

Kasvatustieteen yliopisto-opettajana työskennellyt Asikainen loi kollegansa Leenan ja yhteistyömuseonsa henkilökuntaan kuuluvan museoamanuenssi Jukan (nimet Asikaisen muuttamia) kanssa Arssan repuksi nimetyn, prosessidraamaan pohjautuvan museokierroksen. Draamakierrokseen haluttiin tuoda esille yksilön, tavallisen ihmisen näkökulma historiaan. Käydessään läpi museon arkistoja, Asikainen ja Leena löysivät laitapuolen kulkijaksi laskettavan sekatyömies Arssan, jonka autenttista henkilöllisyydestä kelpuutettiin jatkokäyttöön vain hänen nimensä. Työpajojen ajatuksena oli, että osallistujat saavat luoda itse sellaisen hahmon Arssasta kuin haluavat ilman varsinaisia taustatietoja. Asikainen ja Leena suunnittelivat ja kirjoittivat pohjatekstin, eli käsikirjoituksen kierrokselle, jota parantelivat ja kirjoittivat osittain uudestaan käytännön kokemusten perusteella. Henkilökohtaisella tasolla Asikaisen intressinä on ollut tutkimuksessaan myös oman opetustyönsä kehittäminen ja toimintatapojensa kriittinen tarkastelu.⁵²

Koska prosessidraamaa ei oltu juurikaan aiemmin käytetty museokierrosten elävöittämisessä, Asikainen kertoo peruskoulujen oppilaiden olleen aluksi vaikea suhtautua kierrokseen, jossa piti olla enemmän vuorovaikutuksessa roolissa olevan oppaan kanssa. Yllättäen opas ei pitänyt yksinpuhelua kierroksen aikana, minkä draamaopastukseen tottumattomat oppilaat pitivät hämmentävänä.⁵³

Asikainen kertoo, että Arssan reppu -toimintatutkimuksen tavoitteena on ollut luoda museokierros, joka draamapedagogisin keinoin saa osallistujat kiinnostumaan uudella tavalla museoista ja kulttuurihistoriasta.⁵⁴ Kierroksilla ei ehkä niinkään opittu faktatietoa, mutta se antoi uuden draamallisen näkökulman historian tarkasteluun.⁵⁵ Oppilaiden odotukset tylsästä museovierailusta ja oppaan yksinpuhelun kuuntelemisesta eivät kierroksilla toteutuneet. Kierroksen aikana tapahtunut toiminta, kuten esineiden kosketaminen, äänekäs keskustelu, omien mielipiteiden esittäminen, oli koululaisille uudenvai-

⁵⁰ Asikainen 2003, iii-iv.

⁵¹ Asikainen 2003, 4.

⁵² Asikainen 2003, 2-4.

⁵³ Asikainen 2003, 92.

⁵⁴ Asikainen 2003, 150.

⁵⁵ Asikainen 2003, 160.

nen tapa tutustua museon näyttelyyn.⁵⁶ Asikaisen tulokset vahvistavat omaa uskoani siihen, että museokierros voi olla muutakin, kuin tylsä kierros pölyttyneessä näyttelyssä.

Sari Malkin vuonna 1999 Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen laitokselle tekemä pro gradu -tutkimus selvitti museopedagogisen toiminnan silloista asemaa kulttuurihistoriallisissa - ja erikoismuseoissa. Malkin tutkimusaineistona ovat hänen tuottamansa kysely 14 kulttuurihistorialliselle - ja erikoismuseolle, joissa työskenteli museopedagogiikasta vastaavia museolehtoreita. Tämän lisäksi hän valitsi otokseensa 16 muuta kulttuurihistoriallista ja erikoismuseota, joissa museopedagogisista toimista vastaa muu museoalan työtekijä varsinaisen työnsä ohessa. Malkki lähetti kyselyn siis yhteensä kolmellekymmenelle museolle. Alueellisesti Malkin tutkimus kattoi koko Suomen.⁵⁷

Malkin kyselylomake koostui strukturoiduista ja avoimista kysymyksistä, joista strukturoidut kysymykset olivat osittain mielipidekysymyksiä. Kysely toteutettiin loppuvuodesta 1998, johon vastasi määräaikaan mennessä 15 museota. Malkki kertoo lähettäneensä vastaamattomille museoille vielä muistutusviestin asiasta. Lopulta kyselyyn vastasi 30:stä museosta yhteensä 18 museota ja 19 vastaajaa. Vastanneista 11 oli työnimikkeenään museolehtori. Kyselyn kysymykset koskivat millaista pedagogista toimintaa museot järjestävät, ja perustuuko toiminta enemmän perinteisiin opetus- ja oppimiskäsitteisiin vai yleisökeskeiseen museoajatteluun.⁵⁸

Malkin tutkimuksen tuloksena selvisi, että lapset ja nuoret ovat kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden tärkeimmät kävijäryhmät. Eniten museoiden palveluja käyttivät peruskoulujen ala- ja yläkouluikäiset ryhmät. Toisena olivat päiväkotiryhmät ja kolmantena ammatillisten oppilaitosten ryhmät. Vähiten museoiden palveluja käyttivät lukiolaiset ja aikuisryhmät. Malkki pohtiikin, ovatko lapsiryhmät otollisin kohderyhmä museoille.⁵⁹ Malkin aineiston perusteella opetusmenetelmistä suosituin menetelmä on ylivoimaisesti näyttelykohtainen opastus. Toiseksi suosituin menetelmä oli yleisötilaisuudet ja luennot sekä av-välineet ja -materiaalit. Näitä menetelmiä käyttivät yli puolet Malkin kyselyyn vastanneista museoista. Kolmannella sijalla olivat työpajat, joita opetusmenetelmänä käyttivät yhdeksän museota. Muita mainittuja opetusmenetelmiä olivat multimedia- ja Internet-opetus, draamamenetelmät, dokumenttiprojektit ja tutkivat menetelmät sekä leirikoulutoiminta. Viimeksi mainittua menetelmää museot käyttivät

⁵⁶ Asikainen 2003, 156.

⁵⁷ Malkki 1999, 47-49.

⁵⁸ Malkki 1999, 48-49.

⁵⁹ Malkki 1999, 54.

Malkin tutkimuksen mukaan kaikkein vähiten. Viisi kyselyyn vastannutta tahoa kertoi, ettei heidän museossaan toteuteta lainkaan työpajoja. Myös Malkki toteaa, että onnistuakseen työpajatoiminta vaatii paljon suunnittelua, valmisteluja ja aikaa, jolloin työtä pitäisi olla tekemässä kokopäiväinen museolehtori.⁶⁰

Malkki korostaa tuloksissaan kokopäiväisen museolehtorin tärkeyttä, sillä hänen mukaansa päätoimisen museolehtorin puuttuminen vaikutti selvästi siihen, miten hankalaa suunnitelmallista ja säännöllistä museopedagogista toimintaa on järjestää. Kyselyyn vastanneet museot puolestaan pitivät resurssien, kuten tilan, henkilökunnan ja budjetin puutetta syynä pedagogisen toiminnan jäämistä niin sanotusti lapsipuolen asemaan. Suurin osa kyselyyn vastaajista kuitenkin ilmoitti kokevansa ottavansa monipuolisesti eri kohderyhmät huomioon opetusmenetelmiensä kannalta ja olevansa avoimia uusille ideoille museopedagogisen toiminnan järjestämiseksi.⁶¹

Vaikka tutkimuksissamme on Malkin kanssa jonkin verran samankaltaisuuksia, on kuitenkin huomioitava, että Malkin tutkimus kuvaa lähes 17 vuotta sitten vallinnutta tilannetta. Näkisin oman tutkimukseni olevan jatkoa hänen työlleen tuoden esiin tuoreemman, tämän hetkisen tilanteen museopedagogiikan käyttötavoista sekä – muodoista. Tapaustutkimukseni on tosin suppeampi kuin Malkin otos, mutta työni tarkastelee myös yleisesti käytössä olevia museopedagogiikan muotoja.

Riina Hännisen kandidaattitutkielmaan viittasin jo aiemmin. Tämä kasvatustieteen tutkielma on tehty Itä-Suomen yliopiston filosofian tiedekuntaan, Savonlinnan soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osastolle, luokanopettajien koulutusohjelmaan. Vaikka Hännisen kandityö on lähellä omaa tutkimustyötäni, hän katsoo työnsä aihetta (*Näkökulmia museoon oppimisympäristönä. Katsauksia tutkimuksiin koulujen museokäynneistä*) tulevan opettajan silmin, ja painottaa myöskin tätä kantaa. Hänen työnsä tarkastelee kymmentä vuosina 2003–2012 julkaistua artikkelia, joissa on tutkittu koulujen museovierailuja. Kaikki tutkimukset ovat kuitenkin ulkomailta toteutettuja. Kolmessa artikkelissa on tutkittu yhdysvaltalaisen ja neljässä israelilaisten koulujen museovierailuja. Loput kolme ovat Iso-Britanniassa, Taiwanissa ja Italiassa tehtyjä tutkimuksia.⁶²

⁶⁰ Malkki 1999, 61.

⁶¹ Malkki 1999, 62; 72.

⁶² Hänninen 2013, 13.

Hänninen sivuaa myös suomalaista museota. Hänen käsittelemistään artikkeleista mi-
kään ei kuitenkaan koske suomalaisten koulujen museovierailuista tehtyjä tutkimuksia.
Tähän hän toteaa syyksi sen, ettei "Suomessa tehtyä koulujen museovierailuihin liitty-
vää tutkimusta ei ollut juuri saatavilla."⁶³ Tämän kaltaisesta kotimaisesta tutkimuksesta
on selvästi kysyntää, mutta ymmärrän hyvin, miksei kotimaista tutkimusta ole toteutettu
juurikaan. Tähän lienee syynä suomalainen huolehtiva yhteiskunta ja maamme byrokra-
tia. Tällaista tutkimusta toteuttaakseen tulisi aina koululaisten vanhemmilta pyytää lupa
etukäteen, jotta koululaisia voisi haastatella museovierailujen aikana. Tämä ongelma
ilmeni myös oman tutkimukseni toteuttamisessa.

Hännisen mukaan museo-opastukset ovat olleet oppaan yksinpuhelua, jota on saatu
kiinnostavammaksi erilaisten tietoteknisten laitteiden avulla, jolloin koululaisia on saatu
orientoitua paremmin opastukseen.⁶⁴ Hänen saamistaan tuloksista käy ilmi, että vierailu
museoon on usein luentomainen opastus, missä oppilailla ei juuri ole valinnanvapautta.

"Usein oppaan käyttämä sanasto ja termit on selitetty puutteellisesti ja op-
pilaiden ikätasolle sopimattomalla tavalla. Opas ei yleensä odota kysy-
myksiinsä vastausta. Opastusta tukevat ja korvaavat käytännöt, kuten vi-
deo, lisäävät oppimisen ja museovierailun mielekkyyttä. Orientaation li-
sääminen näyttää myös tehostavan oppimista ja esineiden muistamista.
Osittain rajoitettu valinnanvapaus ja mobiiliteknologioiden käyttö lisäävät
oppimisen ja mielekkyyden lisäksi myös vuorovaikutusta."⁶⁵

Koska Hänninen ei ole käyttänyt työssään aihetta käsitteleviä suomalaisia tutkimuksia,
hän yleistää saamansa tulokset käsittämään myös Suomen tilannetta. Rohkenen olla
Hännisen kanssa eri mieltä, sillä useat museot pyrkivät vastaamaan koulujen opastustar-
peisiin ja oppilaiden tiedonjanoon räätälöimälle eri ikäluokille omat opastuksensa, jotka
tukevat koulujen opetussuunnitelmia. Lisäksi ammatillisesti hoidetuissa museoissa
opastukset ovat yleensä hyvin laadukkaita, mikä onkin museoille tärkeää. Tämän vah-
vistavat myös Aboa Vetus & Ars Nova -museon henkilökuntaan kuuluvat Jokela ja Sil-
lanpää.⁶⁶

⁶³ Hänninen 2013, 26.

⁶⁴ Hänninen 2013, 20; 26.

⁶⁵ Hänninen 2013, 2.

⁶⁶ Jokelan ja Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

2 MUSEO OPPIMISYMPÄRISTÖNÄ

2.1 Museot, museologia ja museoammattilaiset Suomessa

Kansainvälisen museoneuvosto ICOM (International Council of Museums) määritelmän mukaan museo on "taloudellista hyötyä tavoittelematon, pysyvä, yhteiskuntaa ja sen kehitystä palveleva laitos, joka on avoinna yleisölle ja joka tutkimusta ja opetusta edistääkseen ja mielihyvää tuottaakseen hankkii, säilyttää, tutkii, käyttää tiedonvälitykseen ja pitää näytteillä aineellisia ja aineettomia todisteita ihmisestä ja hänen ympäristöstään" ⁶⁷.

Museolaki puolestaan määrittelee museon tavoitteet ja tehtävät. Museoiden toiminnan tavoitteena on "ylläpitää ja vahvistaa väestön ymmärrystä kulttuuristaan, historiastaan ja ympäristöstään" ⁶⁸. Niiden tehtävä on "edistää kulttuuri- ja luonnonperintöä koskevan tiedon saatavuutta tallentamalla ja säilyttämällä aineellista ja visuaalista kulttuuriperintöä tuleville sukupolville, harjoittamalla siihen liittyvää tutkimusta, opetusta ja tiedonvälitystä sekä näyttely- ja julkaisutoimintaa" ⁶⁹. Ammatillisesti hoidetussa museossa työskentelee museoammatillisen koulutuksen saanutta henkilökuntaa.

"Museoammattilaisena pidetään Kansainvälisen museoneuvoston (International Council of museums, ICOM) määritelmän mukaan museoissa tai muissa vastaavissa laitoksissa työskenteleviä henkilöitä, jotka ovat saaneet koulutuksen alalle tai joilla on vastaavat käytännön taidot museon hallintoon ja toimintatapoihin liittyvillä aloilla." ⁷⁰

Museoviraston laatimassa vuoden 2014 museotilastossa oli mukana maamme 152 ammatillisesti hoidettua museota, jotka ylläpitävät yhteensä 327 säännöllisesti avoinna pidettävää museokohdetta. Ammatillisesti hoidetut museot jaetaan kahteen ryhmään: Valtion osuuden piirissä oleviin kunnallisiin ja yksityisiin museoihin (125 kpl) sekä muihin päätoimisesti hoidettuihin museoihin (27 kpl). ⁷¹ Suomessa on paljon myös muilla tavoin ylläpidettyjä museoita. Näitä ovat suurimmaksi osaksi harrastajavoimin ylläpidetyt, pienet kunnalliset kulttuurihistorialliset museot, kuten kotiseutumuseot, tai yksityisten henkilöiden kokoelmat. ⁷²

⁶⁷ ICOM:in museomääritelmä. Suomen museoliitto 2016.
<<http://www.museoliitto.fi/mikamuseo/icom>>.

⁶⁸ Museolaki 729/1992, 1 §.

⁶⁹ Museolaki 729/1992, 1 §.

⁷⁰ Palviainen 2010, 315.

⁷¹ Museotilasto 2014, 4-5.

⁷² Kallio 2004, 30.

Suomessa museot jaetaan hierarkkisesti neljään ryhmään: valtakunnallisiin museoihin, valtakunnallisiin erikoismuseoihin, maakuntamuseoihin ja aluetaidemuseoihin sekä kaikkiin muihin museoihin, jotka eivät täytä edellisten tuntomerkkejä. Toinen keskeinen jaottelutapa on museotyyppin mukainen, mikä perustuu museoiden kokoelmien tallennusperiaatteiden noudattamiseen. Näitä ovat kulttuurihistorialliset museot, taidemuseot, luonnontieteelliset museot sekä erikoismuseot. Erikoismuseot on maassamme eritelty omaksi ryhmäkseen 1990-luvulla, jolloin opetusministeriö on nimennyt ensimmäiset valtakunnalliset erikoismuseot.⁷³

Ensimmäinen varsinainen yliopistollinen museografinen kurssi pidettiin Kansallismuseossa Helsingin yliopiston kansantieteen opiskelijoille Suomen museoliiton avustuksella vuonna 1964.⁷⁴ Museologia alkoi yleistyä yliopistollisena tieteenalana kuitenkin vasta 1970-luvulla ja varsinaiset museologian opinnot alkoivat vuonna 1983. Oppiaine jaetaan kahteen: vanhaan ja uuteen museologiaan. Museografia, eli vanha museologia on museokeskeistä ja sen avulla pyritään vastaamaan kysymykseen miten: miten museotyötä on paras tehdä. Uusi museologia, joka on yhteiskunta ja ympäristökeskeistä, vastaa puolestaan kysymykseen miksi. Miksi haluamme nimetä ja luokitella ympäristöämme, keräämme kokoelmia tai perustamme museoita. Uusi museologia pyrkii näkemään museon läpi.⁷⁵

Vuonna 1975 Turun yliopiston arkeologian opiskelijat järjestivät pohjoismaisen kokouksen, jonka yhtenä aiheena oli museokoulutus. Asiat eivät kuitenkaan vielä tuolloin lähteneet etenemään toivotulla tavalla. Lukuvuonna 1980-1981 Jyväskylän yliopistossa syntyi kulttuurin tutkimuksen ja taiteiden tutkimuksen koulutusohjelmiin sisältyvä museoalan aineyhdistelmä.⁷⁶ Varsinainen museologian opetus alkoi Turun yliopistossa lukuvuonna 1982-1983 ja opetus virallistui lukuvuotena 1984-1985, jolloin museologian perusopinnot oli mahdollista valita sivuaineeksi. Jyväskylän yliopistossa opetus alkoi syksyllä 1983, minkä jälkeen 1990- ja 2000-luvuille tultaessa museologian opetus on alkanut myös muissa Suomen yliopistoissa. Opetus laajeni aineopintoihin Jyväskylän yliopistossa vuonna 1993. Sama tapahtui myöhemmin Turun (1997) ja Helsingin yliopistoissa (2005). Vuonna 2001 Poriin perustetun Turun yliopiston Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelmassa oli tarjolla *museologian ja aineellinen*

⁷³ Kallio 2004, 30-31.

⁷⁴ Vilkuna 2010, 334.

⁷⁵ Vilkuna 2008, 50.

⁷⁶ Vilkuna 2010, 336.

kulttuuri -oppiaine vuonna 2003, jonka nimi muuttui museologiaksi vuonna 2009. Nykyään Turun yliopistossa on käytännössä vain yksi museologian oppiaine, minkä opetusta annetaan kahdella paikkakunnalla.⁷⁷ Jyväskylän yliopisto sai vuonna 2001 opetusministeriöltä oikeuden järjestää museologian syventäviä opintoja ja jatko-opintoja, minkä seurauksena museologiaa voi opiskella pääaineena ja valmistua museologian maisteriksi sekä tohtoriksi. Ensimmäinen museologian maisteri valmistui vuonna 2004 ja tohtori vuonna 2006.⁷⁸

Ensimmäinen Suomeen perustettu museovirka oli Turun Akatemian luonnonhistorialliseen museoon perustettu kokoelmista vastaavan inspektorin virka vuonna 1811.⁷⁹ Pääosa Suomen museoammattilaisista työskenteli kuitenkin tuolloin nykyisellä pääkaupunkiseudulla. Vuosien 1893-1930 välinen kausi määritellään Suomen museotyöntekijöiden ensimmäiseksi sukupolveksi. Pienelle joukolle korkea-arvoisia herroja museotyö oli ennen kaikkea tutkimusta ja kansallisen identiteetin etsimistä. Myös naiset, tutkijamiesten vaimot tai sisaret, osallistuivat käytännön museotyöhön, vaikka miehet siitä vastasivatkin.⁸⁰

Museotyön luonne muuttui 1918 vuoteen mennessä, sillä keräileminen oli lähestulkoon pysähtynyt. Keräilyn taantumiseen vaikuttivat paikallismuseoiden lisääntyminen, muinaistieteellisen toimikunnan virkamiesten ja kenttätöiden määrän kasvu sekä museoiden henkilökunnassa tapahtuneen vaihtuvuuden aiheuttama vuorovaikutuksen katkeaminen museoiden välillä. Kotiseutuliike vaikutti tähän museotyön suunnanmuutokseen paljon. Vuoden 1918 sodan jälkeen kansainväliseltä pohjalta alkanut museotoiminta otti uuden suunnan ja suomalaiset alkoivat etsiä ja korostaa omaa kansallista identiteettiään. Toisen maailmansota kuitenkin häytti uusien museoammattilaisten saamista museoihin⁸¹, mutta sodan jälkeen museovirkoja perustettiin Helsingin lisäksi muihin suuriin kaupunkeihin, kuten Kuopioon ja Tampereelle. Virkoja saatiin lisää 1950-luvulla.⁸²

1950-luvulla myös sivistys- ja koulutustaso nousi ja useampi suoritti ylioppilastutkinnon sekä hankki myös yliopistollisen loppututkinnon. Museoala kasvoi nopealla vauhdilla 1970-luvulla. Uusien virkojen avautuessa museohenkilökunnan akateeminen kou-

⁷⁷ Vilkuna 2010, 339-340.

⁷⁸ Vilkuna 2010, 340-341.

⁷⁹ af Hällström 2011, 103.

⁸⁰ Palviainen 2010, 321.

⁸¹ Palviainen 2010, 322.

⁸² af Hällström 2011, 104.

lutustaso laski, kun vielä maisteriksi valmistumattomat opiskelijat pääsivät töihin.⁸³

1980-luvulla lopulla säädettiin viimein kauan odotettu *Laki ja asetus museoiden valtionosuuksista ja avustuksista*.⁸⁴ Tämä lainsäädäntö koitui museoalan ja museoammattilaisten pelastukseksi. Laissa määrättiin museolaitoksen eri portaiden yhteiskunnallinen palvelutehtävä, museoammatillisen henkilökunnan kelpoisuusvaatimukset ja turvattiin museoiden rahoitus.⁸⁵ Maakunta- ja aluemuseoissa edellytettiin työskentelevän vähintään kaksi museoammatillisen koulutuksen saanutta työntekijää, jolloin museon katsottiin olevan ammatillisesti hoidettu museo.⁸⁶

1990-luvulta alkaen suomalainen museotyö oli siirtymässä jo neljännen museosukupolven hoidettavaksi. Haasteina olivat kansainvälistyminen, alan ammattilaisten suuri työttömyys sekä laadun, ammattitaidon ja ammattikuvan kehittäminen. Tieteellinen tutkimus on kuitenkin säilynyt ja siirtynyt niin sanotusti perintönä ensimmäiseltä sukupolvelta näihin päiviin asti.⁸⁷ Nykyisin museoissa työskentelee henkilöitä, joilla on esimerkiksi jokin seuraavista työnimikkeistä: museonjohtaja, amanuenssi, intendentti, konservaattori, museomestari, museolehtori, tiedottaja museoassistentti, museoapulainen tai opas.⁸⁸

Museovirasto teettää vuosittain Museotilasto -kyselyn, joka kattaa maassamme päätoimisesti ja ammatillisesti hoidetut museot, jotka ovat valtion, kuntien, säätiöiden ja yhdistysten ylläpitämiä. Museotilasto sisältää myös valtion osuutta saavat, niin sanotut vos-museot sekä päätoimisesti ja ammatillisesti hoidetut valtion museot, yliopistolliset museot ja muut nämä kriteerit täyttävät kunnalliset ja yksityiset museot. Tilastoon pyritään saamaan mukaan kaikki ympäri vuoden päätoimisesti toimivat ja ammatillisesti hoidetut museot, joita Suomessa vuonna 2014 oli 154.⁸⁹ Museovirasto on koonnut suomalaisen museotoimintaan liittyvää tietoa vuodesta 1975 lähtien. Verkossa Museotilaston tietoja on ollut kaikenkansan saatavilla vuodesta 2007 lähtien.⁹⁰

⁸³ af Hällström 2011, 105.

⁸⁴ Palviainen 2010, 325.

⁸⁵ Palviainen 2010, 327-328.

⁸⁶ Vilkuna 2010, 336.

⁸⁷ Palviainen 2010, 325.

⁸⁸ Palviainen 2010, 315.

⁸⁹ Museotilasto 2014, 4.

⁹⁰ Info. Museotilasto.fi 2015. <<https://www.museotilasto.fi/infos>>.

2.2 Yleisötyön kehittyminen ja kohderyhmät

Yleisötyö on ollut museotyöskentelyn olennainen ja toisaalta museokävijöille näkyvin osa museon toimintaa. Jaana af Hällströmin mukaan yleisötyö on osa museo-opetusta, eli museopedagogiikkaa:

"Museo-opetuksesta käytetään nimitystä museopedagogiikka, taidekasvatus, museokasvatus ja kulttuuripalvelut. Sen osa-alueita ovat muun muassa yleisökasvatus, yleisötyö, ympäristökasvatus ja lastenkulttuuri." ⁹¹

Englannin kielessä yleisesti käytössä oleva termi on museum education. *Suomen museohistoria* -kirjassa julkaistun Marjatta Levannon artikkeli Suomen museoiden yleisöt selventää hyvin museopedagogiikan ja suomalaisten museoiden yleisötyön kehitystä. Levannon mukaan museoiden vanhat kävijämäärätiedot ovat kovin puutteellisia, sillä usein museoihin oli vapaapääsy. Suomen Taideyhdistys järjesti maksullisia näyttelyjä 1850-luvulla, mutta alkuaikoina poikkeuksen oli, että taideyhdistyksen jäsenten lisäksi varaton työväki pääsi katsomaan näyttelyitä maksutta sunnuntai-iltapäiväisin kello neljän ja kuuden välillä. ⁹² Tuon kahden aukiolotunnin aikana museossa kävi suuret määrät väkeä ja osa jopa tekeytyi varattomiksi päästäkseen maksutta sisään. Vuonna 1863 korkeat kävijämäärät jäivät kuitenkin näyttelyn alkuaikoihin ja alkuinnostus laantui ajan myötä. Taideyhdistys laajensi toimintansa ja tämän yhteydessä taidekokoelmia päätettiin pitää auki yleisölle kerran viikossa. ⁹³ Ilman asianmukaista ohjausta ja opastusta kävijät eivät kuitenkaan käsittäneet näyttelyä ja jäivät ymmälleen. Taide herätti näyttelykävijöissä kysymyksiä, mutta kukaan ei ollut vastaamassa niihin. Näin ollen keksittiin ajatus Taideyhdistyksen jäsenten toimimisesta opastajina. ⁹⁴

Koululaisten museovierailut ovat alkaneet jo varhain. Levanto kertoo Ateneumin taidemuseon kävijäluettelossa olevan merkintöjä ilmaisista koululaisryhmistä vuodelta 1893. Ryhmät ovat olleet isoja. Eräänkin koululaisryhmän kooksi on merkitty 80 oppilasta. ⁹⁵

"1970-luvulla alkoi kulttuurihistoriallisten museoiden museopedagogisessa toiminnassa vähitellen tapahtua. Suomen kansallismuseoon valittiin ensimmäinen museolehtori Pekka Sarvas vuonna 1972 ja hänen jälkeensä vuonna 1973 Raija Järvelä. (...) Museolehtorivirkojen myötä kulttuurihistoriallisissa museoissa alkoi erityisesti opetustoiminnan markkinointi kou-

⁹¹ af Hällström 2011, 41.

⁹² Levanto 2010, 94.

⁹³ Levanto 2010, 94.

⁹⁴ Levanto 2010, 100.

⁹⁵ Levanto 2010, 101.

luille sekä opettajille suunnattujen koulutus- ja opastustilaisuuksien kehittäminen." ⁹⁶

Opastustoiminta ei ole myöhemminkään aina ollut kovin yksinkertainen asia museoille. Henkilökuntaa on ollut vähän, eikä näin ollen aina ole ollut mahdollisuuksia ja resursseja lähteä opastuskierrokselle. ⁹⁷ Tämä vahvistuu myös Marjut Lammisen ja Leena Torbergin artikkelissa.

"Opastuksia hoidettiin mahdollisuuksien mukaan ja monissa museoissa olivat vahtimestarit avainasemassa. Turun linna oli 1890-luvulla auki joka sunnuntai klo 12-15, mutta sopimalla asiasta linnassa asuvan vahtimestarin kanssa muutkin ajankohdat olivat mahdollisia." ⁹⁸

Nykyisin opastukset ovat museoissa arkipäivää ja osa vakiintunutta yleisötoimintaa. Opastusten kirjo on laaja ja museokohtainen. *Avarampi museo aikuisille* -julkaisussa Porin taidemuseon työntekijät Anni Venäläinen ja Mirja Ramstedt-Salonen pohtivat museopedagogista työtä ja sen suhdetta yleisötyöhön. Heidän mukaansa yleisötyön tavoitteiden tulee olla selkeitä ja jäsenneltyjä, jotta niiden soveltaminen käytännössä olisi mahdollista. Lisäksi yleisötyön pitäisi perustua yleisön tarpeiden tuntemiseen. ⁹⁹

"Museopedagogisen työn tultua näkyvämmäksi on 2010-luvulla alkanut myös keskustelu museopedagogiikan ja näyttelykuratoinnin välisestä työn jaosta. (...) Kyse lieneekin museopedagogiikan sijoittumisesta ”oikealla tavalla” museon tehtäväkenttään. Hyvässä museopedagogiikassa ei ole kyse oman olemassaolon alleviivaamisesta, vaan tavasta miten se tarjoillaan yleisölle, ja miten yleisö voi siihen halutessaan tarttua." ¹⁰⁰

Vuonna 1988 ilmestyneen *Museologian perusteet* -kirjan kuvaukset museopedagogin työstä ja toimenkuvasta eivät ole juurikaan muuttuneet reilun 25 vuoden aikana. Heino- sen ja Lahden mukaan työn tärkeimpänä sisältönä on pidetty tiedon jakamista ja opettamista eteenpäin, mutta tutkimus ja kokemus ovat tehneet museopedagogin työstä monipuolisempaa. Museopedagogilta edellytetään kommunikointitaitoa, kärsivällisyyttä, joustavuutta, empaattisuutta ja herkkyyttä havaita ryhmien reaktiot ja erilaisten vierailijaryhmien odotukset. Museopedagogi on suhdetoimintahenkilö, joka on museon käyntikortti, sillä hän edustaa sitä ammattitaitoa, jonka museovieraat kohtaavat ja ovat eniten tekemisissä vierailunsa aikana. Hänen tehtävänsä on tehdä museovierailusta kävijöille

⁹⁶ Lamminen & Tornberg 2010, 17.

⁹⁷ Levanto 2010, 100-101.

⁹⁸ Lamminen & Tornberg 2010, 13.

⁹⁹ Venäläinen & Ramstedt-Salonen 2012, 65.

¹⁰⁰ Venäläinen & Ramstedt-Salonen 2012, 65.

miellyttävä ja muistettava kokemus. Näin vierailija saadaan käymään museossa uudestaan.¹⁰¹

Usein museopedagogi, tai nykyään yleisemmin museolehtori, toimii niin koululais- kuin muidenkin ryhmien oppaana. Hänen lisäksi osa museon muusta henkilökunnasta voi muun työnsä ohessa myös tehdä opastuksia ja osassa museoista työskentelee myös museon kouluttamia freelancer-oppaita, jotka kutsutaan paikalle tarvittaessa.¹⁰² Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry:n *Opastaminen nykypäivänä* -julkaisussa Päivi Venäläinen toteaa, että opas on tärkeä avainhenkilö, johon museokävijä usein luo ensikontaktinsa ja joka toimii museon käyntikorttina.¹⁰³ Jos asiakasta vastassa on miellyttäviä ihmisiä ja hän saa hyvää palvelua, hän luultavasti kertoo siitä tuttavilleen ja myös suuremmalla todennäköisyydellä vierailee museossa uudestaan. Myös Levannon mukaan museokävijät muistavat museovierailustaan parhaiten juuri sosiaaliset tilanteet, eli kuka tai ketkä olivat mukana vierailulla, kenet tavattiin ja millainen tunnelma vierailun aikana oli. Lisäksi hän huomauttaa, että mukava olo ja rentoutunut ilmapiiri ovat välttämättömiä onnistuneelle museokäynnille ja sitä kautta oppimiselle.¹⁰⁴ Anna Iso-Aholan ja Leenu Juurolan mukaan yleisöpalveluja on alettu nähdä laajemmin osana museon kokonaistoimintaa. Näihin palveluihin ei enää kuulu pelkästään ohjatut museokierrokset, vaan kaikki museossa tehtävä työ on palvelu- ja yleisötyötä.¹⁰⁵

Museon saavutettavuus, erilaisten ryhmien sekä oppijoiden tarpeiden huomioiminen on myös osa yleisötyötä. Kaikilla on oikeus oppia ja päästä tutustumaan museoiden säilyttämään yhteiseen kulttuuriperintöön ja päästä siitä osalliseksi. Sari Salovaaran mukaan saavutettavuus liittyy siihen kysymykseen, kuinka hyvät valmiudet museoilla on niin asenteellisesti kuin käytännön tasolla kohdatessaan erilaisia yleisöjä. 2000-luvun alkupuolelta asti Suomessa on pyritty ulottamaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuusperiaate myös kulttuuripalveluihin. Museopedagoginen toiminta on avainasemassa saavutettavuuden edistämiseksi ja kehittämiseksi. Myös museoiden esteettömyyteen on kiinnitetty enemmän huomiota viime aikoina. Tarkoituksena on museon tarjoamien toimintojen saattamisesta kävijöille helposti lähestyttäväksi.¹⁰⁶

¹⁰¹ Heinonen & Lahti 1988, 236-237.

¹⁰² Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

¹⁰³ Venäläinen 2009, 7.

¹⁰⁴ Levanto 2004, 56.

¹⁰⁵ Iso-Ahola & Juurola 2012, 87.

¹⁰⁶ Salovaara 2004, 66-67.

2.3 Museopedagogiikan tavoitteet ja tarkoitukset

Aiemmin museopedagogiikan ajateltiin käsittävän vain lasten museo-opetus, mutta viime vuosikymmeninä termit ovat laajentuneet käsittämään kaikenikäisiä museokävijöitä.¹⁰⁷ Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry on määritellyt missiossaan, että "museopedagogiikan tehtävä on tuoda esiin yleisön näkökulma museossa ja ottaa huomioon erilaisten kävijöiden tarpeita. Museopedagoginen toiminta on kaksisuuntaista, se toimii välittäjänä museon ja yleisön välillä."¹⁰⁸

Yleisesti tällä hetkellä museoalalla ajatellaan, että elinikäinen oppiminen on museopedagogiikan peruslähtökohta.¹⁰⁹ Eero Ropo korostaa fyysisen oppimisympäristön näkökohtaa. Hänen mukaansa autenttiset ja todentuntuiset oppimisympäristöt tarjoavat paremman kontekstin identiteetin muodostumiselle.

"Museot ja niissä kohdattu historia, vanhat esineet ja työvälineet tuottavat rikkaampia mielikuvia ja kokemuksia kuin luokkahuoneissa tai tietokoneen ruudulla nähdyt kuvat tai kuullut kertomukset. Merkityksen luomisen prosessin voi olettaa sitä monipuolisemmaksi ja syvällisemmäksi, mitä rikkaampi ja autenttisempi on se oppimisympäristö, jossa opittavia asioita tarkastellaan."¹¹⁰

Anni Venäläisen ja Mirja Ramstedt-Salosen mukaan oppimisympäristö käsitteenä kuvaa esimerkiksi museonäyttelyä, jota museokävijät voivat tutkia itsenäisesti tai oppaan kanssa.¹¹¹ He painottavat oppimisympäristön käsitteen lisäksi myös yleisön osallistamista.

"Osallistamisessa yleisö on mukana tuottamassa oppimisen ympäristöään ja on avointa oppimisympäristöä integroituneempi museon sisältöihin. Osallistava oppimisympäristö voisikin kenties olla tätä hyvin kuvaava käsite. Toisaalta avoin ja osallistava voivat olla olemassa rinnakkain."¹¹²

Päivi Venäläinen ja Leena Tornberg puolestaan ajattelevat museopedagogisella toiminnalla olevan kolme lähtökohtaa. Ensinnäkin museokävijän kokemusta ja elämystä tulee helpottaa, rohkaista ja tukea sekä aktivoida häntä omiin tulkintoihin ja luovuuteen. Toiseksi museon tulee välittää informaatiota, syventää ymmärrystä ja lisätä tietoa. Kolmanneksi museo paikkana, tilana ja instituutiona pitää käsitellä ja avata museovieraili-

¹⁰⁷ Tornberg & Venäläinen 2008, 105.

¹⁰⁸ Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry 2015, 1.
<<http://www.pedaali.fi/sites/default/files/tiedostot/Missio.pdf>>.

¹⁰⁹ Venäläinen & Ramstedt-Salonen 2012, 74.

¹¹⁰ Ropo 2008, 46.

¹¹¹ Venäläinen & Ramstedt-Salonen 2012, 74.

¹¹² Venäläinen & Ramstedt-Salonen 2012, 74.

jalle. Heidän mukaansa museopedagogian tehtäviin kuuluu myös organisaation henkilökunnan sitouttaminen yleisön huomioimiseen sekä pedagogisten tavoitteiden saavuttamiseen. Pitää lisäksi huomioda, että museopedagogisen toiminnan sisältö on museo-kohtainen.¹¹³

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa yhtenä aihekokonaisuutena on kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys. Eräänä tämän kokonaisuuden tavoitteena on, että oppilas oppii ymmärtämään kulttuurinsa juuria, sen monimuotoisuutta ja näkemään oman sukupolvensa aikaisempien sukupolvien elämäntavan jatkajana ja kehittäjänä.¹¹⁴ Opetussuunnitelmassa panostetaan myös muiden kulttuurien ymmärtämiseen sekä kannustetaan oppilaita tutustumaan eri kulttuureihin, olemaan vuorovaikutuksessa ja kunnioittamaan muita kulttuureja.¹¹⁵ Opetuksessa hyödynnetään koulurakennuksen lisäksi muita yhteistyötahoja ja ympäristöjä, jotka tuovat vaihtelua luokkahuoneelle.

"Koulun sisä- ja ulkotilojen lisäksi eri oppiaineiden opetuksessa hyödynnetään luontoa ja rakennettua ympäristöä. Kirjastot, liikunta-, taide- ja luontokeskukset, museot ja monet muut yhteistyötahot tarjoavat monimuotoisia oppimisympäristöjä."¹¹⁶

Haastattelemani Aboa Vetus & Ars Novan museolehtori Jokelan mukaan heidän museonsa tarjoamat koululaisopastukset ja -työpajat on rakennettu koulujen opetussuunnitelman pohjalta. Tällöin opettajien on helppo tuoda luokkansa museoon, kun koulussa on käsitelty jotain tiettyä aihepiiriä, kuten keskiaikaa.¹¹⁷ Näin on käsittäkseni useissa muissakin museoissa toimittukin, jotta voitaisiin vastata koulujen tarpeisiin, ja näin olla vuorovaikutussuhteessa museon ja koulun kesken.

2.4 Kulttuuriperintö ja museopedagogiikan muodot

Museopedagogiikalla on monia ilmenemismuotoja, vaikkakin ensimmäisenä niistä usein mieleen tulevat erilaiset opastukset ja työpajat. Peruskierrosten lisäksi on olemassa teema- ja draamaopastuksia, joissa näyttelyssä edetään tietyn teeman mukaan tai puheudutaan rooliin, mikä mielikuvituksen avulla johdattaa opastusaiheen äärelle. Opastusten lisäksi näitä muotoja voivat olla sadutus, toiminnalliset ja osallistavat menetel-

¹¹³ Tornberg & Venäläinen 2008, 105-106.

¹¹⁴ Kallio 2004, 69.

¹¹⁵ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 16.

¹¹⁶ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 29.

¹¹⁷ Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

mät, tekniset laitteet, keskusteluopastus ja kahden museon välinen temaattinen paja-opastus¹¹⁸ tai erilaiset työpajat, kerhot ja projektit esimerkiksi maahanmuuttajien parissa.¹¹⁹ Museotyöntekijä voi myös jalkautua kentälle ja käydä koulussa kertomassa oppilaille museotyöstä ja kulttuuriperinnöstä.

Vuonna 2003 julkaistussa Pirkanmaan taidetoimikunnan *Lasten ja aikuisten museo* -kirjasessa Marjaana Kalliokoski ja Marjaana Herlevi-Turunen kertovat Tampereella toteutetun taide- ja kulttuuriprojekti TAITTE:n tavoista tuoda lapsi lähemmäs kulttuuria, taidetta ja museota sekä avartaa heidän museo- ja opastuskokemuksiaan. Projektissa koulujen opettajat ovat pohtineet miten niin koulu- kuin päiväkotikäiset lapset, kulttuuritarjonta ja leikki voitaisiin yhdistää.

"Opettajat painottivat prosessin, elämyksellisyyden ja toiminnallisuuden merkitystä. Myös ryhmäkoot, vierailuaikojen sopivat ajankohdat sekä omien rytmitetty toiminta ja tieto ovat asioita, joihin on hyvä kuulla opettajien näkemykset. Museossa työskentelevälle koulujen tai päiväkotien käytännöt ja rutiinit voivat olla vieraita. Tulevassa mallissa oli tarkoituksena sovittaa yhteen museoiden ja muiden kulttuuripalveluiden sekä koulujen ja päiväkotien tarpeet."¹²⁰

Mielestäni yllä mainitut seikat ovat ymmärretty tämän päivän museoissa ja niissä asiakas- ja eri-ikäisine kävijöineen on otettu huomioon. Kalliokosken ja Herlevi-Turusen tutkimuksesta voi päätellä, ettei näin ole ollut aina. Opettajien näkökulmasta museot ja koulut ovat vasta viimeisen noin 10 vuoden aikana alkaneet lähentyä toisiaan ja olla enemmän vuorovaikutuksessa keskenään. Lähentymisen seurauksena museoihin on syntynyt erilaisia opastuksia, mitkä pyrkivät vastaamaan koulujen opintosuunnitelmiin ja tarpeisiin.

"Opastustilanteen tyypillisin muoto lienee sellainen, jossa asiantuntijaopas puhuu kuuntelevalle joukolla ihmisiä. Tälle perusasetelmalle on myös olemassa erilaisia vaihtoehtoja ja muunnelmia. Vaihtoehtoisten opastusmuotojen tavoitteena on usein murtaa opastusten yksisuuntaisuutta ja verbaalisuutta ja siten tarjota museokävijälle mahdollisuuksia kokea näyttely monin aistein ja aktiivisesti osallistuen."¹²¹

Kaija Kaitavuoren ja Johanna Wahlbeckin *Opastamisen monia muotoja* -artikkelissa todetaan, että draamaopastusta on käytetty usein varsinkin kulttuurihistoriallisissa museoissa, kuten Turun linnassa vedettävä pikkuritarikierros, mutta myös taidemuseot ovat

¹¹⁸ Kaitavuori & Wahlbeck 2009, 16-30.

¹¹⁹ Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

¹²⁰ Kalliokoski & Herlevi-Turunen 2003, 9.

¹²¹ Kaitavuori & Wahlbeck 2009, 16.

tuoneet teatterin ja draaman osaksi opastuksiaan. Draama voi olla opastuksen keskiössä tai vain osa sitä. Työpajoissa voi olla myös draamallinen näkökulma. Kaitavuori ja Wahlbeck antavat esimerkkejä draamapedagogisista ryhmistä ja yrityksistä, jotka harjoittavat teatteria. Näitä ovat esimerkiksi kolmen opettajan perustama työpajateatteri-ryhmä TOP TIE, teatteriryhmät Draamaräätälit ja DOT rf (Föreningen för Drama Och Teater). Vaikka draama- ja rooliopastukset ovatkin kiehtovia ja jännittäviä, pelkästään niihin ei kannata tukeutua.¹²²

"Kemiön Sagalundin museon Jarmo Kujala korostaa, ettei rooliopastuksia kannata tehdä pelkän elämyksellisyyden vuoksi ja joskus perinteinen opastus on parempi, etteivät faktat huku esityksen lumoihin. Rooliopastus on yksi tapa muiden opastamiskeinojen joukossa."¹²³

Lisäksi roolipelaaminen eli larppaus hyödyntää myös draamaa ja tarinankerrontaa. Etenkin historialliset kohteet, kuten linnat ovat larppaajien suosiossa.

"Museolarpissa oli samalla kyse muustakin: peli toteutti kärjistetysti sen, että taiteen äärellä elää joka tapauksessa useita todellisuuksia, jotka ihmiset tuovat mukanaan. (...) Roolipelissä näillä näkökulmilla ja niiden tietoisilla vaihdoksilla kokeiltiin ja leikittiin tarkoituksellisesti."¹²⁴

Tarinankerrontaa ja osallistamista yhdistävää sadutusta voi käyttää Kaitavuoren ja Wahlbeckin tutkimuksen mukaan opastuksen ja kuuntelun tukena. Sadutus soveltuu kaikenikäisille, mutta eniten tätä menetelmää on käytetty lasten kanssa. Sen tarkoituksena on antaa lasten äänille ja mielikuvitukselle tilaa näyttelykierroksella. Menetelmää on tiettävästi sovellettu taidemuseossa ensimmäisen kerran Kiasmassa vuonna 2000, jossa professori Liisa Karlsson perehdytti museon oppaita sadutuksen saloihin.¹²⁵

Erilaiset työpajat kuuluvat nykyisin monen museon tarjontavalikoimiin, kuten myös erilaiset kerhot. Heinosen ja Lahden mukaan työpajojen ja kerhojen toiminta on joskus tiukasti sidottua opetustavoitteisiin, kun taas toisinaan pajalaiset tai kerholaiset voivat vapaasti kokeilla omia ideoitaan.¹²⁶ Esimerkiksi Aboa Vetus & Ars Nova -museossa järjestetään kesäisin niin sanottuja kesäkouluja, joissa tutustutaan arkeologian historiaan ja taiteeseen museon näyttelyiden ja itse tekemisen kautta.¹²⁷

¹²² Kaitavuori & Wahlbeck 2009, 16, 18, 21.

¹²³ Kaitavuori & Wahlbeck 2009, 18.

¹²⁴ Kaitavuori & Wahlbeck 2009, 21.

¹²⁵ Kaitavuori & Wahlbeck 2009, 21-22.

¹²⁶ Heinonen & Lahti 1988, 239.

¹²⁷ Lasten kesäkoulu. Aboa Vetus & Ars Nova 2015.

<www.aboavetusarsnova.fi/fi/museossa-tapahtuu/kesakoulu>.

Kaitavuoren ja Wahlbeckin mukaan museokävijöitä voi osallistaa heidän vierailunsa aikana verbaalisten menetelmien lisäksi esimerkiksi aisteja aktivoivin, toiminnallisista ja kehollisista tai erilaisia esineitä hyödyntävin menetelmin. Heidän mukaansa tämän kaltaiset työskentelytavat ovat hyvin lähellä työpajoissa työskentelyä, mikä onkin eräs opastamisen muodoista. Raja toiminnallisten opastusten ja työpajojen välillä on hyvin häilyvä, mutta voidaan ajatella, että toiminnalliset opastukset tapahtuvat näyttelytilassa työpajatilan sijaan. Osallistamisen keinona ja apuvälineenä voi lisäksi olla myös tanssi ja musiikki. Useissa museoissa etenkin klassista musiikkia, on käytetty kuvataiteeseen tutustuttaessa. Jyväskylän taidemuseossa on keskitytty kierroksilla kehollisuuteen. Heillä on lapsille vedetty muun muassa pantomiimiopastuksia ja aikuisille tanssi-improvisaatioon pohjautuvia opastuksia.¹²⁸

Opastuksia voidaan toteuttaa myös teknisten apuvälineiden avulla. Näitä apuvälineitä ovat esimerkiksi kuulokkeet. Näyttelyissä voi olla infopisteitä, joista voi kuunnella lisätietoa tietyistä aiheista kuulokkeiden avulla, ääniopastuksia, eli kokonaisia opastettuja kierroksia kuulokeilla kuunnellen tai oppaalla voi olla lähetin ja opastettavalla kuulokkeet. Viimeksi mainittua menetelmää on käytetty etenkin huonokuuloisten tai kieltä huonosti ymmärtävien henkilöiden opastuksilla. Museo- ja näyttely-ympäristö voi olla toisinaan liian meluisa etenkin huonokuuloisia ajatellen. Kuulokkeita käytettäessä opastus on kuitenkin melko yksipuolista, eikä vuorovaikutukseen ole välttämättä mahdollisuutta.¹²⁹

Keskusteluopastuksella useampi ihminen saa äänensä kuuluviin sen sijaan, että oltaisiin perinteisessä Opas puhuu ja ryhmä kuuntelee -tilanteessa. Keskusteluopastuksen ideana on, että keskusteluopas on valmiina näyttelytilassa ja aloittaa epämuodollisen keskustelun näyttelyssä yksittäisten museovierailijoiden tai muutaman hengen ryhmän kanssa. Vertailuopastuksilla puolestaan esimerkiksi näyttelyyn perehtynyt nuori voi opastaa ikätovereitaan. Perinteisen opastuksen mallia voidaan rikkoa kahden tai useamman museon yhteistyöllä. Näissä toistensa kanssa yhteistyössä olevissa museoissa voidaan järjestää opastuskokonaisuuksia, jolloin vieraillaan useammassa kuin yhdessä museossa, mutta opastukset eivät ole toisistaan irrallisia, vaan kaikissa opastuksissa on sama punainen lanka, vaikka paikka välillä vaihtuukin. Esimerkiksi Kiasma ja Ateneum ovat rakentaneet yhteistyössä opastuskokonaisuuden, jossa tarkastellaan samaa teemaa kah-

¹²⁸ Kaitavuori & Wahlbeck 2009, 22, 24.

¹²⁹ Kaitavuori & Wahlbeck 2009, 27.

desta eri näkökulmasta ja aikaperspektiivistä, nykyaiteen ja vanhemman taiteen kautta.¹³⁰

Lisäksi museohenkilökunta voi niin sanotusti jalkautua kentälle ja käydä vierailulla kouluilla ja tehdä näin museotyötä museon ulkopuolella. Kalle Kallion mukaan koulu-
laisilla ja museoilla voi olla yhteisiä, aikaa vaativia projekteja, jolloin opetuksen järjestäminen pelkästään museon tiloissa voi olla yksinkertaisesti mahdotonta. Kallio muistuttaa, että museoiden työntekijöille koulun luokkahuoneessa opettaminen voi olla yhtä haastava kokemus kuin opettajalle luokan tuominen museoon. Osalle oppilaista luokkahuone voi tuntua luontevammalta ympäristöltä oppia kuin museo, toisille taas päinvastoin.¹³¹

¹³⁰ Kaitavuori & Wahlbeck 2009, 28–30.

¹³¹ Kallio 2004, 119.

3 MUSEOPEDAGOGIIKKA ABOA VETUS & ARS NOVA -MUSEOSSA

3.1 Museon esittely

Turussa vuodesta 1995¹³² lähtien toiminnassa ollut historian ja nykytaiteen museo Aboa Vetus & Ars Nova on ainutkertainen ja monipuolinen yhdistelmä historiaa, arkeologiaa ja nykytaidetta. Matti Koivurinnan säätiön ylläpitämässä museossa¹³³ vieraili vuonna 2014 yhteensä 33 587 maksanutta museokävijää¹³⁴. Aboa Vetus -puolen Löydetty kaupunki -perusnäyttelyn kulkureitti kiertää kuuden keskiaikaisen rakennuksen raunion lomitse. Näyttelytilan läpi kulkee yksi Turun vanhoista pääkaduista, Luostarin jokikatu, jolla museokävijä voi itse kävellä. Näyttelyssä on erilaisia aktivointipisteitä, joissa voi kokeilla esimerkiksi kirjoittaa kirjoituspuikoilla vahatauluihin, kuunnella keskiaikaisten soitinten musiikkia tai leikkiä keskiaikaisilla leluilla.¹³⁵ Lisäksi näyttelytilassa sijaitsee ekumeeninen Pyhän Annan kappeli, jossa voi järjestää muun muassa kas-te- tai vihkitilaisuuden.¹³⁶

Nykytaidetta esittelevä Ars Nova -puoli sijaitsee puolestaan maanalaisen Aboa Vetuk-sen yläpuolella, entisessä Rettingin palatsin tiloissa. Palatsin ensimmäisessä kerroksessa on esillä neljä kertaa vuodessa vaihtuvia näyttelyitä. Toisessa kerroksessa on Matti Koivurinnan säätiön taidekokoelmien näyttely, jonka sisältö vaihtuu kahdesti vuodessa.¹³⁷ Lisäksi museon toisessa kerroksessa sijaitsee vuonna 2011 avattu vaihtuvan näyttelyn tila Takkahuone-galleria.¹³⁸

Museo tarjoaa kävijöilleen perinteisen museokokemuksen lisäksi eri-ikäisille ryhmille suunnattuja palvelupaketteja, kuten lapsille kesäkoulun¹³⁹ sekä aikuisille työhyvinvointipaketteja työpaikkojen virkistyspäiviä ajatellen¹⁴⁰. Aboa Vetus & Ars Nova on ollut edelläkävijä erilaisten palvelukonseptien tarjoamisessa. 1990-luvun lopulta saakka lap-

¹³² Etusivu. Aboa Vetus & Ars Nova 2016. <<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi>>.

¹³³ Etusivu. Aboa Vetus & Ars Nova 2016. <<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi>>.

¹³⁴ Museotilasto 2014, 44.

¹³⁵ Perusnäyttely - Löydetty kaupunki. Näyttelyt. Aboa Vetus & Ars Nova 2016. <<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/nayttelyt/perusnayttely>>.

¹³⁶ Pyhän Annan kappeli. Aboa Vetus & Ars Nova 2016. <<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/vierailulle-museoon/pyhan-annan-kappeli>>.

¹³⁷ Ars Nova. Aboa Vetus & Ars Nova 2016. <<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/nayttelyt/nayttelytilat/ars-nova>>.

¹³⁸ Takkahuone-galleria. Aboa Vetus & Ars Nova 2016. <<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/nayttelyt/nayttelytilat/takkahuone>>.

¹³⁹ Lasten kesäkoulu. Aboa Vetus & Ars Nova 2016. <<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/museossa-tapahtuu/kesakoulu>>.

¹⁴⁰ Työhyvinvointi. Vierailulle museoon. Aboa Vetus & Ars Nova 2016. <<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/vierailulle-museoon/tyohyvinvointi>>.

sille on ollut tarjolla syntymäpäiväjuhla-paketti, joka on ollut suosittu palvelu alusta lähtien. Paketti sisältää tunnin toiminnallisen opastuksen Aboa Vetus -näyttelyssä sekä tarjoilut museon AulaCafe -kahvilassa. Nykyään museossa järjestetään noin 120-150 lasten syntymäpäiväjuhlaa vuosittain.¹⁴¹

Museo panostaa museopedagogisissa palveluissaan myös erityisryhmiin ja pyrkii huomioimaan niiden tarpeet esimerkiksi kouluttamalla oppaansa selkokieliä opastuksia varten.¹⁴² Koululaisryhmille on tarjolla erilaisia opastuskierroksia ja työpajoja¹⁴³, joista kerron enemmän seuraavassa luvussa. Lisäksi museolta voi varata tiloja kokouksia ja yksityistilaisuuksia varten. Museossa toimii lounaskahvilan lisäksi myös museokauppa.¹⁴⁴

Aboa Vetus & Ars Nova järjestää joka toinen vuosi kansainvälistä nykytaidetta esittelevän Turku Biennaali -tapahtuman. Tapahtuma järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 2003, jonka jälkeen sitä on järjestetty parittomina vuosina. Tapahtuma on ainoa Turussa säännöllisesti toistuva nykytaiteen tapahtuma.¹⁴⁵

Vuonna 2015 Aboa Vetus & Ars Nova -museo vietti 20-vuotis juhluvuottaan. Juhlavuoden aikana museo tarjosi kaikille 20-vuotiaille kävijöilleen ilmaisen sisäänpääsyn museon näyttelyihin.¹⁴⁶ Museo tavoittelee juhluvuotensa kunniaksi vuoden 2016 Vuoden museo -titteliä. Tittelin saajan valitsee Suomen museoliitto ja ICOM:in¹⁴⁷ Suomen komitea. Vuoden museo -tittelin saaja on valittu vuodesta 2014 lähtien.¹⁴⁸

Kesäaikaan museon sisäpihalla järjestetään kesäteatterinäytöksiä yhteistyössä Turussa toimivan ammattiteatteri Linnateatterin kanssa.¹⁴⁹

¹⁴¹ Sillanpää, Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

¹⁴² Jokela, Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

¹⁴³ Luokkaretkipaketit. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/opettajille/luokkaretkipaketit>>

¹⁴⁴ Vierailulle museoon. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/vierailulle-museoon>>

¹⁴⁵ Turku Biennaali. Museossa tapahtuu. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/museossa-tapahtuu/turku-biennaali>>

¹⁴⁶ Ysäri! - 20 vuotta historiaa ja nykytaidetta. Aboa Vetus & Ars Nova 2015.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/nayttelyt/ysari-20-vuotta-historiaa-ja-nykytaidetta>>.

¹⁴⁷ ICOM, eli International Council of Museums.

¹⁴⁸ Aboa Vetus & Ars Novasta Vuoden museo 2016? Uutiset. Aboa Vetus & Ars Nova 2015.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/uutiset/aboa-vetus-ars-novasta-vuoden-museo-2016>>.

¹⁴⁹ Linnateatteri. Linnateatteri 2015. <<http://www.linnateatteri.fi/linnateatteri-2/>>.

3.2 Museo Aboa Vetus & Ars Novan koululaisryhmille suunnatut palvelut

Aboa Vetus & Ars Nova -museo tarjoaa kaikenikäisille koululuokille monipuolisesti niin historiaan kuin nykyaiteeseen liittyviä paketteja. Museon tarjoamien koululaisopastuskierrosten ja työpajojen ajankohtaisiin sisältöihin opettajat voivat perehtyä Aboa Vetus & Ars Nova -museon kotisivujen Opettajille -osiossa.¹⁵⁰ Sivujen lisäksi tietoa museovierailun käytännön asioista löytyy myös *Paras luokkaretki ikinä! Aboa Vetus & Ars Nova -museon tiedote kouluille 2015* -esitteestä.

Opastusvaihtoehtoina ovat perusopastus, Pikku-Matti -kierros, Seikkailukierros ja Taikkis – aistimatka taiteeseen -kierros. Perusopastuksella tutustutaan joko keskiaikaiseen elämään Aboa Vetus -näyttelyssä tai ajankohtaiseen nykyaiteen näyttelyyn Ars Novassa. 1.-3. -luokkalaisille suunnattu Pikku-Matti -kierros tutustuttaa oppilaat keskiaikaiseen elämään Pikku-Matti -kertojahahmon johdatuksella. Seikkailukierroksella päiväkotikäiset lapset pääsevät toiminnalliselle aikamatkalle keskiaikaan. Opastuksen aikana ratkotaan arvoituksia ja tehtäviä, jonka päätteeksi jokainen lapsi saa omin käsin lyödä itselleen tinaisen onnenlantin. Taikkis – aistimatka taiteeseen -kierroksella oppilaat tutustuvat nykyaiteeseen ja sen tekniikoihin toiminnallisella tavalla. Kierroksen nimen mukaisesti opastuksella käytetään eri aisteja hyväksi nykyaiteeseen tutustuttaessa. Lisäksi oppaan johdolla tutustutaan taiteilijan käyttämiin materiaaleihin ja työvälineisiin.¹⁵¹

Museolla on myös erikseen luokkaretkipaketteja. Tarjolla on puolitoista tuntia kestävä Historiapaketti tai Taidepaketti sekä näiden kolmen tunnin kestoisen yhdistelmä. Luokkaretkipaketit sisältävät museon pääsymaksun, noin tunnin mittaisen opastuksen paketin sisällöstä riippuen joko historiallisen Aboa Vetuksen tai nykyaiteen esittelevän Ars Novan puolella, sekä työpajan ohjauksen ja siihen liittyvät työpajamateriaalit. Yhdistelmäpaketin opastus kiertää sekä Aboa Vetuksen että Ars Novan näyttelyt.¹⁵²

Työpajapaketeista on neljä vaihtoehtoa, joista kolme on historia-aiheisia ja yksi taideaiheinen. Näitä ovat nahka-, suristinluu-, kalligrafia- ja grafiikkatyöpaja. Puolen tunnin kestoisia työpajoja voi yhdistellä opastuskierroksiin vapaasti tai valita vain pelkän työpajan. Lisäksi joihinkin Ars Novan vaihtuviin näyttelyin on mahdollista tilata kul-

¹⁵⁰ Opettajille. Aboa Vetus & Ars Nova 2016. <<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/opettajille>>

¹⁵¹ Paras luokkaretki ikinä! Aboa Vetus & Ars Nova -museon tiedote kouluille 2015 -esite. Aboa Vetus & Ars Nova, 2015.

¹⁵² Luokkaretkipaketit. Aboa Vetus & Ars Nova 2015.
<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/opettajille/luokkaretkipaketit>>.

loiseenkin näyttelyyn liittyvä teematyöpaja. Nahkатыöpajassa valmistetaan nahkainen kirjanmerkki perinteisellä nahanpakotusmenetelmällä. Neljäsluokkalaisille ja sitä vanhemmille oppilaille suunnatussa suristinluutyöpajassa valmistetaan massasta nimensä mukaisesti keskiaikainen lelu ja soitin, suristinluu¹⁵³. Kalligrafiatyöpajassa oppilaat pääsevät kokeilemaan ja opettelemaan keskiaikaisen tekstuura-¹⁵⁴ ja fraktuurakirjainten¹⁵⁵ tekoa. Grafiikkatyöpajassa käydään läpi taidegrafiikan menetelmää ja sen periaatteita. Työpajassa jokainen oppilas kaivertaa itse oman grafiikkalaattansa ja vedostaa siitä taideteoksen.¹⁵⁶ Opastus ja työpaja on myös mahdollista pitää eri päivinä, sillä museo perii samalta ryhmältä museon pääsymaksun vain kerran¹⁵⁷. Opastusten ja työpajojen lisäksi museon verkkosivujen Opettajille -osiossa on PDF-muotoisia tehtäväkonaisuuksia, joita opettajat voivat tulostaa oppilailleen ennen museoon saapumista.¹⁵⁸

Aboa Vetus & Ars Nova – museossa 14 vuotta asiakaspalveluamaneuenssina työskennelleen Juha Sillanpään mukaan museon koululaisryhmille tarjoamat opastukset ovat pysyneet lähes samanlaisina alusta asti, mutta niitä on kohdennettu enemmän tietyille ikäryhmille. Työpajojen sisältö on puolestaan hieman muuttunut käytännön huomioiden mukaan.¹⁵⁹ Minna Hautio mainitsee tästä esimerkkinä työpajan, jossa veisteltiin puukolla kaarnaveneitä. Työpaja jätettiin aikoinaan tarjonnasta pois turvallisuussyistä, koska nykyajan kaupunkilapset eivät osaa käsitellä puukkoa kovin hyvin.¹⁶⁰

Museon työpajojen kysyntä on vuosien saatossa kasvanut. Tähän on vaikuttanut opettajien halu saada mukaan konkreettista tekemistä museo-opastuksen lisäksi. Sekä Jokelan että Sillanpään mukaan alkujaan luotu opastusten pohja ja tarjonta ovat olleet jo niin hyviä ja edellä aikaansa, että ne ovat kestäneet ajan hampaan. Pieniä muutoksia ja päivityksiä on kuitenkin tehty tarvittaessa.¹⁶¹ Hautio kertoo, että hänen työskennellessään

¹⁵³ Ennen luusta valmistettu suristin pujotettiin lankaan tai naruun, jota käsien välissä vetämällä saatiin aikaan, matala suriseva ääni. Työpajat. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/opettajille/tyopajat>>

¹⁵⁴ Tekstuurakirjaimet ovat kapeita, goottilaisia kirjaimia, jotka ovat muodoltaan kulmikkaita ja selväpiirteisiä. Tekstuura ja Faktuura. Jämsän ammattiopisto 2015.

<<http://peda.net/veraja/jamsanao/kurssit/kalligrafia/tefa>>.

¹⁵⁵ Faktuurakirjaimet ovat koristeellisempia ja koukeroisempia kuin tekstuurakirjaimet. Tekstuura ja Faktuura. Jämsän ammattiopisto 2015. <<http://peda.net/veraja/jamsanao/kurssit/kalligrafia/tefa>>.

¹⁵⁶ Paras luokkaretki ikinä! Aboa Vetus & Ars Nova -museon tiedote kouluille 2015 -esite. Aboa Vetus & Ars Nova, 2015.

¹⁵⁷ Työpajat. Aboa Vetus & Ars Nova 2015. <<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/opettajille/tyopajat>>.

¹⁵⁸ Paras luokkaretki ikinä! Aboa Vetus & Ars Nova -museon tiedote kouluille 2015 -esite. Aboa Vetus & Ars Nova, 2015.

¹⁵⁹ Sillanpää, Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

¹⁶⁰ Haution haastattelu 24.2.2015.

¹⁶¹ Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

museossa oppaat saivat koulutuksen ja materiaalia omaksuttavaksi opastuksia varten. Opaskokelaat suorittivat tentin ja lisäksi he pitivät niin sanotun näytön, eli koeopastuksen, jonka perusteella päätettiin siitä, pääsevätkö he koulutuksesta läpi.¹⁶² Näin museolla toimitaan Jokelan ja Sillanpään mukaan edelleen.¹⁶³

Hautio kertoo muistuttaneensa oppaita näiden koulutuksen aikana siitä, että lapsikin on asiakas ja sellaisena hänet pitää huomioda. Hautio pohtii, että lapsi on helppo sivuuttaa, koska hän on lapsi. Lapsi on kuitenkin museolle yhtä tärkeä asiakas kuin kuka tahansa museokävijä. Oppaan tehtävänä ei ole saada lapsen täyttä huomiota, eikä oppaan tule ottaa sitä henkilökohtaisesti, mikäli kaikki lapset eivät jaksaa kuunnella häntä herkeämättömästi koko opastuskierroksen ajan.¹⁶⁴

Vuonna 2014 museossa oli 225 koululaisopastusta, joihin osallistui 4525 oppilasta. Lukuun on laskettu mukaan muutaman esikoululaisryhmä. Työpajoihin osallistui 1447 oppilasta. Näistä Aboa Vetukseen sijoittuvan historiapakettin opastuksiin liittyviä työpajoja oli 64, joissa ahkeroi 1351 oppilasta. Ars Novan -puolelle sijoittuvaan Taidepaketin oli valinnut viisi ryhmää, joissa oli 96 oppilasta.¹⁶⁵

Sekä Jokela että Sillanpää toivoisivat koulujen hyödyntävän enemmän nykytaidetta esittelevän Ars Novan näyttelyiden tarjontaa, mutta he myöntävät, että Turussa on tässä kohdin kilpailua kaupungissa sijaitsevan kahden muun taidemuseon vuoksi. Museon historiallinen Aboa Vetus -puoli puolestaan on ainoa laatuinen kohde, johon opettajat tuovat mieluusti koululaisryhmänsä tutustumaan.¹⁶⁶

Haution mukaan hänen työnsä alkoi aluksi koululaisprojektin koordinoijana, mikä myöhemmin vakinaistettiin museolehtorin viraksi. Koululaisprojektin tarkoituksena oli suunnitella ja kehittää koululaisille suunnattua toimintaa, tuotteita ja palveluja. Projektin oltiin saatu Opetusministeriön apuraha ja kehitystyön yhteistyökumppanina oli seitsemän kummikoulua.

”Meillä oli silloin seitsemän kummikoulua mukana työssä ja heidän kanssaan sitten kolmen vuoden ajan (...). Oli ihan ekaluokkalaisista lukioikäisiin ja suomenkielisiä, ruotsinkielisiä. Kaikkia kouluasteita mukana. Siinä sit kehiteltiin heidän kanssaan erilaisia juttuja mitä vois siinä tehdä. (...)

¹⁶² Haution haastattelu 24.2.2015.

¹⁶³ Jokela & Sillanpää 23.2.2015.

¹⁶⁴ Haution haastattelu 24.2.2015.

¹⁶⁵ Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

¹⁶⁶ Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

tehtiin se ensimmäinen museon koululaisille suuntaama opaskirja, semmonen työkirja. Siinä käytettiin paljon sitä asiaa, mitä oli lasten ja nuorten kans kokeiltu.”¹⁶⁷

Museo solmi 2000-luvun alkupuolella Turun kaupungin kanssa kulttuuripolku-sopimuksen¹⁶⁸, minkä seurauksena Turun alueen kaikkien koulujen kuudesluokkalaiset vierailevat vuosittain historiallisessa Aboa Vetus -näyttelyssä osana historian opetustaan. Kulttuuripolku-suunnitelman mukaan ”jokainen Turun kaupungin peruskoululainen käy noin kolme kertaa vuodessa eri kulttuurilaitoksissa”¹⁶⁹. Opetussuunnitelmaan pohjautuva kulttuuripolku on käytössä Turussa vielä nykyäänkin. Helmi-maaliskuulle vuosittain sijoittuvat kulttuuripolku-vierailut luovat museon kävijätilastoihin koululaisryhmien kävijäpiikin toukokuun luokkaretkisesongin lisäksi.¹⁷⁰

Toinen keväisestä luokkaretkisesongista erillään oleva ja koululaisvierailuja mahdollisesti lisäävä ajankohta on lokakuussa, kun Suomen museoliiton organisoima Mennään museoon! -viikko on käynnissä. Museoliiton mukaan teemaviikon tarkoituksena ja tavoitteena on kannustaa kouluja ja museoita entistä tiiviimpään yhteistyöhön¹⁷¹. Jokela kertoo, että Aboa Vetus & Ars Nova on osallistunut kyseiseen teemaviikkoon lähes joka kerta jonkinlaisella ohjelmalla, joka liittyy kulloinkin esillä olevaan näyttelyyn tai näyttelyihin. Jokelan mukaan museot ovat hieman kritisoineet tapahtumaviikkoa sen ajankohdan sekä kouluille päin välittämän sanoman suhteen.

”Ja sit tulee se viesti, et se on se yks viikko vuodessa, kun museot tarjoaa kouluryhmille jotain, mikä ei tietenkään oo totuus. Mut se on vähän semmonen hassu, et sit museoilleki on tullu vähän semmonen vastakarva.”¹⁷²

Yksi koulujen ja museon yhteistyön muoto on myös TET-harjoittelu, eli Työelämän tutustumisjaksolle tulevat yläkouluikäiset, 7.-9. -luokkalaiset. Oppilaat voivat hakeutua TET-jaksolle erilaisiin työyhteisöihin ja yrityksiin. Jakson kesto voi vaihdella muutamasta päivästä kahteen viikkoon.¹⁷³ Kouluvuoden aikana museo ottaa neljä TET-harjoittelijaa tutustumaan museoon työympäristönä. Harjoittelujakson aikana oppilaille tehdään viikko-ohjelma. He esimerkiksi seuraavat opastuksia ja osallistuvat henkilö-

¹⁶⁷ Haution haastattelu 24.2.2015.

¹⁶⁸ Haution haastattelu 24.2.2015.

¹⁶⁹ Etusivu. Kulttuuripolku 2015. <<http://www.kulttuuripolku.fi/index.html>>.

¹⁷⁰ Sillanpää, Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

¹⁷¹ Vinkkejä Mennään museoon! -viikon viettoon. Suomen museoliitto 2015. <<http://www.museoliitto.fi/index.php?k=10836>>.

¹⁷² Jokela, Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

¹⁷³ TET. Kun koulu loppuu 2015. <<http://kunkoululoppuu.fi/tet/>>.

kunnan viikkopalaveriin. Heidän tehtäviinsä voi kuulua myös postitusta sekä avustavat tehtävät lippukassalla ja infopisteessä.¹⁷⁴

3.3 Museopedagogisten palveluiden markkinointi kouluille

Aboa Vetus & Ars Novan koululaisille suunnattuja museopedagogisia palveluja markkinoidaan opettajille ja kouluille perinteisesti lehtimainoksien alan lehdissä, esitteitä ja kamalla ja postittamalla sekä sähköpostimarkkinoinnin kautta. Jokelalla on käytössään Haudion aikoinaan luomia sähköpostilistoja, joiden kautta hän voi lähettää sähköistä markkinointimateriaalia kohdennetusti esimerkiksi lähialueen opettajille. Jokelan mukaan markkinointi on muutenkin menossa enemmän sähköiseen suuntaan. Aiemmin museo osallistui messutapahtumiin, kuten opettajille suunnatulle Educa -messuille ja Helsingissä järjestetyille Matkamessuille, mutta viime vuosina suurempiin messutapahtumiin osallistumisesta on luovuttu.¹⁷⁵

Sosiaalinen media on myös ottanut jalansijan Aboa Vetus & Ars Novan markkinoinnissa, sillä museolla on omat sivut Facebook- ja Twitter-palveluissa. Nämä ovat lähinnä yleistä markkinointia ja -viestintää varten, mutta Facebookissa tiedotusta voi kohdentaa esimerkiksi erilaisille palvelussa oleville ryhmille, kuten Turun ja lähialueen lapsiperheille tai keskiaikaharrastajille. Jokelan mukaan esimerkiksi Twitterissä museon sivua seuraavia ihmisiä koitetaan osallistaa, ja usein saadaan aikaan keskusteluja seuraajien ja museon kesken.¹⁷⁶ Museolla on ollut kotisivut Haudion mukaan alusta asti, mutta alkuaikoina museon työntekijät eivät pystyneet päivittämään niitä itse, vaan päivitykset teki ulkopuolinen taho. Hautio muistelee, että työntekijät pystyivät päivittämään museon kotisivuja museolta käsin kotisivu-uudistuksen jälkeen vuosien 2006 tai 2007 tienoilla. Tämä mahdollisuus takasi sen, että sivut ovat paremmin ajan tasalla.¹⁷⁷

Jokela kertoo, että museo järjestää kaksi kertaa vuodessa, keväällä ja syksyllä lukukauden aluksi opettajainfo-illan, johon kutsutaan Turun ja lähiseudun opettajia.¹⁷⁸ Illan tarkoituksena on kahvikupposen lomassa kertoa opettajille tulevista näyttelyistä ja yleisesti museosta luokkaretkikohteena. Varsinaisen info-osion jälkeen opettajien on mah-

¹⁷⁴ Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

¹⁷⁵ Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

¹⁷⁶ Jokela, Jokela & Sillanpää haastattelu 23.2.2015.

¹⁷⁷ Haudion haastattelu 24.2.2015.

¹⁷⁸ Jokela, Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

dollista osallistua opastuskierrokselle joko historialliselle tai nykytaidetta esittelevälle puolelle.¹⁷⁹ Opettajat pääsevät museoon aina maksutta, tulivat he sitten ryhmän kanssa tai ilman. Tämän toimintatavan Jokela näkee yhtenä markkinointitoimenpiteenä, jotta opettajat voivat tutustua rauhassa itsekseen museoon ja mahdollisesti seuraavalla kerralla tuoda luokkansa mukanaan.¹⁸⁰

Aboa Vetus & Ars Nova tekee paljon yhteistyötä Visit Turku -matkailu- ja kongressitoimiston (aiemmin Turku Touring) kanssa, jonka kautta museoon saapuu niin koululais- kuin muitakin ryhmiä.¹⁸¹ Museo on mukana kolmessa Visit Turku -toimiston kanssa toteutetussa koululaisryhmille suunnatussa retkipaketissa. Ensimmäinen näistä on *Keskiaikainen Turku* -kierros, jossa vierailaan Aboa Vetus & Ars Nova museon lisäksi Turun linnassa sekä Turun tuomiokirkossa.¹⁸² Toinen on *Turku yhdessä päivässä* -opintoretki. Retken kohteet ovat muuten samat kuin Keskiaikainen Turku -kierroksella, mutta opintoretkeen kuuluu myös kiertoajelu Turussa.¹⁸³ Hieman erikoisemman päiväohjelman tarjoaa liikuntaa ja kulttuuria yhdistävä *Kiipeillään puissa ja askarrellaan Aboa Vetuksessa* -opintoretki. Nimen mukaisesti retkeläiset käyvät ensin kiipeilemässä seikkailuhuvipuisto Flowparkissa, minkä jälkeen he suuntaavat museolle opastuskierrokselle ja työpajaan askartelemaan.¹⁸⁴ Retkillä Visit Turun opas kulkee ryhmän mukana ja hoitaa opastuksen myös Aboa Vetus & Ars Nova -museossa. Mikäli ryhmä on iso, Visit Turku varaa toisen oppaan museolta museovierailun ajaksi.¹⁸⁵

Taloudellisesta näkökulmasta markkinointia tarkasteltaessa Jokela ja Sillanpää toteavat, ettei 2010-luvun taantuma ole vaikuttanut museon markkinointibudjettiin, vaan se on pidetty entisellä tasolla. Markkinointikuluja ei ole supistettu, sillä se voisi vaikuttaa kävijöiden määrään negatiivisesti.¹⁸⁶

¹⁷⁹ Tiedotus opettajille. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/opettajille/tiedotus-opettajille>>.

¹⁸⁰ Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

¹⁸¹ Sillanpää, Jokelan ja Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

¹⁸² Keskiaikainen Turku. Visit Turku 2016. <http://www.visitturku.fi/keskiaikainen-turku_fi>.

¹⁸³ Turku yhdessä päivässä. Visit Turku 2016. <http://www.visitturku.fi/turku-yhdessa-paivassa_fi>.

¹⁸⁴ Kiipeillään puissa ja askarrellaan Aboa Vetuksessa. Visit Turku 2016.

<http://www.visitturku.fi/kiipeillaan-puissa-ja-askarrellaan-aboa-vetuksessa_fi>.

¹⁸⁵ Sillanpää, Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

¹⁸⁶ Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

3.4 Koululaisryhmien museo-opastusten havainnoinnit

Kuten aiemmin kerroin, kävin havainnoimassa kolmen oppilasryhmän museo-opastuskierrosta. Kuljin ryhmän perässä kirjaten ylös omia huomioitani, havaitsemiani tilanteita ja asioita luomaani havainnointilomakkeeseen (liite 4). Tutkimiani seikkoja olivat ryhmän yleinen käyttäytyminen, ryhmän mielenkiinnon ja tarkkaavaisuuden säilyminen, vuorovaikutus ryhmän, oppaan ja opettajan välillä, osallistaminen ja osallistuminen, kierroksella käytetty kieli ja sen selkeys, kehonkieli, niin ryhmän, oppaan kuin opettajan roolit sekä fyysinen sijoittuminen tilassa. Äänitin opastuskierrokset sanelimella havainnoinnin tueksi, johon opettajat ja oppaat antoivat suullisesti luvan. Äänite toimi lomakkeen ohella havainnoinnin tukena.

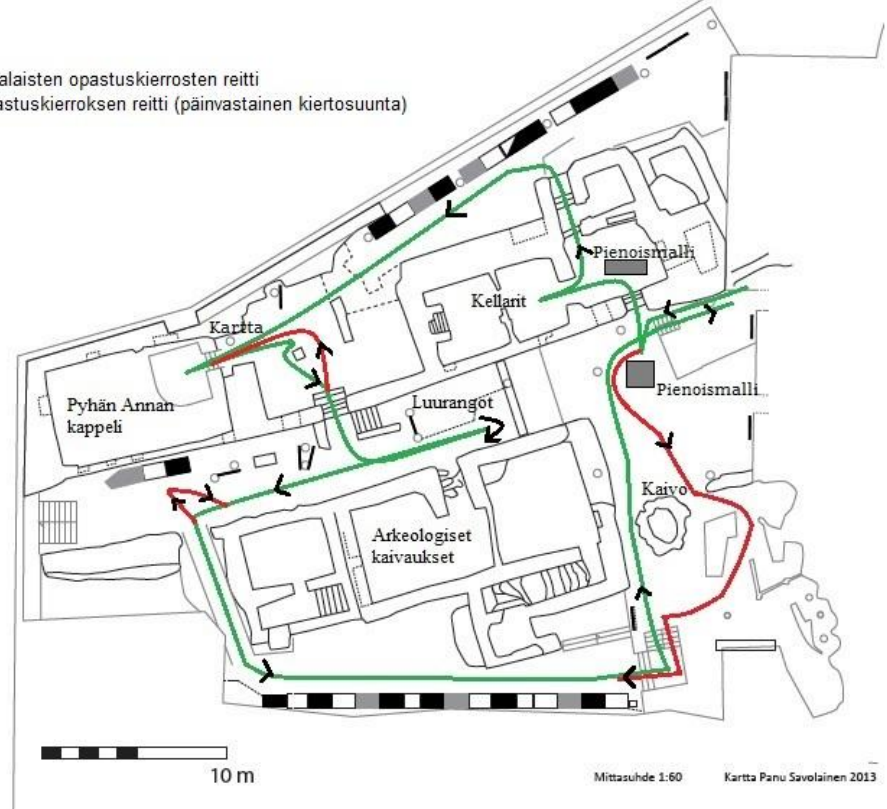
Ryhmistä 3.-4. -luokkalaiset ja 6.-luokkalaiset olivat varanneet historia-paketin, johon kuului opastuksen lisäksi työpajaosuus. 7. -luokkalaisille oli varattu vain museo-opastus. Havainnoimistani koululaiskierroksista 3.-4. -luokkalaisten ja 7. -luokkalaisten ryhmät kiersivät näyttelyn vastapäivään, kuten näyttelyn kulkusuunta on tarkoitettukin. 6. -luokkalaiset kiersivät vastakkaiseen suuntaan, myötäpäivään. Kuudesluokkalaisten kiertosuunta oli tavanomaisesta poikkeava, koska heidän kanssaan samaan aikaan näyttelytilassa oli muitakin ryhmiä opastuksella. Kiertosuunnan muutoksen tarkoituksena oli vähentää edellä kulkevan ryhmän painetta edetä näyttelyssä nopeammin ja välttää ruuhkaa.

Olen merkinnyt näyttelytilan pohjapiirrokseseen 3.-4. -luokan ja 7. -luokan opastuskierrosten reitit vihreällä viivalla. 6. -luokkalaisten kierros kulki lähes samaa reittiä, mutta toiseen suuntaan. Olen merkinnyt 6. -luokan kierroksen reitin poikkeamat pohjapiirrokseseen punaisiin merkinnöihin.

Aboa Vetus

- Valotaulut (kaapit ja irtot)
- Vitriini
- Lastensaareke
- Koteloitintm rakenne

- 3.-4.- sekä 7.-luokkalaisten opastuskierrosten reitti
- 6.-luokkalaisten opastuskierroksen reitti (päinvastainen kiertosuunta)

Kartta 1. Aboa Vetus –museon perusnäyttelyn pohjapiirros 1:60, 2013. Panu Savolainen, Aboa Vetus & Ars Nova. Merkinnyt Kirsi Hurmerinta 2015.

3.4.1 Yhdistetyn kolmannen ja neljännen luokan opastuksen havainnointi

3.-4. -luokkalaisten kierroksen alussa naisopas esitteli itsensä. Opas kertoi mitä luokan museovierailulla tapahtuu ja kuinka vierailu etenisi. Hän myös tiedusteli ryhmältä, oliko joku oppilaista käynyt museossa aikaisemmin. Koska ryhmä ei ollut vielä koulussa opiskellut historiaa, opas kertoi heille keskiajan olleen Suomessa noin 1150-1500 -luvuilla, eli noin 600 vuotta sitten.¹⁸⁷

Ensimmäiseksi ryhmä kerääntyi näyttelytilaan tulevien portaiden alapäässä olevan pienoismallin ympärille, mikä esitti miltä museonäyttelytila, eli osa vanhaa Turun katua, on näyttänyt keskiajalla. Tästä siirryttiin vanhoihin holvikellareihin, jossa opas kertoi miksi keskiajalla kellareita rakennettiin asuinrakennusten alle. Opas johdatti ryhmän

¹⁸⁷ 3.-4. -luokan museokierroksen havainnointiäänite 20.5.2015.

kellareista takaisin katutasoon ja seinustalla olevien vitriinin äärelle, jossa oli esillä muun muassa ikkunalasia ja eläinten jalanjälkien kuvittamia tiilen paloja. Seuraavan vitriinin luona katseltiin erilaisia luulöydöksiä ja esineitä, kuten luuluistimia sekä lapsen kenkää. Opas korosti kierroksen aikana rikkaiden ja köyhien kaupunkilaisasukkaiden eroja ja miten vauraus oli näkynyt katukuvassa niin rakennuksissa kuin pukeutumisesakin.¹⁸⁸

Kierroksen aikana opas muistutti ryhmää välillä siitä, missä kohtaa alussa nähtyä pienoismallia he sillä hetkellä näyttelyssä kulkivat. Vitriinien ääreltä ryhmä johdatettiin ekumeeniseen Pyhän Annan kappeliin, jossa opas kertoi kappelista ja sen nykyisestä käyttötarkoituksesta. Kappelin ulkopuolella opas kehotti ryhmää tutkimaan suurta, vanhaa Turun karttaa. Kartan äärellä keskusteltiin myös rikoksista ja keskiaikaisista rangaistustavoista. Näiden keskustelujen jälkeen opas johdatti ryhmän katsomaan sian ja koiran luurankoja, joiden näkemistä oppilaat olivat odottaneet innokkaista Jes!-hihkaisuksista päätellen. Luurankoja vastapäätä on arkeologinen kaivausalue, joista opas kertoi luontevasti luurankojen ohella. Tämän jälkeen kierrettiin kaivausten toiselle puolelle jälleen tutkimaan vitriinien sisältöjä. Laseja ja astioita sisältävän vitriinin kohdalla opas kertoi oppilaille keskiaikaisesta juoma- ja ruokatottumuksista. Keskustelua syntyi myös keskiajan aikaisista naimakaupoista sekä sairauksista ja niiden hoitotavoista.¹⁸⁹

Viimeinen etappi oli viisi metriä syvä, 500 vuotta vanha kaivo. Opas kertoi kaivon olevan nykyään toivomuskaivo, mutta tutkimuksissa kaivon seinämäkivien välistä on löytynyt vanha, keskiajalla käytössä ollut kuparinen plooturaha, mikä aikanaan vastasi työmiehen kahden viikon palkkaa. Opettaja kysyi oppaalta saisivatko he heittää kaivoon rahaa ja toivoa, jos oppilailla olisi pikkurahaa mukanaan. Oppaan vastattua myöntävästi, oppilaat innostuivat ajatuksesta ja eräs oppilas pyysikin opettajalta rahaa kaivoon heitettäväksi omien varojensa rajoittuessa ilmeisesti vain seteleihin.¹⁹⁰

Kierroksen alusta lähtien opas otti ryhmän niin sanotusti haltuunsa esittämällä heille niin sanottuja lämmittelykysymyksiä, joilla hän sai luotua hyvän ilmapiirin tulevalle opastukselle. Oppilaat seurasivat kuuliaisesti opasta ja asettautuivat hänen ohjeistamiin pienoismallin ja vitriinien ympärille niin, että jokainen kuuli ja näki hyvin. Ryhmällä vaikutti omassa keskuudessaan olevan hyvä sisäinen dynamiikka ja luokkahenki

¹⁸⁸ 3.-4. -luokan museokierroksen havainnointiäänite 20.5.2015.

¹⁸⁹ 3.-4. -luokan museokierroksen havainnointiäänite 20.5.2015.

¹⁹⁰ 3.-4. -luokan museokierroksen havainnointiäänite 20.5.2015.

kohdallaan. Opas itse seisoi joko ryhmän keskellä tai edessä tilanteesta riippuen. Hän odotti, että kaikki olivat asettuneet aloilleen, ennen kuin alkoi kertoa enemmän pienoismallin tai vitriinien sisällöistä. Myös opettaja ohjasi sanallisesti ryhmän vitriinien ympärille sijoittumista ja puhutteli oppilaita nimeltä varmistaakseen, että he näkivät. Oppaan puhuessa opettaja asettui oppaan lähelle. Hän antoi kuitenkin oppaalle vastuun ryhmän johtamisesta ja johdattamisesta näyttelyssä. Opettaja seurasi luokkaansa ja asetautui kulkemaan ryhmän perässä pisteeltä toiselle siirryttäessä.¹⁹¹

Oppaan ja oppilaiden vuorovaikutus oli kierroksen aikana molemminpuolista. Opas havainnollisti ja selitti kertomiaan asioita liittämällä niitä oppilaille helpommin ymmärrettäviin ilmiöihin ja vertaamalla keksiajan tapoja nykyaikaan. Hän myös huomioi ryhmän ikäkauden selittäessään oppilaille vaikeampia sanoja, kuten ekumeeninen ja arkeologi. Opas esitti oppilaille paljon kysymyksiä, joihin oppilaat vastasivat innokkaasti. Jotkin näistä kysymyksistä olivat johdateltuja, jotta oppilaiden olisi helpompi keksiä oikea vastaus. Kysymykset alkoivat usein kysymyssanalla miksi. Opas oli kannustava ja kehui oppilaita näiden vastatessa oikein hänen esittämiinsä kysymyksiin. Osa oppilaista myös esitti rohkeasti kysymyksiä oppaalle, joihin opas osasi vastata asiantuntevalla tavalla. Opettaja kommentoi välillä oppaan kertomia asioita ja esitti oppilaille lisäkysymyksiä oppaan kertoman pohjalta. Opettaja oli oppilaita kohtaan myös kannustava ja hän oli selvästi itsekin innostunut opastuskierroksesta.¹⁹²

Kierroksen alussa oppilaat kysyivät oppaalta lupaa ottaa kuvia kierroksen aikana. Opas antoi luvan, mutta huomautti, että salamaa ei saa käyttää, jotta vanhat esineet eivät kärsisi salamavalosta.¹⁹³ Koko kierroksen ajan useilla oppilailla oli älypuhelimia esillä, joilla he kuvasivat lähes kaikkea, mihin opas kiinnitti heidän huomionsa¹⁹⁴. Jossakin vaiheessa opettajan piti hieman hillitä oppilaiden kuvausintoa, jotta he keskittyivät kuuntelemaan opasta.¹⁹⁵

Opastuksella oli mukava ja vuorovaikutteinen ilmapiiri. Opas onnistui pitämään yllä oppilaiden innostusta ja oli itsekin selvästi innostunut keskiajasta ja siihen liittyvistä asioista. Tämän kuuli hänen äänenpainoistaan ja näki hänen elekielestään. Opas käytti käsiään puhuessaan. Hän vaikutti avoimelta, iloiselta ja rempseältä. Oppilaat seisoivat

¹⁹¹ 3.-4. -luokan museo-opastuksen havainnointilomake 20.5.2015.

¹⁹² 3.-4. -luokan museo-opastuksen havainnointilomake 20.5.2015.

¹⁹³ 3.-4. -luokan museokierroksen havainnointiäänite 20.5.2015.

¹⁹⁴ 3.-4. -luokan museo-opastuksen havainnointilomake 20.5.2015.

¹⁹⁵ 3.-4. -luokan museokierroksen havainnointiäänite 20.5.2015.

kierroksen ajan, eivätkä istahtaneet välillä penkeille tai portaille. Suurimmalla osalla kädet olivat vapaasti vartalon vierellä tai puuskassa. Oppilaat kuuntelivat opasta tarkkaavaisena ja kiinnostuneina koko kierroksen ajan. He viittasivat hyvin innokkaasti oppaan esittäessä heille kysymyksiä. Opettaja seurasi opastusta kiinnostuneena, mutta tarkkaili luokkaansa valppaana. Hän hymyili paljon. Ryhmän mukana ollut toinen aikuinen puolestaan istahti aina, kun penkki oli lähettyvillä.¹⁹⁶

3.4.2 Kuudennen luokan opastuksen havainnointi

Kuudesluokkalaisten ryhmä kävi ennen opastusta kalligrafiatyöpajassa, jonka aluksi opas esitteli itsensä ja kertoi hieman museosta ja sen historiasta. Lisäksi oppilaat kuulsivat museovierailunsa aikataulusta ja missä järjestyksessä vierailu etenisi. Tätä kerrontaa en saanut äänitettyä sanelimelle, sillä olin valmistautunut äänittämään vain museo-opastuksen osuuden.

Tämän ryhmän kanssa samaan aikaan museo-opastuksella samassa näyttelytilassa oli myös muita ryhmiä. Tästä syystä äänitteellä kuuluu jonkin verran taustahälinää ja muiden oppaiden ääniä, mitkä vaikeuttavat hieman havainnoitavan opastuksen seuraamista. Ryhmä kiersi kierroksensa muista näyttelytilassa olleista ryhmistä johtuen myötäpäivään näyttelyn kiertosuunnan ollessa vastapäivään.

Ennen näyttelytilaan siirtymistä miesopas tarkisti, että kaikki olivat paikalla. Sitten hän kertoi tarkemmin museorakennuksen ja sen lähialueen historiasta perusnäyttelyyn johtavien portaiden seinässä olevan aikajanan avulla. Hän myös kertoi näyttelyssä olevan muitakin ryhmiä ja ohjeisti ryhmän liikkumista museossa etukäteen. Näyttelyssä ryhmä ensimmäiseksi kerääntyi näyttelytilaa esittävän pienoismallin ympärille oppaan jäädessä ylätasanteelle, josta hän selitti alempana olevalle ryhmälle mitä pienoismallissa tapahtuu ja mitä se ilmentää. Tästä ryhmä lähti kiertämään näyttelyä myötäpäivään, eli he siirtyivät kaivon luo. Ryhmä liikkui kaivon suuntaan opettaja ja opas perässään. Kaivon luona opettaja muistutti ryhmää heidän edellisenä päivänä tekemästään vierailusta Turun linnaan, jossa oli myös kaivo. Näiden kahden kaivon ja niiden vesilaadun vertailu tuotti lyhyen keskustelun oppaan ja opettajan välillä.¹⁹⁷

¹⁹⁶ 3.-4. -luokan museo-opastuksen havainnointilomake 20.5.2015.

¹⁹⁷ 6. -luokan museokierroksen havainnointiäänite 20.5.2015.

Kaivolta oppilaat siirtyivät perusnäyttelyn kanssa samassa tilassa olevaan kirjoitus- ja lukutaidon historiaa esittelevään *Kirjain kerrallaan - lukemisen ja kirjoittamisen jäljet*¹⁹⁸ -vaihtuvan näyttelyn osioon. Oppilaat tutustuivat lyhyesti oppaan johdolla keskiaikaiseen koulunkäyntiin ja koulutarvikkeisiin. Oppilaat saivat kokeilla vahatauluille kirjoittamista kynän virkaa toimittaneilla kirjoituspuikoilla. Tästä siirryttiin portaita pitkin ylätasanteelle katsomaan vitriinien sisältöjä. Opas esitteli ryhmälle keskiaikaisia soittimia, taikakaluja, kuten jäniksen käpälää sekä erilaisia koristeita, kuten kamman. Soitinten ääniä pystyi kuuntelemaan painettaessa vitriinin vieressä olevia nappuloita. Opas kertoi ryhmälle vanhoista kansan uskomuksista ja luonnonjumalista, joihin keskiajan ihmiset uskoivat ennen kristinuskon oppien yleistymistä. Hän kertoi oppilaille myös naisten kauneusihanteista ja kaunistautumisesta keskiajalla. Tämän vitriinin luota opas johdatti ryhmänsä vastaantulevan ryhmän ohi arkeologisten kaivausten päässä olevalle vitriinille. Odottaessaan, että seuraava vastaantulevan ryhmän opas ehtisi rauhassa puhua omat asiansa loppuun, kuudesluokkalaisten ryhmän opas kertoi vitriinin äärellä vielä keskiaikaisista rikosten rangaistustavoista, lääkkeistä ja sairaanhoidosta sekä keskiaikaisista leluista.¹⁹⁹

Kun vastaan tuleva ryhmä oli jatkanut omaa kulkuaan, havainnoimani koululaisryhmä pääsi katsomaan arkeologisia kaivauksia ja luurankoja. Kaivauksilta siirryttiin Pyhän Annan kappeliin. Kappelissa opas kertoi Pyhästä Annasta ja muista suojeluspyhimyksistä. Tästä siirryttiin vitriinin luo, jossa oli esillä luuesineitä, kuten luuluistin sekä rottien jalanjälkien kuvittamia tiilenpaloja. Viimeiseksi ryhmä kävi vanhoissa kellareissa, jossa opas kertoi miltä aikakaudelta kellarit ovat ja tarinan, jonka mukaan 1800-1900-luvun vaihteessa kellarin lattialautojen alta olisi löydetty kahden nunnan luurangot. Opas antoi kierroksen lopuksi oppilaille ohjeen kuunnella opettajan mielipidettä siitä, mitä seuraavaksi tapahtuisi. Omasta puolestaan opas kiitti ryhmää seurasta ja oppilaat taputtivat ystävällisesti. Oppilaat saivat opettajalta luvan kierrellä vielä hetken itsenäisesti näyttelyssä. Opas kuitenkin muistutti heitä olemaan mahdollisimman hiljaa, koska näyttelytilassa ääni kantoi hyvin. Opas toivoi näin siksi, etteivät oppilaiden äänet häirit-

¹⁹⁸ Kirjain kerrallaan -näyttely oli esillä Aboa Vetus & Ars Novassa 6.12.2013 - 16.8.2015. Lisätietoa näyttelystä: <<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/nayttelyt/kirjain-kerrallaan-lukemisen-ja-kirjoittamisen-jaljet>>.

¹⁹⁹ 6. -luokan museokierroksen havainnointiäänite 20.5.2015.

se muiden ryhmien kierroksia. Kuvia sai ottaa ja toimintapisteiden aktiviteetteja kokeilla.²⁰⁰

Opastustyyliältään tämä opas oli enemmän kertova kuin keskusteleva tai osallistava. Hän esitti enemmän retorisia kysymyksiä, joihin vastasi itse. Puhuessaan opas käytti täytesanoja ja helposti huomattavia äänenpainoja. Kierroksen aikana opas kertoi enemmän yksityiskohtaisempia tietoja, mitä 3.-4. -luokkalaisten kierroksen opas. Tällainen opastustyyli yhdessä näyttelytilan hälinän kanssa vaikutti nähdäkseni jonkin verran alentavasti oppilaiden keskittymiskykyyn. Hän ei vaikuttanut täysin luontevalta tämän ikäisten opastettavien kanssa ja hänen tapansa puhua oppilaille oli sellainen, että olisi voinut kuvitella hänen puhuvan nuoremmille lapsille. Opas vaikutti kierroksen aikana hyväksyvän sen, etteivät kaikki oppilaat kuunnelleet häntä koko ajan.²⁰¹

Oppilaat kulkivat hieman hajallaan, olivat hivenen väsyneen oloisia ja osittain levottomia. Oppaan pysähtyessä kertomaan vitriinien sisällöistä enemmän, kaikki oppilaat eivät omatoimisesti lähestyneet vitriiniä, vaan heitä piti kannustaa siihen. Osa oppilaista nojaili tai istui penkeille, portaille tai lattialle joka kerta kuuntelemaan. Jotkut oppilaita olivat kiinnostuneita, koska he halusivat nähdä vitriinien sisällön, kun opas kertoi niissä olevista esineistä enemmän. Oppilaat naureskelivat ja myhäilivät oppaan kertoimille hauskoille jutuille, mutta muuten ryhmä oli hiljainen, eivätkä esittäneet oppaalle kysymyksiä. He keskittyivät lähinnä kuuntelemaan. Opettajaa kohtaan ryhmä oli kuuliainen ja tottelevainen.²⁰²

Opettaja vaikutti rauhalliselta ja rennolta, mutta hänellä oli kuitenkin auktoriteettia oppilaisiinsa nähden. Hän kulki luokkansa perässä tai keskivaiheilla antaen oppaalle veto vastuun. Hän valvoi luokkaansa ja ohjeisti oppilaitaan hieman enemmän kuin 3.-4. -luokkalaisten opettaja. Opettaja myös keskusteli oppaan kanssa, kommentoi tämän kertomia asioita ja esitti kysymyksiä. Opettaja tuntui olevan erityisen kiinnostunut opastuksesta ja näyttelyn aiheesta. Kierroksen aikana hän kommentoikin hyväksyvään sävyyn minulle, että museon opastus on kehittynyt sitten hänen viimekäyntinsä. Opastuksen lopuksi opettaja kiitti opasta sekä kehui opastusta ryhmän kuullen.²⁰³

²⁰⁰ 6. -luokan museokierroksen havainnointiäänite 20.5.2015.

²⁰¹ 6. -luokan museo-opastuksen havainnointilomake 20.5.2015.

²⁰² 6. -luokan museo-opastuksen havainnointilomake 20.5.2015.

²⁰³ 6. -luokan museo-opastuksen havainnointilomake 20.5.2015.

3.4.3 Seitsemännen luokan opastuksen havainnointi

7. -luokkalaisten opastus alkoi samaan tapaan näyttelyyn johtavilta portailta ja aikajanan tutkimisella, kuten 6. -luokkalaistenkin kierros. Äänitteelle ei ole tallentunut sitä, esittelikö opas itsensä ryhmälle, enkä ole tehnyt sitä merkintää havainnointilomakkeellekaan. Muistelin kuitenkin, että opas esitteli itsensä aulassa vastaanottaessaan ryhmän. Itse kierros eteni samassa järjestyksessä kuin 3.-4. luokkalaisten museo-opastus.

Aluksi ryhmä tutustui pienoismallin, joka havainnollisti, miltä näyttelytila on näyttänyt keskiajalla. Pienoismallilta siirryttiin vanhoihin kellareihin. Opas odotti hetken ryhmän hälinän laantumista ennen kuin aloitti kerrontansa. Kellareissa opas kiinnitti ryhmän huomion kellarin rakenteisiin ja lattianrajassa kulkeviin vesiputkiin, jotka ovat 1800-luvun kylpylaitoksen aikaisia. Kellareiden ulkopuolella oli pienoismalleja, joita ryhmä siirtyi katsomaan. Pienoismallit esittivät miltä Turun Luostarikortteli on näyttänyt eri aikoina. Yksi osio esitti korttelia ennen Turun viimeisintä paloa, eli vuotta 1827. Seuraava kuvaus on vuodelta 1875 ja kolmas vuodelta 1928, jolloin näyttelyalueen päällä oleva Rettingin palatsi on rakennettu.²⁰⁴

Pienoismallilta suunnattiin muutama porrasaskelma ylös ylätasanteen vitriinille. Rakentamisaiheinen vitriini sisälsi muun muassa ikkunalasia, rautanauvoja, avaimia ja tiilenpalloja. Opas kertoi ryhmälle tarkemmin miten tiiliä oli keskiajalla tehty. Tämän vitriinin luota siirryttiin seuraavaksi lapsen elämää keskiajalla käsittelevälle vitriinille, jossa oli esillä lapsen kenkä ja luuesineitä. Opas kertoi ryhmälle myös koulunkäynnistä, opetuskielestä ja kenellä oli mahdollisuus käydä koulua. Myös tämä opas korosti köyhien ja rikkaiden eroja sekä keskiajalla valinnutta epätasa-arvoa kertoessaan, että vain rikkaiden perheiden lapsilla oli mahdollisuus käydä koulua ja yleensä vain poikia koulutettiin. Oppilaat jaksoivat kuunnella opasta hänen puhuessaan, mutta paikasta toiseen siirryttäessä ryhmäläiset alkoivat hälistä.²⁰⁵

Vitriineiltä opas ohjasi ryhmän Pyhän Annan kappeliin, jossa he jäivät kuuntelemaan kappelissa soivaa musiikkia. Opas kertoi kappelirakennelman historiasta sekä seinustalla esillä olevista ikoneista. Hän kertoi myös, että nykyään kappelia käytetään muun muassa kaste- ja vihkitilaisuuksissa.²⁰⁶

²⁰⁴ 7. -luokan museokierroksen havainnointiäänite 26.5.2015.

²⁰⁵ 7. -luokan museokierroksen havainnointiäänite 26.5.2015.

²⁰⁶ 7. -luokan museokierroksen havainnointiäänite 26.5.2015.

Ryhmä kerääntyi kappelin ulkopuolella olevan isokokoisen kartan ympärille. Tässä kohdin ryhmä alkoi olla levottomampi ja ryhmän mukana kulkevan opettajan ja valvojan piti kehottaa muutamaa oppilasta tulemaan kartan lähelle näiden hajaantuessa ryhmästä. Opas näytti keskiaikaista Turkuä kuvaavalta kartalta Tuomiokirkon, Aurajoen, Luostarikorttelin alueen, Mätäjärven kortteliksi kutsutun alueen, nykyisen kauppatorin, Vanhan Suurtorin ja Turun linnan sekä keskiaikaisen sataman sijainnin. Opas kertoi lyhyesti myös "Täl pual jokke ja tois pual jokke" -sanonnan²⁰⁷ merkityksestä sekä rikosten rangaistustavoista, kuten häpeäpaalusta.²⁰⁸

Seuraavaksi ryhmä suuntasi katsomaan sian ja koiran luurankoja. Opas kertoi, että paikassa, jossa luurangot ovat esillä, on aikoinaan kulkenut Turun pääkatu. Lisäksi opas kertoi arkeologisten kaivausten etenemisestä sekä mitä löytöjä siihen mennessä kaivauksilta oli tehty. Tästä siirryttiin kaivausalueen toiselle puolelle vitriinin luo, joka esitteli keskiaikaista ruokailuvälineitä ja -astioita sekä ruoka- ja juomatapoja. Tämän vitriinin luota siirryttiin vapaa-ajanviettopaikoja esittelevän vitriinin luo. Opas kertoi keskiaikaisista soittimista ja antoi muutaman oppilaan painaa nappuloista, joita painamalla pystyi kuulemaan soittimien ääntä. Opas hieman moitti oppilaita, kun nämä eivät malttaneet kuunnella ääninäytteitä loppuun asti.²⁰⁹

Viimeiseksi ryhmä kerääntyi kaivon ympärille, jonka opas kertoi olevan toivomuskaivo. Ne oppilaat, joilla oli pikkurahaa mukana saivat heittää kolikon kaivoon ja samalla toivoa jotakin. Kierroksen lopuksi opas kiitti ryhmää kierroksesta.²¹⁰

Ryhmää johdattava miesopas oli rauhallinen, asiallinen ja kärsivällinen. Hänen opastustyyliinsä oli keskustelevalle ja osallistavalle. Verrattuna kahteen muuhun oppaaseen hän kertoi yksityiskohtaisempia ja vaikeampia asioita kierroksen aikana. Tällä tavalla hän myös piti ryhmän mielenkiintoa yllä. Oppilaat vastasivatkin nopeasti ja innokkaasti oloisesti, varsinkin muutamat pojat. Opas otti ryhmänsä huomioon kokonaisuutena ja kääntyi puhuessaan niin, että kaikki varmasti kuulivat. Opas puhui osittain kirjakiielellä selkeästi

²⁰⁷ "Tällä puolella jokea ja toisella puolella jokea." Turun asutus on sijainnut keskiajalla Aurajoen Tuomiokirkon puoleisella rannalla, joka on vanhaa Turun keskustan aluetta. Kun joen yli rakennettiin silta, asutus levisi myös toiselle puolelle jokea, jossa on nykyään muun muassa Turun Kauppatori. Vanha keskustan alue on siis täl puol jokke ja nykyinen keskusta tois puol jokke. 7. -luokan museokierroksen havainnointiäänite 26.5.2016.

²⁰⁸ 7. -luokan museokierroksen havainnointiäänite 26.5.2015.

²⁰⁹ 7. -luokan museokierroksen havainnointiäänite 26.5.2015.

²¹⁰ 7. -luokan museokierroksen havainnointiäänite 26.5.2015.

ja elehti puhuessaan käsillään. Ennen paikasta seuraavaan siirtymistä hän kertoi ryhmälle mitä seuraavaksi mennään katsomaan.²¹¹

Seitsemäsluokkalaisten ryhmä oli selvästi vilkkaampi ja levottomampi kuin kaksi muuta aiemmin havainnoimaani ryhmää. Oppilaat olivat sanavalmiita ja esittivät oppaalle kysymyksiä. He myös kommentoivat asioita omissa pienissä ryhmissään. Levottomuudesta huolimatta opas sai hallittua ryhmää hyvin. Oppilaat laskivat välillä leikkiä, mutta se ei nuorta miesopasta hetkauttanut. Loppua kohden ryhmän keskittymiskyky heikkeni ja he muuttuivat aiempaa levottomammiksi. He kuitenkin kuuntelivat opasta ja seurasivat hänen sekä opettajan ohjeita.²¹²

Suurin osa oppilaista piti käsiään puuskassa, lanteilla tai taskuissaan kuunnellessaan opastusta. Muutaman oppilaan kädet olivat vapaasti kehon vierellä. Oppilaat eivät viitanneet vastatessaan oppaan kysymyksiin. Ryhmän pysähtyessä vitriinien luona, osa oppilaista istuutui. Jotkut koskivat ohi kävellessään lähes kaikkea, mitä vain pystyi koskettamaan.²¹³

Opettaja kulki ryhmän perällä ja valvoi valppaana ryhmän järjestystä kierroksen aikana. Hän keskusteli leppoisasti oppilaiden kanssa vitriiniltä toiselle siirryttäessä. Hän ohjeisti ja hieman komensikin nuoria näyttelytilassa liikkumisessa. Opettaja piti käsiään sekä puuskassa että suorana vartalon vierellä. Toisinaan hän nojaili kaiteisiin tai seiniin, kun siihen tarjoutui tilaisuus. Opettaja antoi kuitenkin oppaan rauhassa ottaa opastuksen johdon ja vastuun opastuksen kulusta. Opettaja ja opas eivät jutelleet keskenään kierroksen aikana lukuun ottamatta sitä, kun opettaja kysyi oppaalta keskiaikaisten ihmisten haarukan käytöstä.²¹⁴

Kun näitä kolmea edellä kuvaamaani opastusta vertailee keskenään, voi todeta, että kaikilla oppailla oli toistensa kanssa samanlainen opastusrakenne. Vanhemmille koululaisille opas kertoi enemmän yksityiskohtaisempia ja kaunistelemattomampia tietoja kuin nuorille oppilaille. Suosituin näyttelyn kohta oli selvästi sian ja koiran luurangot.

²¹¹ 7. -luokan museo-opastuksen havainnointilomake 26.5.2015.

²¹² 7. -luokan museo-opastuksen havainnointilomake 26.5.2015.

²¹³ 7. -luokan museo-opastuksen havainnointilomake 26.5.2015.

²¹⁴ 7. -luokan museo-opastuksen havainnointilomake 26.5.2015.

Umeå:n yliopistossa museologiaa opettava ja museossa museolehtorina työskennellyt Monica Cassel kertoo hänelle olevan tavallista aloittaa opastus itsensä esittelyllä ja toimittamalla ryhmä tervetulleeksi museoon. Hän kertoo koululaisille etunimensä erityisen selkeästi, koska he ovat tottuneet kutsumaan opettajaa etunimeltä halutessaan kysyä tältä jotakin tai pyytäänsä apua. Kierroksen aluksi hän kertoo miten ja missä aikataulussa museovierailu etenee. Casselin mukaan hänellä on tapana jäädä vielä kierroksen jälkeen odottamaan hetkeksi näyttelyn ulkopuolelle, mikäli jollakulla on tullut mieleen jotakin kysyttävää, jota hän ei välttämättä halua kysyä muun ryhmän kuullen.²¹⁵

Cassel huomauttaa myös, että oppaan pitäisi osata kiinnittää huomiota opastuksillaan omaan äänenkäyttöön, suulliseen ilmaisuunsa ja kehonkieleensä. On helppo sanoa, että oppaan tulisi puhua mukavan rennolla äänellä, mutta se voi toisinaan olla vaikeaa toteuttaa. Jännitys voi ilmetä kireänä puheääninä. Yleensä kuitenkin jännitys laantuu opastuksen edetessä.²¹⁶ Toinen ilmiö, minkä Cassel mainitsee, on oppaan omat stereotyyppiset tai maneeriset tavat käyttää tiettyjä täytesanoja tai ilmaisuja, kuten *niin sanotusti, niin kuin* tai *aivan*. Tällaisia tapoja on usein vaikea itse havaita. Tästä päästään kehonkieleen, mikä käsittää kehon liikkeitä, -asennot, eleet ja ilmeet. Tähän kuuluvat myös äänensävyt. Paras keino tiedostaa omat maneerinsa on Casselin mukaan pyytää jotakuta videokuvaamaan opastusta ja tarkastella videolta omaa esiintymistään.²¹⁷

Koululaisopastuksilla on hyvä huomioida opastuksen rytmi: milloin opas puhuu, kuuntelee oppilaiden kommentteja tai vastaa heidän kysymyksiinsä. Oppaan vastuulla on myös se, missä tahdissa näyttelyssä siirrytään eteenpäin. Rytmien löytyminen vaatii havainnointikykyä ja ryhmän elekielen huomioon ottamista.²¹⁸

Riippuu paljon oppaasta, miten hän hallitsee ryhmänsä. Vaikka opastuspohja on kaikille museossa opastuskierroksia ohjaaville oppaille sama ja heille syntyy opastamiseen rutiini, opastus ei suju kuitenkaan joka kerralla samalla kaavalla. Jokainen museoon saapuva ryhmä on uusi. He eivät ole kuulleet opastusta aiemmin, jolloin on tärkeää, että opas käyttää selkeää kieltä ja selittää asiat kulloisellekin ikäryhmälle sopivalla tavalla. Cassel huomauttaa, että oppaan onkin tärkeää muistuttaa itseään siitä, kuinka lapset ajattelevat. Esimerkiksi aikakäsitykset voivat olla varsinkin nuorille lapsille hämäriä.

²¹⁵ Cassel 2001, 65.

²¹⁶ Cassel 2001, 67.

²¹⁷ Cassel 2001, 69.

²¹⁸ Cassel 2001, 73.

Oppaan kertoessa jostakin historiallisesta tapahtumasta olevan esimerkiksi 9000 vuotta aikaa, voi nuori lapsi kysyä, onko oppaan isoäiti ollut silloin elossa.²¹⁹

Havainnoimieni opastuskierrosten perusteella arvioisin Aboa Vetus & Ars Novan koululaisille suunnattujen opastuskierrosten olevan laadukkaita, informatiivisia ja luotettavia tiedonlähteitä.

3.5 Opettajien näkemys museovierailusta

Haastattelin kolmea eri luokka-asteen luokanopettajaa sen jälkeen, kun he olivat luokkansa kanssa käyneet opastetulla museokierroksella ja mahdollisesti myös työpajassa. Opettajat oppilaineen olivat saapuneet Turkuun eri puolilta Etelä-Suomea. Opettajien vastaukset käsitellään nimettömästi, mutta heidän opettamansa luokka-aste mainitaan, jotta voin paremmin tarkastella ja vertailla eri luokka-asteiden opettajien ajatuksia ja vastauksia. Päädyin opettajien haastattelujen kohdalla anonymiteettiin, koska ajattelin sen madaltavan opettajien kynnystä osallistua haastatteluun. Koska opetuspaikkakunnat tulivat haastattelujen ja opastuskierrosten aikana kysymättä esiin, en sensuroinut niitä pois. 3.-4. luokkalaiset olivat saapuneet museoon Nousiaisista, 6. -luokkalaiset Haminaasta ja 7. -luokkalaiset Tampereelta.

Esitin opettajille viisi kysymyskokonaisuutta koskien heidän ryhmänsä museovierailua Aboa Vetus & Ars Nova -museossa, vierailuun valmistautumista, mahdollisia oppimistavoitteita ja opettajan mielipidettä koulujen ja museoiden yhteistyöstä. Kysymyksiä olivat:

1. Miksi tulitte museovierailulle juuri Aboa Vetus & Ars Novaan?
2. Olitteko etukäteen koulussa käsitelleet museokierroksen aihealueita, kuten elämää keskiajalla?
3. Millaisia oppimistavoitteita teillä luokallanne kanssa oli tälle museokäynnille? Asettaako tällä hetkellä voimassa oleva opetussuunnitelma joitakin tavoitteita museokäynneille? Toteutuivatko tavoitteet?

²¹⁹ Cassel 2001, 83.

4. Miten arvioisitte museo-opastusta? Entä muita museon kouluille tarjoamia museopedagogisia palveluja? Vastasivatko ne odotuksia?
5. Mitä mieltä olette koulujen ja erilaisten kulttuurilaitosten, kuten museoiden tämänkaltaisesta yhteistyöstä ja vuorovaikutuksesta?

Opettajien haastattelut kestivät noin kolmesta viiteen minuuttiin riippuen siitä, kuinka laajasti he vastasivat. Opettajista seitsemännen luokan opettaja vastasi selvästi kaikkein kattavimmin haastattelukysymyksiin ja hänen haastattelunsa kesto oli myös hieman pidempi verrattuna kahteen muuhun opettajaan.

Kysyttäessä syytä miksi juuri Aboa Vetus & Ars Nova -museo valikoitui luokkien luokkaretkikohteeksi, opettajat kertoivat päätökseen vaikuttaneen sen, että haluttiin niin sanottu uusi kohde, jossa monikaan oppilas, tai mahdollisesti opettaja itsekään, ei olisi käynyt aiemmin. Myös taloudelliset seikat vaikuttivat retkikohteen valintaan.

”Tää on sopivan lähellä ja tota meillä on vitos-kutoset mukana. Tää sopii historian kurssiin oikein mainiosti. Ja tota, täällä me ei olla käyty vielä.”²²⁰

”Meidän leirikoulun kohde on Turku. Meillä on täällä aika monipuolisesti, käsitellään erityisesti historiaa.”²²¹

”(...) Etittiin kohteita, jotka ois mahdollisimman monelle mielenkiintosta, kenties uusia. (...) Ja sitten ylläripylläri halpuus. Et pienellä hinnalla pitäis saada jotain kouriin tuntuva. Niin sen takia tää oli toinen mejän kohteista, tämmösistä varsinaisista kohteista mihin täällä reissulla pysähdytään.”²²²

Leirikoulua Turussa viettäneet 6. -luokkalaiset ja luokkaretkellä olevat 3.-4. - sekä 7. -luokkalaiset tutustuivat Aboa Vetus & Ars Novan lisäksi vähintään yhteen muuhun Turun historialliseen kohteeseen, kuten Turun linnaan, Tuomiokirkkoon tai museo- ja kulttuurivirkistysalue Kuralan kylämäkeen.

Kolmesta tarkastelemastani luokasta nuorimmilla ei vielä ollut ollut historian oppitunteja koulussa, mutta kahdella vanhemmalla koululuokalla kyllä. 6. -luokkalaiset olivat etukäteen käsitelleet keskiaikaa ennen leirikouluaan.²²³ 7. -luokkalaisten opettajat olivat tutustuneet etukäteen luokkaretkensä kohteisiin ja esitelleet tulevan retken kohteita op-

²²⁰ 3.-4. -luokan opettaja 20.5.2015. Anonyymi haastattelu.

²²¹ 6. -luokan opettaja 20.5.2015. Anonyymi haastattelu.

²²² 7. -luokan opettajan haastattelu 26.5.2015. Anonyymi haastattelu.

²²³ 6. -luokan opettajan haastattelu 20.5.2015. Anonyymi haastattelu.

pilaille koulussa ennen varsinaista retkeä, jotta kaikilla olisi jonkinlainen käsitys millaisiin kohteisiin he ovat tulossa.²²⁴

Koululaisryhmillä ei ollut varsinaisia oppimistavoitteita tullessaan museoon, mutta vierailun toivottiin syventävän oppilaiden tietämystä Suomen ja Turun historiasta sekä keskiajasta.

”(...) Tietysti tutustuminen tähän vanhaan Turkuun, mut ennen kaikkea noille vitos-kuutosille, jonka kanssa me ollaan keskiaikaa tänä vuonna käyty, Suomen historiaa, niin sen takii tää on just heille oikein hyvä ja me mennään käymään tohon Tuomiokirkossa vielä.”²²⁵

”[Oppimistavoitteena on] Syventää historiaa ja herättää kiinnostusta entisestään. Mä toivoisin, että enemmän kaikki sais tämmösen vierailun mitä nämä nyt saavat. Ja täähän on ihan poikkeuksellisesti, et eihän muut luokat, varsinkaan niin kun tuolta Haminasta, ni ei pääse tätä ihan samaa. Et meilläkin on historiallinen kaupunki, mut se on eri ajan historiaa.”²²⁶

Seitsemännen luokan opettaja huomautti, että koska heidän koulunsa luokat ovat luokkaretkellä eivätkä varsinaisella opintomatkalla, heillä ei ollut juurikaan oppimistavoitteita asetettuna retkeä ajatellen. Hän kuitenkin ajatteli voivansa itse jatkossa käyttää opetuksessaan museossa kuultuja ja nähtyjä asioita esimerkkeinä, joihin oppilaiden olisi helppo samaistua.²²⁷

”(...) Kyllähän näille asetetaan tavoitteita, mut itse mä koen sen ainaki tärkeemmäksi nyten, että ollaan täällä käyty, niin ainakin tiedän jatkossa siten esimerkiks ens vuonna, kun omassa oppiaineessa käsittellään aiheita, mitkä liittyy tähän, niin mä voin hyödyntää tätä näin.”²²⁸

Museo-opastuskierrosta arvioidessaan kaikki kolme opettajaa kiittelivät opastusta mielenkiintoiseksi ja kullekin ikäluokalle sopivaksi kokonaisuudeksi, mikä myös vastasi heidän odotuksiaan. Seitsemännen luokan opettaja kuvasi oman ryhmänsä osalta opastusta seuraavasti:

”Se oli oikein mukava, mielenkiintoinen. (...) Et tää oli ihan mukava, et pääsee jengi, sitte kun alkuun mennään aika tiivistä, niin sitte vähän näpertää ja kattoo niitä juttuja, mitkä oikeesti sitte ittee kiinnosti. Koska kyllähän tästäki nyt huomaa, että täs yhä edelleen moni pyörii vielä ja on kiinnostuneita asioista vielä tän kierroksen jälkeen.”²²⁹

²²⁴ 7. -luokan opettajan haastattelu 26.5.2015. Anonyymi haastattelu.

²²⁵ 3.-4. -luokan opettajan haastattelu 20.5.2015. Anonyymi haastattelu.

²²⁶ 6. -luokan opettajan haastattelu 20.5.2015. Anonyymi haastattelu.

²²⁷ 7. -luokan opettajan haastattelu 26.5.2015. Anonyymi haastattelu.

²²⁸ 7. -luokan opettajan haastattelu 26.5.2015. Anonyymi haastattelu.

²²⁹ 7. -luokan opettajan haastattelu 26.5.2015. Anonyymi haastattelu.

Yhdistetyllä 3.-4. -luokkalaisilla ja 6. -luokkalaisilla oli varattuna paketti, johon kuului opastuksen lisäksi työpaja. 3.-4 -luokkalaisilla oli nahkатыöpaja, jossa tehtiin kirjanmerkkejä. 6. -luokkalaiset olivat itse valinneet vaihtoehtoista mieleisekseen kalligrafia-työpajan²³⁰, jossa he harjoittelivat tekemään keskiaikaisia tekstura- ja fraktuurakirjaimia. Asiakaspalveluamannuensi Sillanpää kertoo todenneensa, että nykyisin opettajat varaavat yhä enenevässä määrin luokilleen sekä opastuksen että työpajan sisältävän paketin.

”Et mikä täs on (...) parin viime vuoden aikana ollu havaittavissa, niin näitä meidän paketteja on tilattu nyt enemmän. (...) Semmosta trendiä on mun mielestä nyt, että opettajat haluaa, et tehdään jotain.”²³¹

Voimassa oleva peruskoulujen opetussuunnitelma ei velvoita koululaisryhmiä käymään museossa. Opettajat kuitenkin pitävät museoita mielekkäänä oppimisympäristönä ja museovierailuja oivallisena tapana elävöittää opetusta.

”Ja myös tää kierros oli havainnollinen ja sitten oli mukavia tarinoita ja usein tarinoitten kautta ne jää oppilaan mieleen enemmän.”²³²

Joitakin mielipide-eroja kuitenkin löytyi kysyttäessä museoiden ja koulujen yhteistyöstä. Pääosin opettajien mielestä vuorovaikutus ja yhteistyö toimivat ja museo tulee asiassa paljon vastaan, mutta 6.- ja 7. -luokan opettajat olivat sitä mieltä, että museoita voisi käyttää opetuksessa enemmänkin. Tämä ei kuitenkaan aina ole resurssipulan tai taloudellisten syiden takia mahdollista. Myös retkiin ja vierailuihin liittyvät vastuukysymykset ovat seikkoja, jotka askarruttavat ja hankaloittavat opettajien työarkea.

”Ehdottomasti Suomen maassa pitäisi vielä paljon enemmän panostaa siihen niin, että koululuokat pääsisi vielä paljon enemmän tutustumaan [museoihin]. Jos nyt vertaa johonkin Keski-Eurooppaan tai niin siellä se on ihan, aivan normaalia, että historian tunnit pidetään museoissa ja näin. Eli, et jo ollaan toki menty oikeeseen suuntaan paljon, mut vielä enemmän.”²³³

”Sais olla enemmänki, mut siinä on aina se ongelma, (...) se siirtyminen ja katsastaminen ja sen niin ku saaminen siihen muuhun koulupäivän rytmiin mukaan. Itteki haluais käyttää paikkoja, mut sitten siirtyminen, matkat, se kaikki organisointi ja vastuukysymykset siinä, niin se niin ku tekee sen, että tavallaan se on... Musta tuntuu, et meilläpäin ainakin usein miten se on enemmänkin semmonen peikko, kun sitten taas semmonen kiva. (...) Et mun mielestäni niin ku museoitten puolesta hirveen paljon tullaan nykyään vastaan ja otetaan huomioon koululaisryhmiä. (...) Se on enemmänkin

²³⁰ 6. -luokan opettajan haastattelu 20.5.2015. Anonyymi haastattelu.

²³¹ Sillanpää, Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

²³² 6. -luokan opettajan haastattelu 20.5.2015. Anonyymi haastattelu.

²³³ 6. -luokan opettajan haastattelu 20.5.2015. Anonyymi haastattelu.

ehkä sitten sen oman arjen ja rytmin kannalta, ni vähän semmonen hankaluus.”²³⁴

Kuten todettua, museot pyrkivät tulemaan vastaan koululaisryhmille suunnattujen palvelujen kohdalla. Museolehtori Jokela sanoo, että ainakin Aboa Vetus & Ars Novassa työpajat ja opastukset on suunniteltu peruskoulujen opetussuunnitelmien pohjalta.

”[On] mietitty just se, et mille ikäryhmälle se tarjotaan ja mitä esimerkiksi kuvataiteen opetukses sillä ikäryhmällä on tavoitteena oppia, tai historiasa. (...) Ja kyl sen huomaa, et opettajatki niin kun aina sillon tällön esittää toiveita. Et nyt juuri käsitellään tätä keskiaikaa koulussa, tai voitaisko me kuulla vähän enemmän siitä tai tästä aiheesta, tai keskittyä johonki tiettyyn aiheeseen. Et kyl selkeesti on se museokäynti osa opintoja.”²³⁵

Kaiken kaikkiaan opettajien vastaukset olivat keskenään pääosin samansuuntaisia.

Kaikki haastattelemani opettajat pitivät museovierailuja ja opastuskierroksia hyvänä tapana oppia asioita, mutta niiden mahduttaminen kouluarkeen koettiin haastavaksi.

Tämän ovat huomanneet myös museon työntekijät, sillä Jokela ja Sillanpää toteavat kiireen ja eri oppiaineiden tarkkojen tuntimäärien olevan nykyään osa koulujen ja opettajien arkea.

”Opetus on tavallaan hyvin tiukkaan sidottu niihin tuntimääriin ja aihealueet tunnitettu, niin tavallaan sit jos tullaan tänne museoon, ni se ikään ku korvaa sen kokonaisen aihealueen opetuksen koulussa. (...) Et sinänsä niin ku pakko pitääkin se laatu korkeana, et se opettaja kokee, et se (...) tyydyttää heitä, se museossa käynti.”²³⁶

Brittiläinen tutkija Eilen Hooper-Greenhill tuo esiin saman havainnon koululaisryhmien tekemien museovierailujen ja opetussuunnitelmien välillä. Hänen mukaansa monet opettajat useimmiten tarvitsevat linkin museovierailun ja opetussuunnitelman välille.

Ilman tätä yhteyttä opettajien on vaikea oikeuttaa tai perustella museovierailua. On kuitenkin opettajasta kiinni, miten hän yhdistää museoiden tarjonnan omiin ammatillisiin tarkoituksiinsa.²³⁷ Jokela on samaa mieltä opettajien kanssa siitä, että museonäyttely ja opastus ovat hyviä ja mieleenpainuvia tapoja oppia esimerkiksi historiaa.

”Se [museo-opastus] on niin paljon moniaistisempi kokemus. Kuvittelis, et se jäis paremmin mieleen, ku jos sen kappaleen lukis kirjasta.”²³⁸

Hooper-Greenhill toteaa, että opettajat arvostavat juuri innostusta ja nautintoa, joita lapset ja nuoret kokevat museoissa. Museovierailut voivat olla myös mieleenpainuvia ko-

²³⁴ 7. -luokan opettajan haastattelu 26.5.2015. Anonyymi haastattelu.

²³⁵ Jokela, Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

²³⁶ Jokela, Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

²³⁷ Hooper-Greenhill 2007, 99.

²³⁸ Jokela, Jokelan & Sillanpään haastattelu 23.2.2015.

kemuksia, jotka vaikuttavat nuoren identiteettiin. Museoissa saadaan myös oppimiskemuksia.²³⁹

Myös Hautio peräänkuuluttaa hyvää museokokemusta. Hyvällä museokokemuksella hän tarkoittaa sitä, että museovierailu jää kävijän mieleen positiivisessa mielessä, eikä näyttelytila ole esimerkiksi ollut täynnä. Ensikäynnillä on Haution mukaan vahva merkitys, jonka lapsi tai aikuinen voi muistaa hyvinkin pitkän aikaa.

"Eli se vahva emotio (...) se, että lapset muistavat sen, niin se osottaa just sen tärkeyttä, (...) miten tärkeä assosiatiivinen merkitys sillä ensikohtaamisella [museon kanssa] on ollu."²⁴⁰

3.6 Oppilaiden näkemys museovierailusta

Samaan aikaan haastattellessani opettajia, heidän oppilaansa täyttivät lyhyen kyselyn. Annoin oppilaille yleiset ohjeet kyselyn täyttämistä varten ennen opettajan haastattelun alkua. Kysely sisälsi kolme avointa kysymyskokonaisuutta, johon oppilaat saivat vastata omin sanoin. Kysymyksiä olivat:

1. Mitä mieltä olet äskeisestä opastuskierroksesta?
2. Millaisia asioita museokierroksella käsiteltiin? Olivatko ne sinulle entuudestaan tuttuja (esimerkiksi koulutunneilta)?
3. Mitä uutta opit?

Kuten aiemmin kerroin, sain oppilailta yhteensä 30 kyselyvastausta. Yhdistetyn 3.-4. -luokan oppilailta 20 vastausta (9 tyttöä, 11 poikaa), 6. -luokan oppilailta 23 vastausta (12 tyttöä, 11 poikaa) ja 25 hengen 7. -luokkalaisten ryhmästä vastauksensa palauttivat seitsemän oppilasta (3 tyttöä, 4 poikaa). Seitsemännen luokan palautettujen vastausten määrä oli vähäinen, koska osa luokasta ehti hajaantua tutkimaan museonäyttelyä itsenäisesti. Suurin osa oppilaista kuuli ohjeistukseni kyselyn täyttämistä varten, mutta heillä ei enää siinä vaiheessa ollut suurtakaan motivaatiota täyttää kyselyä mielenkiinnon suuntautuessa enemmän vapaaseen näyttelyssä kiertelyyn. Minulle palautettiin tyhjiäkin lomakkeita.

²³⁹ Hooper- Greenhill 2007, 118; 120.

²⁴⁰ Haution haastattelu 24.2.2015.

Oppilaiden vastaukset on koodattu oppilaan sukupuolen, luokka-asteen ja kyselylomakkeelle annetun juoksevan järjestysnumeron mukaan luokalta saatujen täytettyjen kyselylomakkeiden kokonaismäärästä. Esimerkiksi siis T6 5/23 tarkoittaa tyttöä, kuudes luokka, viides vastauslomake kuudesluokkalaisten 23:sta kyselylomakkeesta.

Etukäteen olin varautunut siihen, etteivät kaikki oppilaat välttämättä halua vastata kyselyyn, mutta varsinkin 7. -luokkalaisilta saatujen vastausten vähäinen määrä oli hienoinen pettymys. Sain kuitenkin jokaiselta ikäryhmältä sen verran vastauksia, että pystyin vertailemaan niitä keskenään sekä ikäluokan että luokka-asteiden kesken. Käyttämäni lainaukset olen kirjoittanut siten, kuin oppilaat ovat ne kyselylomakkeisiin kirjoittaneet.

3.-4. -luokkalaisten kyselyn vastaukset olivat muutaman sanan pituisia, mutta niistä välittyi innostus ja uusien asioiden oppiminen. Heillä oli parhaat edellytykset keskittyä kyselyyn vastaamiseen, sillä luokka vastasi kyselyyn työpajatilassa pöytien vieressä istuen. Tyttöjen vastaukset olivat hieman monisanaisempia kuin poikien. Luokan yleinen mielipide museokierroksesta oli myönteinen ja positiivinen. Sitä kuvailtiin muun muassa ilmaisuilla mielenkiintoinen, hyvä, kiva, mahtava ja jännittävä. Myös henkilökunta ja opas saivat erään oppilaan vastauksessa kiitosta.

"Todella mukavaa ja tosi kiva henkilökunta etenkin opas." ²⁴¹

Asioiden entuudestaan tietäminen, tuttuus ja uuden oppiminen olivat vahvasti sidoksissa siihen, ettei 3.- ja 4. -luokalla vielä opeteta historiaa, sillä historian opetus alkaa vasta 5. -luokalla. ²⁴² Oppilaat tuntuivat vastaavan joko toiseen ja kolmanteen kohtaan hieman samalla tavalla tai vastaukset täydensivät toisiaan. Tutkijana hieman yllätyin tästä, sillä en tullut etukäteen ajatelleeksi, että kysymykset voisi ymmärtää jotenkin toisella tavalla, kuin olin ajatellut. Tässä juuri käy ilmi kyselyn yksi huono puoli, eli väärinymmärrysten vaikea kontrollointi. ²⁴³ Kysymykseen, olivatko kierroksella kuullut asiat vastaajille entuudestaan tuttuja, vastattiin muun muassa näin:

"en ole vielä tarpeeksi vanha joten ei minulle ole koulussa opetettu vielä." ²⁴⁴

"ei se ollut minulle niin tuttua" ²⁴⁵

²⁴¹ T3 6/16.

²⁴² 3.-4. -luokan opettajan haastattelu 20.5.2015. Anonyymi haastattelu.

²⁴³ Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 1998, 191.

²⁴⁴ T3 1/16.

²⁴⁵ P3 12/16.

”Kellareista, ja kaikkia mitä keskiaikaan kuuluu ei olla käsitelty koulussa”²⁴⁶

”Nokkosen lehti parantaa havaa.”²⁴⁷

Oppilaat huomasivat oppineensa uusia asioita opastuksen aikana. Etukäteen ajattelin juuri tämän kysymyksen vastausten olevan tutkijan ja oppaan näkökulmasta erittäin mielenkiintoisia lukea. Olin kiinnostunut siitä, millaisia asioita oppilaille jäi opastuskierrokselta mieleen ja miten he olivat asiat on ymmärtäneet.

”Opin että turku on palanut monta kertaa”²⁴⁸

”Rikkaan perheen pojat saivat vain käydä koulua.”²⁴⁹

”Tauteja ja mitä kaikkea Turku on sisältänyt keskiaikana.”²⁵⁰

9-10-vuotiaiden ajatuksen kulku voi toisinaan olla myös hieman nopeampaa, kuin vastaaja ehtii paperiin kirjoittaa. Myös kiire päästä tutkimaan näyttelyä itsekseen heijastuu joissain vastauksissa. Kysymykseen, mitä uutta oppilas oli kierroksella oppinut, vastattiin muun ohella seuraavasti:

”että koska niitä oli löydetty”²⁵¹

”Monia juttuja en muista.”²⁵²

Näistä kahdesta ylempi vastaaja viitanee vastauksellaan mahdollisesti siihen, milloin ja mistä näyttelyssä esillä olevat koiran ja sian luurangot oli löydetty.

6. -luokkalaisten vastauksia lukiessani huomasin, että ne olivat sanamäärällisesti lyhyempiä kuin 3.-4. -luokkalaisten vastaukset. Keskimääräinen vastauksen pituus oli kolme sanaa. Tähän saattoi vaikuttaa se, että oppilaat vastasivat kyselyyn museokaupan tiloissa perusnäyttelyyn johtavia portaita tai lattiaa kirjoitusalueena käyttäen. Heidän vierailunsa aikana museossa vieraili monia muitakin ryhmiä, joten paikkavalinta kyselyyn vastaamiselle ei ollut ihanteellisin hälinän ja epäergonomisten kirjoitusasentojen vuoksi. Valitettavasti vaihtoehtoja muihin tiloihin ei ollut.

Kuudesluokkalaisten yleisin vastaus ensimmäiseen kysymykseen, eli tiedusteltaessa oppilaan mielipidettä opastuksesta, oli ihan kiva ja mielenkiintoinen. Kierrosta kuvail-

²⁴⁶ T3 7/16.

²⁴⁷ P4 2/4.

²⁴⁸ T 3 3/16.

²⁴⁹ P3 13/16.

²⁵⁰ T4 1/4.

²⁵¹ P3 14/16.

²⁵² T3 6/16.

tiin myös hyväksi, mukavaksi ja hauskaksi. Eräs oppilas oli kirjannut rehellisen mielipiteensä siitä, että kierros "oli tylsä" ²⁵³.

Kysyttäessä millaisia asioita kierroksella käsiteltiin ja olivatko kierroksella ilmenneet asiat entuudestaan tuttuja, suurimassa osassa lomakkeista (12/23) vastaus oli sama: keskiaikaa ja historiaa. Suurimmassa osassa vastauksia oppilaat olivat vastanneet joko toisen kohdan ensimmäiseen osaan tai jatkokysymykseen. Poikkeuksiakin kuitenkin oli, joissa oli vastattu molempiin kysymyksiin.

Verrattuna 3.-4. -luokkalaisiin, 6. -luokkalaiset vastasivat lähinnä vain toisen kohdan ensimmäiseen kysymykseen (millaisia asioita kierroksella käsiteltiin), eivät niinkään samaisen kohdan jatkokysymykseen (olivatko asiat entuudestaan tuttuja). 3.-4. -luokkalaiset puolestaan vastasivat lähinnä jatkokysymykseen.

6. -luokkalaiset osasivat hieman tarkemmin kuvata, mitä uutta he olivat kierrokselta oppineet. Huomattavan moni oli kiinnittänyt huomiota kierroksen alkupuolella kerrotuihin asioihin vanhoista rakennuksista ja kellareista.

”Sain tietoa vanhoista rakennuksista” ²⁵⁴

”Keskiajan rakennuksista ja sen aikaisista leluista ja elämästä.” ²⁵⁵

”Kaikkea tästä museosta” ²⁵⁶

”sen että asuntoja on myös maan alla.” ²⁵⁷

7. -luokkalaiset olivat kaiken kaikkiaan vastausaktiivisuudessaan kahteen muuhun luokkaan verrattuna passiivisin ryhmä, sillä sain 25 hengen ryhmältä takaisin vain seitsemän täytettyä vastauslomaketta. Tämän ikäisiltä oppilailta olin toivonut hieman monisanaisempia vastauksia, mutta mielenkiinnon herpaantuminen jo opastuskierroksen lopussa enteili sitä, ettei oppilailla ollut juurikaan mielenkiintoa vastata kyselyyn. Tässäkin suhteessa tulee esiin kyselyn haittapuoli, vastauskato ja se miten vakavasti vastaajat suhtautuvat kyselyyn. ²⁵⁸

Kysyttäessä oppilaiden mielipidettä museokierroksesta, mielipiteet olivat hieman kahtia jakautuneita. Seitsemästä vastanneesta kaksi oli sitä mieltä, että kierros oli hieman tylsä, mutta toinen näistä vastaajista kertoi kierroksen silti olleen myös mielenkiintoinen.

²⁵³ P6 14/23.

²⁵⁴ T6 5/23.

²⁵⁵ T6 7/23.

²⁵⁶ P6 18/23.

²⁵⁷ P6 23/23.

²⁵⁸ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1998, 191.

Kierrosta kuvailtiin myös hyväksi ja ihan kivaksi, ja loppujen kahden vastaajan mukaan kierros oli kiinnostava.

Kyselyn toisessa kohdassa tiedusteltiin millaisia asioita kierroksella käsiteltiin ja olivatko ne heille entuudestaan tuttuja. Seitsemästä oppilaista viisi vastasi vain kohdan ensimmäiseen kysymykseen ja kaksi jälkimmäiseen kysymykseen. Kukaan oppilaista ei vastannut molempiin kysymyksiin. Kolmen oppilaan mukaan kierroksella käsiteltiin keskiaikaa ja neljä oppilasta ilmaisi, etteivät kierroksella käsitellyt asiat olleet heille entuudestaan tuttuja.

Kysyttäessä mitä uutta oppilaat olivat oppineet kierroksen aikana, kolme ilmoitti, ettei oppinut mitään, mutta neljä muuta kertoivat seuraavia asioita:

”Turun historiasta, suomen keskiajasta”²⁵⁹

”opin vanhoista rakennuksista ja keskiaikaisesta elämästä”²⁶⁰

”kaikki talot olivat tiilistä”²⁶¹

”Opin keskiaikaisesta elämästä.”²⁶²

Nämä vastaukset kertovat siitä, että ainakin osa oli kuunnellut opastuksen aikana opasta ja heille oli jäänyt kierrokselta jotakin mieleen. Itsekin yläkouluikäisiä opastaneena tiedän, että tämän ikäisiä voi toisinaan olla hieman hankala saada keskittymään. Toisinaan ryhmä voi olla hyvinkin passiivinen, eikä kukaan halua vastata oppaan esittämiin kysymyksiin, kun taas joissakin ryhmissä voi olla muutama vilkas oppilas, jotka ovat äänessä lähes koko opastuksen ajan. Aktiivisuudessa ei ole mitään pahaa, jos se vain ei häiritse niitä, joita asia todella kiinnostaa ja he saavat tilaisuuden kuunnella rauhassa.

Kyselyn vastausten perusteella arvioin oppilaiden olleen pääasiassa tyytyväisiä opastuskierrokseen, vaikka muutamat vastaajat pitivätkin kierrosta tylsänä. Useimmat oppilaat olivat myös oppineet kierrosten aikana uusia asioita, siitä huolimatta, että opastuksen aiheita oli saatettu käsitellä koulussa jo aiemmin. Oppilaiden oli mahdollisesti helppo vastata kyselyyn rehellisesti oman mielipiteensä mukaan, koska he vastasivat anonyymisti, jolloin mielipiteen kertominen saattaa olla helpompaa. Lisäksi se, että he eivät tunteneet minua, saattoi vaikuttaa vastausten vilpittömyyteen.

²⁵⁹ T7 2/7.

²⁶⁰ T7 3/7.

²⁶¹ P7 4/7.

²⁶² P7 6/7.

4 PÄÄTELMÄT

4.1 "Uusia asioita on kiva oppia." Tutkimustulokset

Tutkimuksen alussa esitin kysymyksen siitä, millaiset edellytykset museo tarjoaa koululaisten identiteettityölle. Tähän totean, että koululaisten kulttuuriperintötiedot vahvistuivat kolmen toimijan yhteistyönä: museon, oppaiden ja opettajien.

Ensimmäisenä on museo, joka luo edellytykset ja ohjaa oppilaiden monumentalisoivaa identiteettityötä. Museo tekee itse tätä identiteettityötä välittäessään, säilyttäessään, suojellessaan ja arvottaessaan kulttuuriperintöyhteisölle merkityksellisiä menneisyyden jälkiä ja symboleita. Näyttelyllään museo välittää ja tarjoaa oppilaille, omaksuvan identiteettityön mahdollisuuden, sillä oppilaat kokevat osallisuutta esimerkiksi nähdessään menneisyyden symbolin, kuten näyttelyvitriineissä esillä olevat museoesineet tai keskiaikaisten rakennusten rauniot. Toisena ovat oppaat, jotka elävöittävät opastusta ja ohjaavat omaksuvaa identiteettityötä. Opastuskierroksilla oppaalla on iso rooli oppilaiden osallisuuden kokemuksen mahdollistajana. Kertoessaan ja jakaessaan tietoa keskiajasta sekä näyttelyssä esillä olevista esineistä, opas yhdistää oppilaat osaksi keskiaikaa. Sisäistetty tieto esimerkiksi keskiaikaisista tavoista tai työpajassa tehdystä askartelutyöstä seurannut tietotaito, on tällöin omaksumisen kohde. Sillä, kuka omistaa museoesineet, ei ole merkitystä. Kolmas rooli on opettajilla, jotka luovat edellytykset ja ohjaavat historioivaa identiteettityötä. Opettajien avustamana historioiva identiteettityö vahvistaa oppilaiden käsitystä itsestään yhteisönsä, tässä tapauksessa koululuokkansa, menneestä, nykyisestä ja tulevast. Luokan retki museoon osana historianopetusta, tukee oppilaan historioivaa identiteettityötä ja edistää näin jaetun historian muodostumista.

Tutkimuksen alussa kerroin olevani Riina Hännisen kanssa eri mieltä museoiden opastusten tasosta. Hännisen mukaan opastuskierrokset ovat tylsiä oppaan pitäessä yksinpuhelua, eikä oppilailla ole mahdollisuutta vaikuttaa opastukseen tai museovierailuun. Tämän väitteen osoitti vääräksi tapaustutkimuksen valossa se, että kaikki haastatteleman opettajat pitivät kokemaansa museokierrosta oikein hyvänä ja laadukkaana. Opettajien mukaan kierroksilla oli huomioitu hyvin oppilaiden ikä ja selitetty asiat kullekin ikäkaudelle sopivalla tavalla. Oppilasryhmät eivät myöskään kävelleet näyttelyssä monotonisesti puhuvan oppaan johdattamina, vaan oppaat kertoivat asioista keskustelevalle ja osallistavalle otteella. Vaikka oppaat ovat saaneet museon puolesta koulutuksen tehtävään, he ovat saaneet toteuttaa varsinaiset kierrokset heille itselleen ominaisella tavalla

ja tuoda omaa persoonaansa esiin. Mitä oppilaiden vaikuttamismahdollisuuksiin tulee, ainakin 6. -luokan oppilaat olivat opettajansa mukaan saaneet äänestämällä valita heitä eniten kiinnostavan työpajan.

Museopedagogisten palvelujen muodoista puhuttaessa usein pääkäsitteenä ovat opastukset ja työpajat, mutta niiden alle voidaan asettaa hyvin monenlaisia eri opastustapoja, -tyylejä ja -menetelmiä. Opastukset voivat olla perinteisten perusopastusten lisäksi esimerkiksi draamallisia, sadutusmenetelmällä toteutettuja tai aisteihin pohjautuvia. Työpajassa itse tehty askartelutyö on mukava muisto museokäynnistä.

Kuten olen aiemmin tässä tutkimuksessa kuvannut, Aboa Vetus & Ars Nova -museo on kokonaisuudessaan monipuolinen kohde, jossa saman katon alla voi tutustua niin kulttuurihistoriaan kuin nykyaiteeseenkin. Museo tarjoaa opastuksia ja työpajoja kaiken ikäisille koululaisille. Koulutetuilla oppailla taataan opastusten ja työpajojen laadukkuus, oppaiden asiantuntemus, opastuksilla kuultujen asioiden luotettavuus ja työpajojen kannalta myös turvallisuus. Museon tarjoamat pedagogiset palvelut pyrkivät vastaamaan kulloinkin voimassa oleviin opetussuunnitelmien asettamiin oppimistavoitteisiin. Opettajien haastattelujen ja tekemieni havainnointien perusteella arvioisin, että sellaiset opettajat, jotka itsekin ovat tottuneita museokävijöitä ja kiinnostuneet museoiden tarjonnasta, tuovat myös oppilaansa herkemmin museoon.

Haution, Jokelan ja Sillanpään haastattelujen perusteella voi päätellä, että Aboa Vetus & Ars Novalle on koko sen olemassa olon ajan ollut kunnia-asia tarjota kaikille kävijöilleen positiivinen ja laadukas museokokemus. Museon museopedagogisiin palveluihin on kiinnitetty alusta asti paljon huomiota, annettu aikaa suunnittelutyölle sekä muokattu olemassa olevia palveluja tarpeen mukaan. Palveluja varten tehty pohjatyö on ollut vahvaa, minkä ansiosta palvelukonseptit ovat kestäneet hyvin aikaa. Vaihtuviin näyttelyihin tai koululaisille suunnattuihin teemapäiviin tai -viikkoihin liittyvää oheisohjelmaa kehitellään tarpeen mukaan.

Aboa Vetus & Ars Novassa oppaiden opastustyylit olivat kertovia, keskustelevia ja osallistavia. Oppaat vaikuttivat avoimilta, he osasivat ottaa kohdata ryhmän ja huomioida oppilaiden ikäkaudet hyvin. On tärkeää, että museokävijä saa faktatietoa helposti ja ymmärrettävästi selitettynä konstruktivistisen oppimiskäsityksen mukaan. Kaikki oppilasryhmät kunnioittivat opettajiaan ja opasta, vaikka esimerkiksi 7. -luokan oppilaat hieman kokeilivatkin oppaan huumorintajun rajoja. Se taitaa olla kuitenkin murrosikäi-

sille tavallista. Opettajat puolestaan antoivat oppaille hyvin tilaa johtaa opastusta, mutta eivät silti sysänneet luokkaansa oppaan vastuulle, vaan valvoivat luokkaansa kierrosten aikana. Näistä oppilasryhmistä ja opettajista näki, että jokaisella ryhmällä oli opettajaansa hyvä suhde.

Haastattelemieni opettajien yleinen mielipide heidän kokemastaan museokierroksesta Aboa Vetuksessa oli pelkästään positiivinen. Opettajien mukaan museovierailut elävöittävät opetusta ja museot tulevat palvelurepertuaarillaan hyvin kouluja vastaan. Opettajien mielestä museo-opetusta voitaisiin käyttää enemmänkin kouluopetuksen osana, mutta tätä varten tarvitaan kuitenkin resursseja niin taloudellisesti kuin koulujen henkilökunnan kannalta.

Oppilaat olivat pääasiassa tyytyväisiä kokemaansa opastuskierrokseen muutamasta erivästä mielipiteestä huolimatta. Vanhemmille oppilaille museokierroksella käsitellyt asiat olivat entuudestaan tuttuja, toisin kuin 3.-4.-luokkalaisille, joille ei ole vielä opetettu kouluissa historiaa. Nuorimmat oppilaat vaikuttivatkin tästä syystä oppineen kaikkein eniten uusia asioita ja olivat kahteen muuhun luokkaan verrattuna hyvin keskittyneitä museo-opastuksen aikana. 6.- ja 7.-luokkalaiset, joilla keskiaikaa oli jo käsitelty koulussa, saivat sen sijaan yksityiskohtaisempaa ja syväluotaavampaa tietoa omilla opastuksillaan.

Museo markkinoi palvelujaan kouluille kohdennetusti sähköpostitse, opettajille suunnatuilla messuilla ja järjestämällä info-iltoja opettajille. Kotisivut ovat tänä päivänä hyvin tärkeässä myös museopalvelujen markkinoinnissa. Lisäksi sosiaalisen median kanavat, kuten Facebook ja Twitter on otettu käyttöön, mutta niitä käytetään enemmän yleiseen tiedottamiseen kuin erikseen kohdennetusti opettajille tai kouluille.

Ainoa seikka mihin kiinnittäisin huomiota, on näyttelytilojen rakentaminen ja järjestäminen niin, että näyttelytila olisi mahdollisimman avara ja helppokulkuinen. Tiedän, että tämä ei ole kaikissa museoissa realistista, mutta museo-opastusten kannalta olisi sujuvampaa, jos opastettavat ryhmät mahtuisivat kerralla siihen näyttelyn kohtaan, josta opas haluaa ryhmälle kertoa. Tilojen ahtaus on opastusten ja opastettavien kannalta harmillisia. Myös näyttelytilan ylikuormitusta luokkaretkisesonkien aikaan tulisi välttää mahdollisuuksien mukaan, jotta kaikki kävijät saisivat mahdollisimman hyvän museo-kokemuksen.

Tulevaisuudessa museoilla voi olla haasteita vastata opetussuunnitelmien ja koulujen opetustavoitteiden vaatimuksiin. Myös se miten opetuksen, museoiden ja oppaiden yhteistyö säilyy ja kehittyy, on seikka, johon tulevaisuudessa museoiden ja koulujen tulisi kiinnittää huomiota. Museonäyttelyn pedagogiselta kannalta voi olla haasteellista pitää nuorten diginatiivien mielenkiintoa yllä näyttelyissä näyttelytekniikan vanhentuessa suhteellisen nopeasti.

4.2 Tutkimusprosessin arviointi

Tutkimus toteutettiin käytännössä vuoden 2015 aikana. Aineiston kokoaminen tapahtui samaisen vuoden kevättalvella. Idean tutkimusaiheestani sain kuitenkin jo maisteriopintojen alkuvaiheessa, syksyllä 2014, ja lähdinkin innokkaasti toteuttamaan tutkimustani. Näin jälkikäteen tutkimusprosessia pohtiessani huomaan tehneeni tutkimustyötä jokenkin takaperoisesti, eli aloitin projektin kokoamalla aineiston ennen kuin olin valinnut teoreettista näkökulmaa työlleni. Aihe on kuitenkin kantanut läpi koko tutkimusprosessin ja oma mielenkiintoni aiheeseen on säilynyt loppuun saakka. Pohtiessani yksityiskohtaisemmin tutkimusta ja tutkimusprosessia, mieleeni nousee muutama asia, jotka onnistuivat mielestäni hyvin ja mitä olisin voinut tehnyt toisin.

Museotyöntekijöiden ja opettajien haastattelut sujuivat mielestäni hyvin. Jatkossa minun tulee kiinnittää kuitenkin enemmän huomiota siihen, että kuuntelen haastateltavia tarkemmin muistiinpanoja tehdessäni. Haastatteluja litteroidessani huomasin kysyneeni muutaman kerran sellaista asiaa, johon haastateltavat olivat jo aiemmin vastanneet. Toisaalta oli hyvä palata tarkentamaan joitakin kohtia, jos haastateltava oli vastannut kysymykseen vain osittain tai oli hieman eksynyt aiheesta.

Varsinkin ensimmäisen havainnoimani oppilasryhmän kohdalla havainnointitilanne aluksi hieman jännitti minua, kun yritin kiinnittää moneen asiaan samanaikaisesti huomiota. Varsinkin ensimmäisellä havainnoimallani kierroksella huomasin itsestäni myös sen, että minun oli vaikea olla vain havainnoijan roolissa. Välillä esimerkiksi mieleni teki osallistua keskusteluun, ohjeistaa oppilaita tai kehottaa heitä kuuntelemaan opastusta. Sain kuitenkin hillittyä itseni mielestäni hyvin.

Havainnointitilanteessa oli hyvä, että käytössäni oli havainnointilomakkeen lisäksi myös sanelin. Ilman opastuskierrosten äänittämistä, havainnointiin liittyvä aineistoni

olisi jäänyt pintapuoliseksi. Äänitteeltä pystyi myöhemmin tarkentamaan muun muassa opastuskierrosten reitin kulkua ja opastusten sisältöä. Havainnointilomake puolestaan auttoi siinä, että muistin paremmin tarkkailla jokaisella kierroksella samoja asioita ja jälkikäteen vertailemaan kirjaamiani havaintoja eri ryhmien välillä.

Kuunnellessani myöhemmin havainnoimieni opastuskierrosten äänitallenteita, kiinnitin huomiota sellaisiin asioihin, joita en ollut kirjannut kierrosten aikana havainnointilomakkeelle. Tällaisia olivat esimerkiksi se, miten oppaat esittelivät itsensä ryhmälle ja kertoivat keskiajan vuosiluvut oppilaille, jotta he hahmottivat paremmin, mistä ajanjaksosta kierroksella puhutaan. Vuosilukujen kertaus auttoi oppilaita myös ymmärtämään, kuinka kauan keskiajasta on. Arvelisin sivuttaneeni näiden asioiden kirjaamisen, koska ne tuntuivat sillä hetkellä olevan itsestään selviä. Lisäksi huomasin äänitteiltä, että varsinkin 6. -luokkalaisten opastuksella seisoin selvästi liian kaukana oppaasta, koska äänitteellä oppaan ääni kuuluu välillä heikosti tai se häviää kokonaan muun hälinän alle. Kierroksen aikana en kuitenkaan halunnut tunkeutua liian lähelle opasta, jotteivät oppilaat kiinnitä minuun liikaa huomiota. Tärkeintä oli kuitenkin se, että oppilaat kuulivat mitä opas sanoi.

Kyselylomaketta pohtiessani mietin jälkikäteen sitä, oliko kyselyn vastausten kannalta järkevää asettaa avoimia kysymyksiä. Saamani vastaukset olivat niin sanamäärällisesti kuin palautettujen lomakkeiden kokonaismäärällisestikin niukempia, kuin olin odottanut. Toisaalta, mikäli olisin antanut oppilaille valmiit vastausvaihtoehdot, olisin voinut huomaamattani ohjailla ja johdatella heidän vastauksiaan, mikä ei olisi ollut tarkoituksenmukaista. Sain vastauksia kuitenkin kohtuullisen määrän, vaikka 7.-luokkalaisten vastauskato olikin odottamaton.

Kenttäpäiviä ajatellessani tulin siihen tulokseen, että minun olisi pitänyt selittää opettajille ja varsinkin oppilaille selkeämmin kuka olen, mitä teen ja tutkin, ja miksi lyöttäydyin heidän seuraansa. Kaikkien oppilasryhmien ohjeistaminen ja kyselyyn vastaaminen olisi pitänyt tapahtua rauhallisessa ympäristössä. Nyt 3.-4. -luokkalaiset saattoivat saamaan vastaamiseen paremmat mahdollisuudet, kuin kaksi muuta oppilasryhmää, luokan vastatessa työpajansa jälkeen työpajatilassa ilman suurempia häiriötekijöitä. 6. -luokkalaiset puolestaan vastasivat kyselyyn museokaupan tiloissa ja 7. -luokkalaiset näyttelytilassa. Kaksi viimeksi mainittua tilaa eivät olleet optimaalisia hälinän ja muiden ympäriltä tulevien ärsykkeiden, kuten museokaupan kiinnostavan tarjonnan ja näyttelyssä olevien toiminnallisten pisteiden houkutusten takia.

Jälkeenpäin ajatellen olisi ollut mielenkiintoista käydä havainnoimassa myös nykytaidetta esittelevän Ars Novan puolella tapahtuvaa koululaisopastusta. Valitettavasti siihen ei ollut aikataulullisista, eikä taideopastusten varaustilanteellisista syistä mahdollisuutta.

4.3 Mitä seuraavaksi?

Tehdessäni tätä tutkimusta, mieleeni nousi kaksi tutkimusaihetta, joita olisi mielenkiintoista tutkia. Molemmissa aihevaihtoehdoissa voisi käyttää teoreettisena viitekehyksenä Sivulan identiteettityön teoriaa.

Aineistostani nousi sivujuonteenomaisesti esiin aihe, jota en ole käsitellyt tässä tutkimuksessa, koska olen rajautunut sen alkuperäisen tutkimusintressini ulkopuolelle. Aihe liittyy museoiden työhön turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajataustaisten parissa. Aboa Vetus & Ars Nova -museossa on tehty vuosien saatossa projekteja eri etnisistä taustoista tulevien ihmisten, niin lasten kuin aikuisten, tai heidän kanssaan työskentelevien muiden tahojen, kuten suomen kieltä opettavien oppilaitosten kanssa. Mahdollisten jatko-opintojen ja -tutkimuksen näkökulmasta olisikin mielenkiintoista tutkia, miten museot ovat aiemmin ottaneet maahanmuuttajaryhmät huomioon, millaista yhteistyötä näiden ryhmien kanssa on tehty ja onko 2010-luvun pakolaistilanne tuonut esiin uusia toimintatapoja, projekteja tai kampanjoita maahan tulevien henkilöiden kotouttamiseksi. Uskoisin museo Aboa Vetus & Ars Novan olevan tässä suhteessa hyvä tapaustutkimuskohde jatkotutkimukselle.

Toinen kiinnostukseni kohde liittyy nuoriin aikuisiin ja heidän museovierailuihinsa. Suomessa museossa käydään jo päiväkotikäisestä lähtien ja koululaiset tekevät lähes joka luokka-asteella museovierailuja. Vierailuja tehdään vielä toisen asteen koulutuksen aikana. Mutta mitä sitten tapahtuu, kun nuoret aikuiset valmistuvat opinnoistaan ja siirtyvät työelämään? Oma ystävä- ja tuttavapiiriäni ajatellessani huomaa, ettei heistä monikaan ole innostunut museossa kävijä. Mieleeni nousi ajatus siitä, miten nuoret aikuiset, noin 25-35-vuotiaat kokevat museot. Millaisissa tilanteissa he käyvät museoissa tai viettävät niissä vapaa-aikaansa? Jos he eivät käy museoissa, miksi eivät? Mitä museot tekevät tällä hetkellä tämän ikäryhmän tavoittamiseksi ja mitä museot tulevaisuudessa voisivat tehdä tavoittaakseen tämän kohderyhmän paremmin? Oman kokemukseni mukaan aikuiset löytävät takaisin museoon, kun heille syntyy jälkikasvu. Lapsiperheet huomioidaankin hyvin museoiden palvelutarjonnassa, mutta nuoret aikuiset ovat josta-

kin syystä lähes saavuttamattomissa. Tämä saattaisi olla toinen aihevaihtoehto mahdollisia jatko-opintoja ajatellen.

LÄHTEET:

Kaikki Internet-osoitteet on tarkistettu 18.2.2016.

Haastatteluaineisto

Hautio, Minna. Aboa Vetus & Ars Nova -museon koululaisryhmille tarjoamien palvelujen haastattelu 24.2.2015. (Haastattelijana Kirsi Hurmerinta, haastattelutallenne ja litteraatio tekijän hallussa).

Jokela, Janna & Sillanpää, Juha. Aboa Vetus & Ars Nova -museon koululaisryhmille tarjoamien palvelujen asiantuntijahaastattelu 23.2.2015. (Haastattelija Kirsi Hurmerinta, haastattelutallenne ja litteraatio tekijän hallussa).

Museon kouluille tarjoamat palvelut – haastattelu peruskoulujen opettajille. (Haastattelija Kirsi Hurmerinta, muistiinpanot ja haastattelutallenteet tekijän hallussa).

3.-4. -luokan opettajan haastattelu museovierailusta Aboa Vetus & Ars Nova -museossa, 20.5.2015. (Haastattelija Kirsi Hurmerinta, muistiinpanot ja haastattelutallenteet tekijän hallussa).

6. -luokan opettajan haastattelu museovierailusta Aboa Vetus & Ars Nova -museossa, 20.5.2015. (Haastattelija Kirsi Hurmerinta, haastattelutallenne ja litteraatio tekijän hallussa).

7. -luokan opettajan haastattelu museovierailusta Aboa Vetus & Ars Nova -museossa, 26.5.2015. (Haastattelija Kirsi Hurmerinta, haastattelutallenne ja litteraatio tekijän hallussa).

Kysely

Museon kouluille tarjoamat palvelut -kyselyn 3.-4. luokkalaisten, 6. luokkalaisten ja 7. luokkalaisten oppilaiden vastaukset (kevät 2015).

Havainnointilomakkeet

Koululaisryhmän museo-opastuskierroksen havainnointilomake.

3.- 4. – luokkalaisten ryhmä 20.5.2015.

6. – luokkalaisten ryhmä 20.5.2015.

7. – luokkalaisten ryhmä 26.5.2015.

Havainnointiäänitteet

Koululaisryhmän museo-opastuskierroksen äänite.

3.- 4. – luokkalaisten ryhmä 20.5.2015.

6. – luokkalaisten ryhmä 20.5.2015.

7. – luokkalaisten ryhmä 26.5.2015.

Esitteet

Paras luokkaretki ikinä! Aboa Vetus & Ars Nova -museon tiedote kouluille 2015 -esite. Aboa Vetus & Ars Nova, Turku, 2015.

Verkkosivut

Aboa Vetus. Näyttelytilat. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/nayttelyt/nayttelytilat/aboa-vetus>>.

Ars Nova. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/nayttelyt/nayttelytilat/ars-nova>>.

Aboa Vetus & Ars Novasta Vuoden museo 2016? Uutiset. Aboa Vetus & Ars Nova 2015.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/uutiset/aboa-vetus-ars-novasta-vuoden-museo-2016>>.

Etusivu, Aboa Vetus & Ars Nova 2016.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi>>.

Keskiaikainen Turku. Visit Turku 2016.

<http://www.visitturku.fi/keskiaikainen-turku_fi>.

Kiipeillään puissa ja askarrellaan Aboa Vetuksessa. Visit Turku 2016.

<http://www.visitturku.fi/kiipeillaan-puissa-ja-askarrellaan-aboa-vetuksessa_fi>.

Kirjain kerrallaan - lukemisen ja kirjoittamisen jäljet. Aboa Vetus & Ars Nova 2015.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/nayttelyt/kirjain-kerrallaan-lukemisen-ja-kirjoittamisen-jaljet>>.

Lasten kesäkoulu. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.

<www.aboavetusarsnova.fi/fi/museossa-tapahtuu/kesakoulu>.

Lasten syntymäpäivät. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/vierailulle-museoon/lasten-syntymapaivat>>.

Linnateatteri. Linnateatteri 2016.

<<http://www.linnateatteri.fi/linnateatteri-2/>>.

Luokkaretkipaketit, Aboa Vetus & Ars Nova 2016.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/opettajille/luokkaretkipaketit>>.

Opettajille. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/opettajille>>.

Perusnäyttely - Löydetty kaupunki. Näyttelyt. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/nayttelyt/perusnayttely>>.

Pyhän Annan kappeli. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/vierailulle-museoon/pyhan-annan-kappeli>>.

Takkahuone-galleria. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/nayttelyt/nayttelytilat/takkahuone>>.

Tiedotus opettajille. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.

<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/opettajille/tiedotus-opettajille>>.

Turku Biennaali. Museossa tapahtuu. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.
<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/museossa-tapahtuu/turku-biennaali>>.

Turku yhdessä päivässä. Visit Turku 2016.
<http://www.visitturku.fi/turku-yhdessa-paivassa_fi>.

Työhyvinvointi. Vierailulle museoon. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.
<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/vierailulle-museoon/tyohyvinvointi>>.

Työpajat. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.
<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/opettajille/tyopajat>>.

Vierailulle museoon. Aboa Vetus & Ars Nova 2016.
<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/vierailulle-museoon>>.

Ysäri! - 20 vuotta historiaa ja nykytaidetta. Aboa Vetus & Ars Nova 2015.
<<http://www.aboavetusarsnova.fi/fi/nayttelyt/ysari-20-vuotta-historiaa-ja-nykytaidetta>>.

Tutkimuskirjallisuus

Aarnipuu, Petja: Turun linna kerrottuna ja kertovana tilana. Väitöskirjatutkimus. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2008.

Asikainen, Sanna: Prosessidraaman kehittäminen museoissa. Väitöskirjatutkimus. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Joensuun yliopistopaino, Joensuu, 2003.

Cassel, Monica: Museipedagogik. Konsten att visa en utställning. Studentlitteratur, Lund, 2001.

Eriksson, Päivi & Koistinen, Katri: Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä 11. Kuluttajatutkimuskeskus, Helsinki, 2014.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153032/Tutkimuksia%20ja%20selvityksi%C3%A4_11_2014_%20Monenlainen%20tapaustutkimus_Eriksson_Koistinen.pdf?sequence=1>.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha: Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere, 1998.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana: Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Toim. Juhani Aaltola & Raine Valli. PS-kustannus, Jyväskylä, 2001, 24-42.

Grahn, Maarit: Virstanpylväitä ja aikamatkoja. Kulttuuriperintö yrityksen voimavarana. *Mitä on kulttuuriperintö?* Toim. Outi Tuomi-Nikula, Riina Haanpää ja Aura Kivilaakso. Tietolipas 243. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2013, 293-317.

Grönfors, Martti: Havaintojen teko aineistokeräyksen menetelmänä. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Toim. Juhani Aaltola & Raine Valli. PS-kustannus, Jyväskylä, 2001, 124-141.

Henkilötietolaki 523/1999. Finlex.fi 2016.
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>>.

Hein, George E.: The constructivist museum. *The Educational Role of the Museum*. Toim. Eilean Hooper-Geenhill. 2. painos. Routledge, London, 1999, 73-79.

Heinonen, Jouko & Lahti, Markku: Museologian perusteet. Suomen museoliiton julkaisuja 34, Jyväskylä, 1988.

Hirsijärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula: Tutki ja kirjoita. 3.-4. painos. Kirjayhtymä Oy, Helsinki, 1998.

Hooper-Greenhill, Eilean: Museums and Education. Purpose, pedagogy, performance. Routledge, London, 2007.

af Hällström, Jaana: Museoammattilaisen käsikirja. 2. uudistettu painos. Museoalan ammattiliitto, Helsinki, 2011.

Hänninen, Riina: Näkökulmia museoon oppimisympäristönä. Katsauksia tutkimuksiin koulujen museokäynneistä. Kasvatustieteen kandidaatintutkielma. Itä-Suomen yliopisto, Savonlinna, 2013.

ICOM:in museomääritelmä. Suomen museoliitto 2016.
<<http://www.museoliitto.fi/mikamuseo/icom>>

Info. Museotilasto.fi 2016.
<<https://www.museotilasto.fi/infos>>.

Iso-Ahola, Anna & Juurola, Leenu: Innovatiivisesta kokouspaketista museon uudelleen ymmärtämiseen. *Avarampi museo aikuisille*. Toim. Pauliina Kinanen, Hector Nystedt & Leena Tornberg. Suomen museoliiton julkaisuja 61, 2012, 78-89.

Laitinen, Hanne: Tapaustutkimuksen perusteet. Kuopion yliopiston julkaisuja E. Yhteiskuntatieteet 55. Kuopion yliopisto, Kuopio, 1998.

Lamminen, Marjut & Tornbeg, Leena: Tieteellisistä esitelmistä opastuksiin. Opastustoiminnan historiaa kulttuurihistoriallisissa museoissa. *Pedafooni 2B: Opastamisen historiaa*. Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry, Helsinki, 2010, 13-19.

Levanto, Marjatta: Suomen museoiden yleisöt. *Suomen museohistoria*. Toim. Susanna Pettersson & Pauliina Kinanen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Hämeenlinna, 2010, 94-109.

Levanto, Marjatta: Temppeleissä ja toreilla. Oppimisesta taidemuseossa. *Valistus / museopedagogiikka / oppiminen. Taidemuseo kohtaa yleisönsä*. Toim. Marjatta Levanto & Susanna Pettersson. Taidemuseoalan kehittämisyksikkö Kehys / Valtion taidemuseo 2004, Hämeenlinna, 2004, 49-63.

Kaitavuori, Kaija & Wahlbeck, Johanna: Opastamisen monia muotoja. *Pedafooni 2A. Opastamisen nykypäivää*. Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry, Helsinki, 2009, 16-30.

Kallio, Kalle: Museo oppimisympäristönä. Toim. Kalle Kallio. Suomen museoliiton julkaisuja 54, Jyväskylä, 2004.

Kalliokoski, Marjaana & Herlevi-Turunen, Marjaana: Lastenkulttuuria prosessina. Onnen amuletit taskussa eskimopainiin - TAITE yhdistää lastenkulttuurin tekijöitä Tampereella. *Lasten ja aikuisten museo*. Toim. Maria Laukkanen. Pirkanmaan taidetoimikunta, Tampere, 2003, 9-13.

Malkki, Sari: Museo oppimisympäristönä. Kulttuurihistoriallisten ja erikoismuseoiden museopedagoginen tarjonta. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, 1999.

Missio. Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry.
<<http://www.pedaali.fi/sites/default/files/tiedostot/Missio.pdf>>.

Museolaki 729/1992. Finlex.fi 2016.
<<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920729>>.

Museotilasto 2014. Toinen korjattu versio. Museovirasto, Helsinki, 2015.
<[https://www.museotilasto.fi/tiedostot/museovirasto/files/Museotilasto2014_versio07102015\(1\).pdf](https://www.museotilasto.fi/tiedostot/museovirasto/files/Museotilasto2014_versio07102015(1).pdf)>.

Palviainen, Ritva: Museotyön ammatillistuminen. *Suomen museohistoria*. Toim. Susanna Pettersson & Pauliina Kinanen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Hämeenlinna, 2010.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Opetushallitus, Tampere, 2015.

Ropo, Eero: Oppimisympäristöt opetuksen ja opiskelun kontekstina. *Kulttuuriperintö ja oppiminen*. Toim. Päivi Venäläinen. Suomen museoliiton julkaisuja 58, Jyväskylä, 2008, 38-47.

Saarela-Kinnunen, Maria & Eskola, Jari: Tapaus ja tutkimus = Tapaustutkimus? *Ikku-noita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Toim. Juhani Aaltola & Raine Valli. PS-kustannus, Jyväskylä, 2001, 158-169.

Salovaara, Sari: Hyvä museo on saavutettava museo. *Valistus / museopedagogiikka / oppiminen. Taidemuseo kohtaa yleisönsä*. Toim. Marjatta Levanto & Susanna Pettersson. Taidemuseoalan kehittämissyksikkö Kehys / Valtion taidemuseo 2004, Hämeenlinna, 2004, 65-75.

Sivula, Anna: Tilaushistoria identiteettityönä ja kulttuuriperintöperossena. Paikallisen historiapolitiikan tarkastelua. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2015*. Toim. Miikka Pyykkönen. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen seura ry, Helsinki, 2015, 56-69.

Tekstuura ja Faktuura. Jämsän ammattiopisto 2015.
<<http://peda.net/veraja/jamsanao/kurssit/kalligrafia/tefa>>.

TET. Kun koulu loppuu 2015. <<http://kunkoululoppuu.fi/tet/>>.

Tornberg, Leena & Venäläinen, Päivi: Museopedagogiikka. *Kulttuuriperintö ja oppiminen*. Toim. Päivi Venäläinen. Suomen museoliiton julkaisuja 58. Jyväskylä, 2008, 104-106.

Valli, Raine: Kyselylomaketutkimus. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Toim. Juhani Aaltola & Raine Valli. PS-kustannus, Jyväskylä, 2001, 100-112.

Vinkkejä Mennään museoon! -viikon viettoon. Suomen museoliitto 2015.
<<http://www.museoliitto.fi/index.php?k=10836>>.

Venäläinen, Anni & Ramstedt-Salonen, Mirja: Taidemuseo osallistavana oppimisympäristönä. *Avarampi museo aikuisille*. Toim. Pauliina Kinanen, Hector Nystedt & Leena Tornberg. Suomen museoliiton julkaisuja 61, Helsinki, 2012, 64-77.

Venäläinen, Päivi: Hyvä opas, hyvä opastus. *Pedafooni 2A. Opastamisen nykypäivää*. Museopedagoginen yhdistys Pedaali ry, Helsinki, 2009, 6-9.

Vilkuna, Janne: Uusi museologia ja kulttuuriperinnön tulkinnat. *Kulttuuriperintö ja oppiminen*. Toim. Venäläinen, Päivi. Suomen museoliiton julkaisuja 58, Jyväskylä, 2008, 49-57.

Vilkuna, Janne: Museologia ja Suomen museot. *Suomen museohistoria*. Toim. Susanna Pettersson & Pauliina Kinanen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Hämeenlinna, 2010, 332-346.

LIITTEET

Liite 1. Nykyisten museon työntekijöiden haastattelurunko.

Haastattelukysymykset

Pro gradu-tutkimus käsittelee ammatillisesti hoidettujen museoiden koululaitoksille, tässä tapauksessa peruskouluille, tarjoamien palveluiden kehitystä ja muutoksia viimeisen 20 vuoden aikana, vuosina 1995-2015. Koululaitoksilla tässä tarkoitetaan peruskoululuokkia.

Perustiedot

1. (Nimi, syntymävuosi, koulutus?)
2. Mikä on nykyinen työtehtäväsi? Kuinka kauan olet työskennellyt museoalalla?
3. Koululaisista: Onko sesonkiaikoja havaittavissa (luokkaretkikauden lisäksi)? Kuinka paljon koululaisryhmät työllistävät museon henkilökuntaa?

Palvelut

4. Miten palvelut ovat muuttuneet tai kehittyneet nykyisessä työtehtävässä ollessasi? Millaisia odotuksia ja toiveita sinulla on kehityksen suhteen tulevaisuudessa?
5. Millaisia tavoitteita museollanne on pedagogisesti ajateltuna? Asettaako koulu jotakin oppimistavoitteita museovierailuille? Ovatko tavoitteet muuttuneet, miten ja miksi? Miten monikulttuurisuus näkyy palvelutarjonnassanne?
6. Milloin teemaopastukset tulivat valikoimiin?
7. Milloin työpajat ovat tulleet osaksi palveluvalikoimaa? Miten niitä on kehitetty?
8. Millainen rooli oppaalla opastuksilla on? Onko oppaiden rooli muuttunut viime vuosina? Jos, niin miten?
9. Miten kouluryhmien käyttäytyminen museossa on muuttunut vuosien aikana? Onko vuorovaikutus lisääntynyt opastettavan ryhmän ja oppaan välillä? Onko ryhmän osallistettavuutta lisätty kierroksilla? Näkyykö tässä monikulttuuriset taustat?

10. Käyvätkö lapset usein museossa ensikertaa koululaisryhmän mukana, vai onko heitä tuotu museoon/museoihin jo aiemmin vanhempien tai päiväkotien tms. toimesta? Onko tässä ollut havaittavissa muutoksia vuosien varrella?
11. Miten museon tarjoamia palveluja markkinoidaan kouluille? Miten markkinointitavat ovat muuttuneet?
12. Miten suuressa osassa sosiaalinen media on tässä ja miten sitä on hyödynnetty? Miten sosiaalista mediaa voisi tulevaisuudessa hyödyntää?

Tulevaisuus

13. Miten kehittäisit museon kouluille tarjoamia palveluja? Ovatko koulut toivoneet jotakin erityistä museonne tarjoamilta palveluilta?
14. (Miten koulujen ja museon vuorovaikutus mielestäsi nykyisellään toimii, esimerkiksi tarjotaanko tiettyyn kouluaineeseen tai -aiheeseen sopivia palvelukonaisuuksia? Olisiko siinä mielestäsi parantamisen varaa? Jos, niin mitä tai miten?)

Palaute

15. Tuleeko mieleesi vielä jotakin asiaan liittyvää? Haluaisitko antaa palautetta haastattelusta?
16. Lopuksi miellyttävin, hauskin tai parhaiten mieleesi jäänyt muisto koululaisopastuksilta tai työpajoissa?

Liite 2. Museon entisen työntekijän haastattelurunko.

Haastattelukysymykset

Pro gradu-tutkimus käsittelee ammatillisesti hoidettujen museoiden koululaitoksille, tässä tapauksessa peruskouluille, tarjoamien palveluiden kehitystä ja muutoksia viimeisen 20 vuoden aikana, vuosina 1995-2015. Koululaitoksilla tässä tarkoitetaan peruskoululuokkia.

Perustiedot

1. (Nimi, syntymävuosi, koulutus?)
2. Mikä on nykyinen työtehtäväsi? Milloin työskentelit Aboa Vetus & Ars Nova - museossa? Mitä työhösi kuului työskennellessäsi museossa?
3. Tavoiteltiinko museon avautuessa heti myös kouluryhmiä museokävijöiksi? Kuinka suuri osa koululaisryhmät olivat koko kävijäkunnastanne?
4. Oliko museossa työskennellessäsi sesonkiaikoja havaittavissa (luokkaretkikauden lisäksi)? Kuinka paljon koululaisryhmät työllistivät museon henkilökuntaa?

Palvelut

5. Miten palvelut muuttuivat tai kehittyivät museossa työskennellessäsi? Oletko seurannut palvelutarjonnan kehitystä siirryttyäsi muihin tehtäviin? (Millaisia odotuksia ja toiveita sinulla on kehityksen suhteen tulevaisuudessa?)
6. Miten kouluille tarjotut palvelut muuttuivat tai ovat muuttuneet museon historian aikana? Millaisia opastukset olivat museon avautuessa?
7. Millaisia tavoitteita museollanne oli pedagogisesti ajateltuna? Asettivatko koulut jotakin oppimistavoitteita museovierailuille? Ovatko tavoitteet nähdäksesi muuttuneet, miten ja miksi? Miten monikulttuurisuus näkyi ennen museovierailuilla?
8. Milloin teemaopastukset tulivat valikoimiin?
9. Milloin työpajat ovat tulleet osaksi palveluvalikoimaa? Miten niitä on kehitetty?

10. Millainen rooli oppaalla opastuksilla on ollut? Onko oppaiden rooli muuttunut vuosien saatossa? Jos, niin miten?
11. Miten kouluryhmien käyttäytyminen museossa on muuttunut niiden vuosien aikana, kun työskentelit museossa? Onko vuorovaikutus lisääntynyt opastettavan ryhmän ja oppaan välillä? Onko ryhmän osallistettavuutta lisätty kierroksilla?
12. Kävivätkö lapset usein museossa ensikertaa koululaisryhmän mukana, vai onko heitä tuotu museoon/museoihin jo aiemmin vanhempien tai päiväkotien tms. toimesta? Onko tässä ollut havaittavissa muutoksia vuosien varrella?
13. Miten museon tarjoamia palveluja markkinoitiin kouluille? Miten markkinointitavat ovat muuttuneet? Onko sinulla ideoita, miten sosiaalista mediaa voisi tulevaisuudessa hyödyntää?

Tulevaisuus

14. Miten kehittäisit museon kouluille tarjoamia palveluja (yleisesti ottaen koko museokentällä)?
15. (Miten koulujen ja museon vuorovaikutus mielestäsi nykyisellään toimii, esimerkiksi tarjotaanko tiettyyn kouluaineeseen tai -aiheeseen sopivia palvelukokonaisuuksia? Olisiko siinä mielestäsi parantamisen varaa? Jos, niin mitä tai miten?)

Palaute

16. Tuleeko mieleesi vielä jotakin asiaan liittyvää? Haluaisitko antaa palautetta haastattelusta?
17. Lopuksi miellyttävin, hauskin tai parhaiten mieleesi jäänyt muisto koululaisopastuksilta tai työpajoissa?

Liite 3. Oppilaiden kyselylomake.

KYSELYLOMAKE - Museoiden kouluille tarjoamat palvelut

Sukupuoli: ___ Tyttö ___ Poika

Luokka-aste: Olen _____ luokalla.

Huom! Tarvittaessa voit jatkaa vastauksiasi lomakkeen kääntöpuolelle.

1. Mitä mieltä olet äskeisestä museokierroksesta?

2. Millaisia asioita museokierroksella käsiteltiin? Olivatko ne sinulle entuudestaan tuttuja (esimerkiksi koulutunneilta)?

3. Mitä uutta opit?

Kiitos vastauksistasi! Saatuja vastauksia käytetään materiaalina Turun yliopiston opiskelija Kirsi Hurmerinnan pro gradu -tutkimuksessa.

Turun yliopisto
University of Turku

Havainnointi Aboa Vetus & Ars Nova koululaisopastuksilla

Päivämäärä:

Opastuksen nimi:

Opastuksen kesto:

Koululaisryhmän luokka-aste ja ryhmän koko:

	Oppilasryhmä	Opettaja	Opas
Fyysinen sijoittuminen tilassa (kierroksen eri vaiheissa)			
Yleinen käyttäytyminen			
Vuorovaikutus havaintoitavien kohteiden välillä			
Osallistuminen ja osallistaminen			

	Oppilasryhmä	Opettaja	Opas
Kieli (selkeys, ymmärrettä- vyys)			
Mielenkiin- non ja tarkkaavai- suuden säilyminen			
Kehonkieli			
Muuta: Huomioita, ideoita, tulkintoja			